

30 JUNI 2022

CITY DEAL OPENBARE RUIMTE

WERK BOEK

januari 2022

INTRO WERKBOEK 0.

RODE LIJN 1

-Ambitie City Deal Openbare Ruimte

**HET ATELIER, ZES
ONTWIKKELTEAMS EN
NEGENTIEN CASUSSEN 1.**

**OVERZICHT 2.
ONTWIKKELTEAMS**

**OVERZICHT 3.
CASUSSEN**

RODE LIJN 2

- Koppeling OT's en casussen

RODE LIJN 3

- Visualisatie droomproces

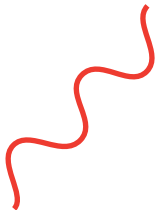
juni 2022

**TERUGBLIK 4.
ATELIERDAG 4**

RODE LIJN 4

-Atelierprogramma jul - dec 2022

Bijlage A - casussen

Doel van werkboek:

- Heldere synthese als hulpmiddel om verhalen en inzichten te delen met collega's en anderen
- Bundelen van materiaal uit Ateliers als houvast en terugblik voor deelnemers
- Kruisbestuiving van ontwikkelteams (onderling) en casussen
- Aanjagen om stappen vooruit te zetten

0. INTRO WERKBOEK

Samen leggen we de puzzel

Hoe te komen tot een integrale ontwerp- en beheersaanpak van transitieopgaven? Dat is waar deze City Deal om draait.

Aan de hand van **casussen** krijgen we een kans om nieuwe methoden te testen, om de moeilijkheden in kaart te brengen én om deze te overbruggen. Zo formuleren we stap voor stap een **nieuwe aanpak voor de openbare ruimte**, die de veelheid aan toekomstopgaven integreert en een weerslag zal hebben voor onder meer verschillende overheidsniveaus.

De **ontwikkelteams** onderbouwen, onderzoeken en voeren deze aanpak vanuit **verschillende invalshoeken** en met **verschillende verrekijkers**. De oplossing voor het complexe vraagstuk ligt zowel in korte termijn tests als lange termijn visies, zowel in het doorspitten van specifieke deelvraagstukken als in het bewaren van het overzicht.

Hoe leggen we samen deze puzzel? Daar moeten we gezamenlijk een antwoord op bieden. De **Ateliers** bieden de kans om samen te komen en kennis en inzichten uit te wisselen. Met dit **Werkboek** willen we voor en na zo'n samenkomen het materiaal **verzamelen** en **bundelen** in één overzicht. Ook biedt het Werkboek **ruimte voor reflectie**, aan de hand van **rode lijnen**. Hier nemen we een stapje terug, zoomen we uit en sturen we bij.

Leeswijzer:

Daarom heeft dit Werkboek twee leeswijzen: Het opgehaalde, verzamelde materiaal kun je terugvinden op de **wit-zwarte pagina's**. De rode lijnen waar meer ruimte is voor synthese en reflectie staan op **rode pagina's**.

Waar staan we nu?

juni 2022

Verzamelde materiaal:

De ontwikkelteams en de gemeenten hebben niet stilgezeten. De afgelopen maanden vonden er tal van sessies plaats, gingen de ontwikkelteams verder aan de slag met de inventarisatie en komen de eerste instrumenten tot stand. We organiseerden oogstsessies met de casussen en visualiseerden een droomproces op basis van deze gesprekken. Er vond ook een Atelierdag plaats in mei die in het teken stond van ontmoeting, uitwisseling en reflectie. In deze versie van het werkboek bieden we het overzicht van dit geleverde werk. We staan stil bij “waar staan we vandaag” en “wat willen we nog bereiken”?

Rode lijnen:

Twee rode lijnen zetten een eerste stap richting de verbinding van de casussen en de ontwikkelteams (2-3) en twee rode lijnen stellen de ambitie van de City Deal op scherp (1) en denken na welke stappen nodig zijn om daar te komen (4):

- 1. Ambitie City Deal Openbare Ruimte**
- 2. Koppeling OT's en casussen**
- 3. Visualisatie droomproces**
- 4. Atelierprogramma jul - dec 2022**

Het Atelierprogramma vraagt erom de mouwen verder op te stropen en samen oplossingsrichtingen te vinden voor de aangekaarte vraagstukken!

RODE LIJN 1: AMBITIE CITY DEAL OPENBARE RUIMTE

Transitie- en verdichtingsopgaven komen samen in de ruimte

Nederland heeft nu en de komende jaren te maken met een aantal grote verdichtings- en transitieopgaven die een sterke ruimtelijke impact hebben. De woningbouwopgave, klimaatadaptatie, energietransitie, deelmobiliteit, een nieuwe circulaire economie, en een gezonde en meer natuurinclusieve stad hebben allen invloed op het gebruik, inrichting en beheer van onze leefomgeving. Deze transitie- en verdichtingsopgaven stellen gemeenten voor ongekende uitdagingen op technisch, organisatorisch en financieel gebied. De opgaven zijn ook de dragers van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en hebben een uitwerking door de schalen (internationaal, nationaal, regionaal en lokaal) heen.

Complexiteit vraagt nieuwe aanpak

Op het schaalniveau van de straat en de wijk wordt pas écht duidelijk hoe complex het is. In de gangbare beheercycli op stedelijke schaal past het allemaal niet meer in de ruimte bovengronds én ondergronds, de planningshorizon en de begrotingssystematiek. Deze opgaven kunnen alleen in samenhang opgepakt worden. Dat vraagt een nieuwe onderzoekende en ontwerpende aanpak die geïntegreerde oplossingen brengt waarbij ontwerp en beheer samen optrekken. Wanneer deze opgaven op de gangbare, sectorale manier worden geadresseerd zal de claim op ruimte, geld, het incasseringvermogen van mensen en natuur en de beschikbare menskracht om tot realisatie te komen te groot zijn. Vanuit verschillende steden,

infrabeheerders, aannemers en adviseurs komt het signaal dat nieuwe methoden nodig zijn. Er is grote betrokkenheid en energie aanwezig om hier gezamenlijk handelingsperspectief in te ontwikkelen.

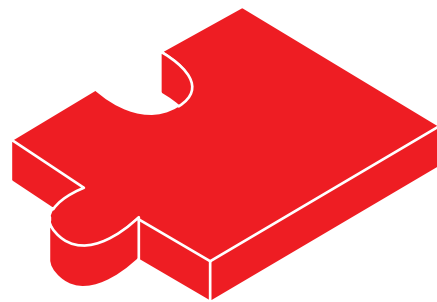
Op lokaal niveau aan de slag

Het lokale niveau, dat van de straat, buurt of wijk, leent zich goed voor het uitproberen van nieuwe technieken en methoden. De City Deal draagt als samenwerkingsvorm bij aan het versnellen en opschalen hiervan. Zo krijgen zowel de gemeenten als het Rijk structureel inzicht in en grip op de werkelijke slagkracht van nationale ambities. Op wijkniveau zijn grote verschillen tussen dichtheid, ruimtelijke structuur en bevolkingssamenstelling. Hier worden specifieke knelpunten en oplossingen zichtbaar. De optelsom van voorzieningen en infrastructuur die zowel in de ondergrond ruimte claimen (denk aan: kabels en leidingen, wateropvang, boomwortels en afvalcontainers) als in de bovengrond, zorgen voor een flinke puzzel. Het oplossen van die puzzel, en het borgen van voldoende leefomgevingskwaliteit (o.a. gezond, klimaatrobuust, natuurinclusief, veilig) is een complexe ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke opgave waarbij verschillende disciplines en stakeholders betrokken zijn.

Naar een integraal beheer van de ruimte

Deze complexe opgave van de openbare ruimte en ondergrond vraagt om een andere strategie; een integrale aanpak van programmeren, ontwerpen, financieren, aanbesteden, realiseren

en beheren. De gangbare, meer sectorale, op onderhoud en vervanging gebaseerde manier van beheer volstaat niet meer voor de hedendaagse complexe opgaven. Er is een noodzaak voor een integrale manier, gestoeld op meervoudig ruimtegebruik, met aandacht voor de schaarse ruimte in de ondergrond, bundeling van investerings- en beheermiddelen, samenwerking tussen alle partijen en een focus op de leefomgevingskwaliteit van de openbare ruimte, rekening houdend met de levenscycli van de assets. Bij grootschalige herontwikkelingsprojecten zien we al mooie voorbeelden van deze integrale aanpak. In de NOVI wordt de noodzaak voor een integrale aanpak al genoemd, en er is vanuit het Rijk de wens om hierop samen te werken met haar decentrale partners. De eerste stappen zijn hiertoe gezet door in de NOVI onder prioriteit ‘Sterke en gezonde steden’ en beleidskeuze op te nemen over de integrale ontwikkeling en beheer van bestaand bebouwd gebied in lijn met de transitieopgaven. Dit biedt ruimte om te onderzoeken in hoeverre aanpassingen van wet- en regelgeving nodig zouden zijn en voor een nadere uitwerking van beleidskaders. Deze City Deal (en eventueel andere, zie www.agendastad.nl) kan bijdragen aan nationale beleidskaders en programma’s als bijvoorbeeld de Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS), en Programma Aardgasvrije Wijken (PAW).

1. HET ATELIER, ZES ONTWIKKELTEAMS EN NEGENTIEN CASUSSEN

HET ATELIER...

...is 'het inhoudelijke hart van de samenwerking, laboratorium voor visie, experiment, discussie en opschaling.' Binnen de City Deal gaan steden zelf aan de slag met de thema's die voor hun gemeente het meest prangend zijn. Het Atelier vormt de brug tussen praktijk en de onderzoeken die binnen de City Deal worden uitgevoerd. De Ateliers concentreren zich laagfrequent en hoogintensief doorheen het jaarprogramma. Drie ateliers vinden plaats en zijn een kans voor de ontwikkelteams om kennis met elkaar uit te wisselen. Naast deze uitwisseling zijn de ateliers ook een moment waar gezamenlijk wordt uitgezoomd en wordt gereflecteerd over het breder verhaal; Waarom doen we dit? Hoe dragen we hier aan bij? Wat moet nog meer? Het is belangrijk dat de ontwikkelteams niet naast elkaar werken, maar met elkaar. Dat de optelsom van de teams een antwoord kan bieden aan de nood van een nieuwe (beheers)praktijk.

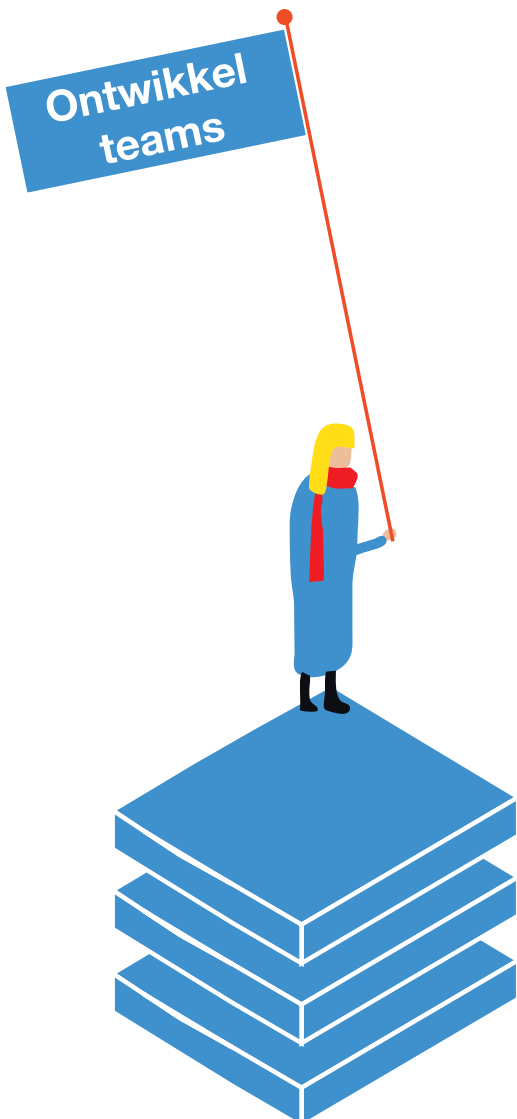
De Ateliers zijn de momenten bij uitstek waar het onderzoek van deze ontwikkelteams wordt geoogst, gebundeld in een gedeeld narratief en steeds de volgende uitdaging wordt aangejaagd. Het werkboek biedt een goed medium om materiaal en reflecties te bundelen.

... zes ONTWIKKELTEAMS

De City Deal wordt opgedeeld in zes vraagstukken die multi-disciplinaire teams ontleden, verdiepen en sleutels aanreiken om deze te ontsluiten. Deze zes ontwikkelteams zijn verantwoordelijk voor het actieprogramma; de inhoudelijke uitvoering van de deelthema's tot instrumentarium.

... en negentien CASUSSEN

De gemeenten leveren negentien casussen aan die de voedingsbodem vormen voor de City Deal. Het is de praktijk van projecten en programma's in de steden waarin onze samenwerking wil komen tot verandering van de bestaande werkwijzen. Dat vraagt om scherpte en draagvlak. Scherpte in het totale aantal casussen, de onderlinge diversiteit, de leerdoelstelling en het kritische vermogen om iets te veranderen. En draagvlak bij collega's, directies, besturen en samenwerkingspartners van buiten de organisatie om te gaan innoveren en bepaalde 'zekerheden en patronen' te durven loslaten. De andere kant van de medaille is de oogst. Het gezamenlijk opdoen en uitwisselen van nieuwe ervaringen, het toepassen van tools en onderzoek, de moed om onorthodox te denken en doen, dat levert de casussen zelf veel op. De casussen zijn dan ook geen vrijblijvende speelruimte, maar de omgeving waarin we iets duurzaam willen opleveren. Het is in deze testende omgeving dat de ontwikkelteams elkaar kunnen ontmoeten en samenwerken.

2. OVERZICHT ONTWIKKELTEAMS

ZES ONTWIKKELTEAMS

De zes ontwikkelteams zijn werkgroepen die geregeld samenkomen om methodieken en instrumentarium te ontwikkelen per thematisch vraagstuk. De meeste teams zijn gestart met inventarisaties van instrumenten die reeds in gebruik of in ontwikkeling zijn, om ervoor te zorgen dat er een gedegen basis ligt om op voort te bouwen. Deze inventarisaties zijn in verschillende stadia beschikbaar. Daarnaast hebben sommige teams al eindresultaten / producten benoemd en andere nog niet.

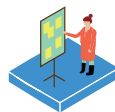
Tussen de teams onderling is periodiek afstemming om ervoor te zorgen dat er methodisch consistent te werk gegaan wordt. Interacties met de cases vindt plaats op atelierdagen en verdiepende sessies daarbuiten. De ontwikkelteams delen daar hun kennis, toetsen instrumenten (of prototypes daarvan) en oogsten de feedback die zij nodig hebben voor de (verdere) ontwikkeling van instrumenten, standaarden en regelgeving.

Ter voorbereiding van Atelierdag 4 werd de ontwikkelteams gevraagd een huidige stand van zaken te geven: “waar staan we nu” en “wat willen we nog bereiken? Deze stand van zaken werd gepresenteerd in de vorm van een pitch tijdens de Atelierdag op 19 mei 2022. Deze pitches vinden jullie op de volgende pagina's.

een overzicht

**Ontwikkelteam 1 -
Integrale opgave en beleidsontwikkeling**

**Ontwikkelteam 2 -
Stedelijk programmeren en samenwerken**

**Ontwikkelteam 3 -
integrale uitvoering**

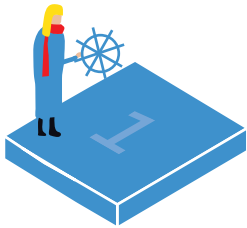
**Ontwikkelteam 4 -
stedelijk investeren en business case**

**Ontwikkelteam 5 -
datagedreven sturen**

**Ontwikkelteam 6 -
harmonisatie en regelgeving**

Ontwikkelteam 1 - Integrale opgave en beleidsontwikkeling

Wat?

Onze doelstelling is:

- Instrumentenontwikkeling: hoe kunnen we op integraliteit op de tussenschaal sturen als vertaling vanuit de omgevingswet/ visie?
- Kennisontwikkeling tbv bodembiodiversiteit: hoe maken we een gezonde veerkrachtige bodem in integrale ontwerpogaves en (stads)ontwikkeling? Hoe bevorderen we biodiversiteit in de stad? ...
- Kennisontwikkeling tbv sociale transitie: handreiking voor een inclusieve, veilige, toegankelijke en beschikbare openbare ruimte

Wie?

Ons team bestaat uit:

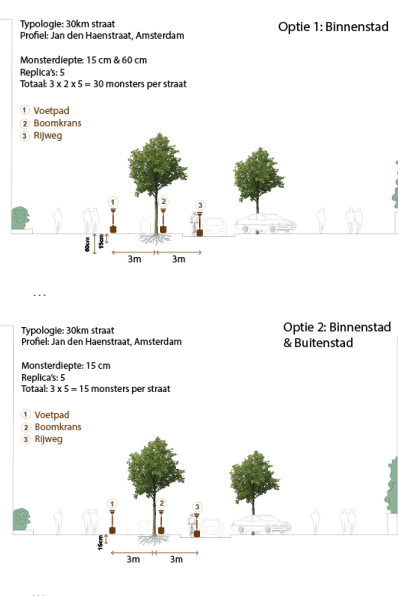
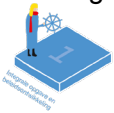
Cora Van Zwam	Gemeente Amersfoort	Lotte Bontje	Gemeente Zoetermeer
Blanca Schwarz	Gemeente Amsterdam	Tineke Beuker	Ministerie van BZK
Joyce van den Berg	Gemeente Amsterdam	Marleen de Ruiter	Ministerie van BZK
Alex Schipperheijn	Gemeente Den Haag	Danielle Freriks	Ministerie van BZK
Wiebke Klemm	Gemeente Den Haag	Lilian Tieman	CCV -namens min JenV
Frank Aikema	Gemeente Groningen	Tobias Woldendorp	CCV -namens min JenV
Tamara Ekamper	Gemeente Groningen	Annemette Scheltema	IenW
Martin Verwoest	Gemeente Leiden	Linda Maring	Deltares
Wiebe Oosterhoff	Gemeente Rotterdam	Susan Arts	Min. InV
Wil Kovacs	Gemeente Rotterdam	Caroline van Impelen	Naturalis
Pieter Boone	Gemeente Rotterdam	Marco Roos	Naturalis
Wilbert Wouters	Gemeente Tilburg	Malou Bromberg	Jonge Honden
Fred Nistelrooij, van	Gemeente Tilburg		

Waar zijn we al mee bezig geweest?

De voorbije tijd werkten we aan:

- Subgroep Instrumenten: Eerste gesprekken met subwerkgroep over de scope zijn gevierd en worden nu vertaald in een eerste versie van de opdrachtbeschrijving.
- Subgroep Bodem: Opdrachtsomschrijving & offerte voor eerste stappen onderzoek liggen klaar (zie afbeelding rechts)
- Subgroep Sociaal: Een uitvraag voor verkennend onderzoek ligt in concept gereed. Onderwerpen die benoemd zijn: voorkomen anonimiteit in (grotere) wijken, buitenruimte 'inclusief' inrichten, trots zijn op de wijk en eigenaar voelen van de buitenruimte en het beheer/onderhoud, verlichting en sociaal veilige routes.

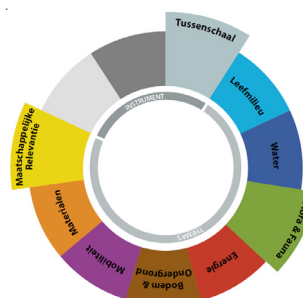
Waar werken we naartoe?

Eind 2023 willen we dit bereikt hebben:

- Subgroep Bodem: Bodemgezondheidskaart van stedelijke gebieden
Bodembeoordelingssysteem
Handboek bodembeheermaatregelen
- Subgroep Sociaal: sociale transities tijdig in de stedelijke programmering opgenomen
- Subgroep Instrumenten: Een afwegingskader op de tussenschaal

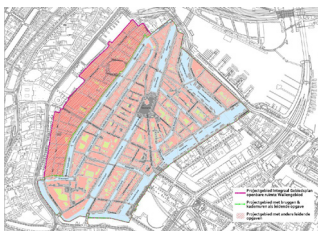
Daarvoor zetten we dit jaar de volgende stappen:

- Subgroep Bodem: Bodemfuncties & parameters definiëren.
Monitoring & Pilots
Handelsperspectief ontwikkelen
Opschalen landelijk beleid/wet- en regelgeving
- Subgroep Sociaal: Onderzoek; Toepassen in verschillende cases
- Subgroep Instrumenten: Een verkenning naar mogelijke afwegingskaders en hun toepassing. Toepassing in aantal cases.

Hoe passen we dit toe in de cases?

...

Casus Wallengebied

Case: afwegingskader voor de Ontwerpleidraad

aanmelden van cases kan nog steeds

aanmelden van casus kan nog steeds

Wat (of wie) hebben we nodig?

Van andere ontwikkelteams:

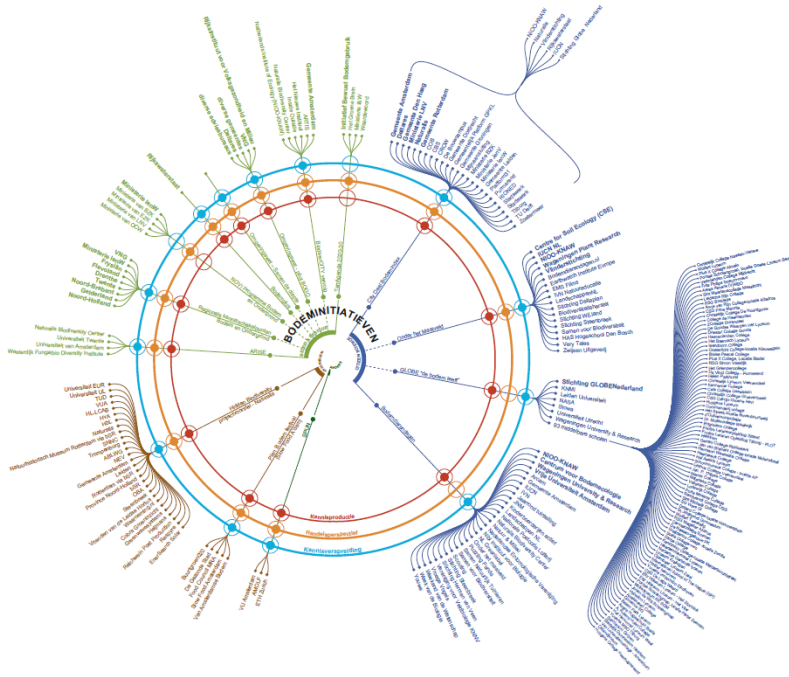
- OT6: Juridische verankering bodem, nadere afstemming
- OT2 & OT3: Instrumentontwikkeling; afwegingskader nader afstemmen
- Cases: experimenteren met afwegingskader
- OT Stedelijk programmering: tijdig sociale transitie binnen het proces een rol geven.
- OT1 subgroep afwegingskader: sociale transitie in afwegingskader opnemen. ...

Van ...

- Projectleider/coördinator vanuit deelnemende gemeente (mag andere afdeling zijn) voor subgroep sociale transitie
- Cases: inbreng vraagstukken (vanuit de gemeenten) t.b.v. het onderzoek
- Wetgeving/Omgevingsvisie: sociale veiligheid als onderdeel opnemen. ...

We zijn ook verbonden met – Subgroep Bodem:

We zijn ook verbonden met – Subgroep Sociaal:

Vraag aan andere ontwikkelteams: welke rol geven jullie het onderdeel sociale transitie in jullie teams? Denk aan

- moment om het onderdeel te laten zijn van stedelijk programmeren;
- ontwikkeling maatschappelijke kosten en baten analyse. Vul hieronder in.

De teams en sociale transitie

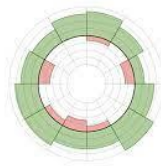
- 1.
- 2.
- 3.
4.
- 5.
- 6.

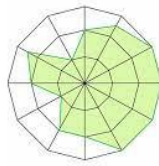
We zijn ook verbonden met – Subgroep Instrument:

Leren van:

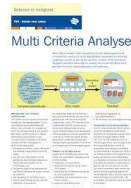
- Aanpak Duurzaam GWW
- Donut theorie
- Multi Criteria Analyse
- GIS viewer openbare ruimte

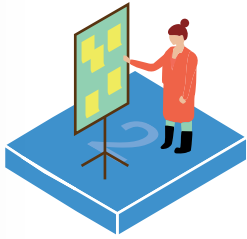

Ambitieweb en omgevingswijzer

Donut theorie

Ontwikkelteam 2 - Stedelijk programmeren en samenwerken

Ons doel

Bevorderen dat gemeenten, netwerkbedrijven, waterschappen, bouwers en beheerders van vastgoed *gezamenlijk hun opgaven vertalen naar één gebiedsgerichte aanpak voor de buitenruimte met een programmahorizon van 3-10 jaar vooruit*, zodat een portfolio ontstaat met projecten die de komende drie jaar gezamenlijk ontworpen aanbesteed en uitgevoerd gaan worden.

Ons team bestaat uit:

Spelers	Organisatie	Rol
Carlinda Adriaanse	Amsterdam	Programmamanager integraal programmeren van de openbare ruimte
Danny Boers	Leiden	Adviseur strategisch assetmanagement
Pieter Boone	Rotterdam	Strategisch adviseur landschap
Jeroen van Dijk	Amsterdam	Trainee
Robbert Ephraim	Stichting Mijn Aansluiting	Thema-eigenaar ketensamenwerking & innovatie
Inger Heijnen	Den Haag	Programmamanager / regisseur integraal programmeren
Almer de Jong	Apeldoorn	Asset manager
Philip ter Laak	Amersfoort	Senior adviseur leefomgeving
Monique van Nieuwenhuijzen Hoeijmakers	Amsterdam	Programmeur openbare ruimte
Emirto Rienhart	Tilburg	Manager en adviseur duurzame vastgoed- en gebiedsontwikkeling
Jeroen Rombout	Zoetermeer	Programmamanager openbare ruimte
Alicia Schoo	Purmerend	Programmasecretaris openbare ruimte
Rutger Tiggeler	Amsterdam	Programmamanager integraal programmeren van de openbare ruimte
Daan Sanders	Jonge Honden / City Deal	Teamondersteuning

Waarmee we al bezig zijn geweest

- Bijeenbrengen van onze beelden over integraal samenwerken in nevenstaand schema
- Focus gelegd op de fase 'integraal programmeren'
- Met de De Bouwcampus en Kennisarena kabels & leidingen een inventarisatie gedaan van bestaande samenwerkingsverbanden.
- Geïnventariseerd welke basisinformatie nodig is voor het uitwisselen van plannen en planning

Vol vertrouwen vooruit- Inventarisatie integrale afstemmingsvormen - COB

Waar we naartoe werken

Eind 2023 willen we dit bereikt hebben:

- **Routekaart of handleiding** voor integraal programmeren,
- **Bibliotheek met prototypen** van bestaande oplossingen en instrumenten.

Daarvoor ontwikkelen we dit jaar:

- **Visuele weergave van wat integraal programmeren inhoudt**, zodat we die kunnen delen met de betrokken partijen en een eenduidig idioom gaat ontstaan.
- **Stimuleringsmodel voor samenwerking**, waarin diverse stadia van samenwerken staan benoemd en wordt aangegeven welke instrumenten er al zijn en welke kunnen worden toegevoegd, om een volgend stadium van volwassenheid in samenwerking te bereiken.

Onze relatie met de praktijk

In ons ontwikkelteam hebben we een directe verbinding met de cases:

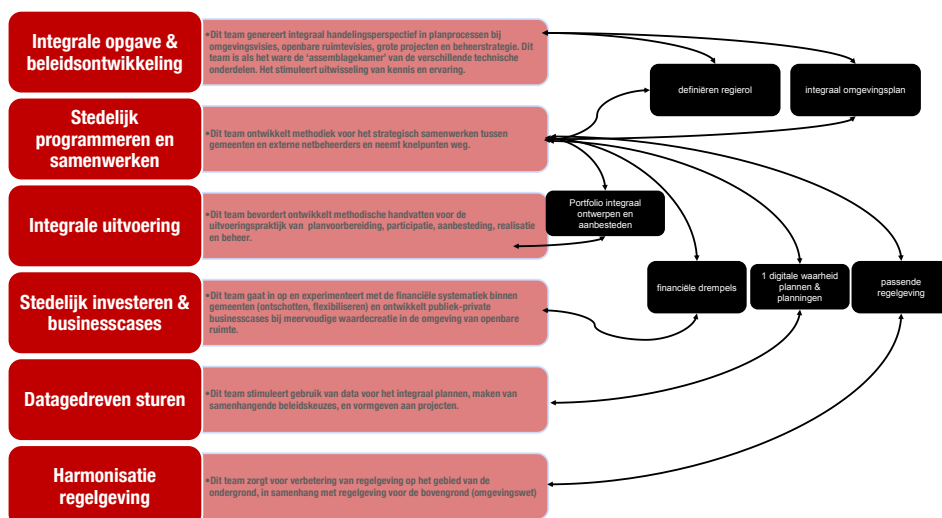
- 02 Apeldoorn, stedelijk programmeren
- 14 Amersfoort, verbreed programmeren openbare ruimte

Via de projecten van De Bouwcampus en De Kennisarena kabels & leidingen hebben we verbinding met 8 bestaande samenwerkingsverbanden

Onze teamleden hebben een directe verbinding met het (ontwikkelen van) het integraal programmeerproces in hun gemeente

Relatie met andere ontwikkelteams

We zijn verbonden met:

Kennisarena

In het gebied Kennisarena worden kabels en leidingen voor de COB (Kennisarena) geplaatst. Dit is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam. Het gebied is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Regio

De regio is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Polen en lokale

De regio is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Thema's voorafzetten en behouden

De regio is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Digitaal ecosystem

De regio is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Overige projecten en initiatieven

De regio is een belangrijk onderdeel van de infrastructuur voor de Kennisarena. Het gebied is gelegen in de wijk De Kruitfabriek in Amsterdam.

Kennisarena kabels en leidingen - COB

OVERVOLLE ONDERGROND IN ORDE

HERINRICHTING STEDELIJKE ONDERGROND

Innovatieve, betaalbare oplossingen creëren waardoor de ruimte in de ondergrond effectief wordt benut en het wel allemaal past. Met zo min mogelijk overlast. Een geweldige uitdaging.

Steden in steden liggen nu al regelmatig open vanwege het beheer en onderhoud van de ondergrondse infrastructuur. We kijken hoe we deze ruimte beter kunnen benutten. Het is een uitdaging om deze ruimte te benutten met het wel allemaal past. Met zo min mogelijk overlast. Een geweldige uitdaging.

Nederland wordt erin steeds meer in, en nu niet alleen in de ondergrond, maar ook in de openbare ruimte. Het is een uitdaging om deze ruimte te benutten met het wel allemaal past. Met zo min mogelijk overlast. Een geweldige uitdaging.

Contactpersonen

WJ Kooze
Stedenbouwkundige

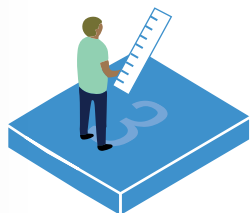
Harold Versteeg
Stedenbouwkundige

Focus, vaart en impact
Binnen drie maanden tijd zijn er vijf projecten in de ondergrond geplaatst.

De Bouwcampus

Ontwikkelteam 3 - Integrale uitvoering

Wat?

Voeg hier een aanscherping van jullie definitie toe, waar focust dit ontwikkelteam zich op?

Onze doelstelling is:

Het realiseren van een integrale ruimtelijke kwaliteit vanuit een integrale uitvoering.

- a. Projectgericht (wijkplannen): ontwikkelen integrale aanpak
- b. Integraal: oplossen knelpunten uitvoering
- c. Participatie: beleid vertalen en ontwerp maken met stakeholders.

Vertrouwelijkheid: Openbaar

Wie?

Ons team bestaat uit:

- Mabel Giesbers, Tilburg, duotrekker
- Alex Schipperheijn, Den Haag, duotrekker
- Maaïke Paulissen, Tilburg, deelnemer
- Henk Kosmeijer, Groningen, deelnemer
- Patricia Byrne-de Meijer, Amsterdam, deelnemer
- Jelle Veeninga, Amsterdam, deelnemer
- Karsten Orth, Apeldoorn, deelnemer
- Rainaldo Aerts, Apeldoorn, deelnemer
- Rutger van der Brugge, Deltares, deelnemer
- Ton Hesselmanns, CROW, deelnemer

Vertrouwelijkheid: Openbaar

Waar zijn we al mee bezig geweest?

De voorbije tijd werkten we aan:

- Vragen van de gemeente aan de hand van de casussen analyseren
- Toespitsen vraagstukken die bij integrale uitvoering naar voren komen
- Uitzoekwerk verdeeld in werkgroepen:

Vertrouwelijkheid: Openbaar

Groep 1 – Welke instrumenten zijn er bij gemeenten per projectfase?

Denk aan formats voor contracten, aanbestedingsdocumenten, handboeken.

Groep 2 – Welke instrumenten/methoden gebruiken gemeenten nu voor het integraal, wijkgericht en beheergericht ontwerpen?

Hoe doen gemeenten dat integraal en beheergericht, welke instrumenten hebben gemeenten daarvoor en hoe in het proces.

Groep 3 – Welke processen/methoden zijn er bij gemeenten in gebruik voor de manier van samenwerken, zowel binnen de organisatie als met de stakeholders/buurt?

Cultuur van samenwerken. Welke instrumenten hebben gemeenten daarvoor.

Waar werken we naartoe?

Eind 2023 willen we dit bereikt hebben:

- Procesbeschrijving met beslisboom voor de aanpak van integrale uitvoering
- Methoden en instrumenten voor wijkgericht integraal ontwerpen en bijbehorende beheerplannen
- Methode om beleid wijkgericht te vertalen naar de uitvoering in de wijk

Daarvoor zetten we dit jaar de volgende stappen:

- Inventarisatie huidig instrumentarium
- Verbreding kennis met input projectleiders
- Workshops met inbreng andere OT's
- Invullen/uitzetten onderzoek voor ontbrekende kennis

Vertrouwelijkheid: Openbaar

Hoe passen we dit toe in de cases?

...

Samenbrengen
technisch
instrumentarium
vervanging combineren
met participatie

Case Bomenbuurt...

Hoe kan op een goede
wijze kwaliteit van de OR
worden gerealiseerd met
oog voor ambities en
wensen

Tilburg ...

Case ...

Case ...

Vertrouwelijkheid: Openbaar

Wat (of wie) hebben we nodig?

Van andere ontwikkelteams:

- Mogelijkheden voor biodiversiteit in wijkplannen (OT1)
- Instrumenten voor afstemmingen projecten (OT2)
- Nieuwe financieringsconstructies voor integrale uitvoering (OT4)
- Keuzes maken op basis van relevante data (OT5)
- Oplossingen voor schurende wetgeving (OT6)

...

Van ...

- CROW – denkkracht over toepasbare normen en regels...
- Deltares – integrale methoden toepassen
- ...

...

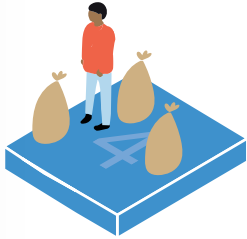
Vertrouwelijkheid: Openbaar

We zijn ook verbonden met:

Met welke ontwikkelingen heeft het team nauwe banden
(bijvoorbeeld onderzoeken, beleidslijnen ministeries, etc..)?

- Nog geen nauwe banden onderzoekstrajecten...
- Zoeken naar aansluiting bij Leerstoel Managing public space...
- ...

Ontwikkelteam 4 - Stedelijk investeren en businesscase

Wat?

Voeg hier een aanscherping van jullie definitie toe, waar focust dit ontwikkelteam zich op?

Onze doelstelling is het zoeken naar integrale financieringsconstructies + baathouders gekoppeld aan de diverse cases van de CDOR, waarin we bestaande middelen van overheden en marktpartijen zo gericht mogelijk willen inzetten.

We doen dit:

- Om de transitieopgaven te realiseren
- Om de kosten en baten zo eerlijk mogelijk willen verdelen.

Wie?

2021 START

Wiebe Oosterhoff (R'dam)
Luuc Veraart(Jonge Honden)
Helen Toxopeus (UU)
Jurgen van der Heijden (AT Osborne)
Frank Mathissen (RVO)
Wieke Tonies (R'dam)
Henk-Jan van Alphen (KWR)
Fred van Nistelrooij (Tilburg)
Berry Gersonius (Dordrecht)

VANAF 01/01/22 + DM / STIPO

Wiebe Oosterhoff (R'dam)
Daan Sanders (Jonge Honden)
Helen Toxopeus (UU)
Jurgen van der Heijden (AT Osborne)

Joost Beunderman (Dark Matters)
Mihai Chereji (Dark Matters)
Minouche Besters (Stipo)
Nienke Sluimer (Stipo)

Frank Mathissen (RVO)
Wieke Tonies (R'dam)
Henk-Jan van Alphen (KWR)
Fred van Nistelrooij (Tilburg)
Berry Gersonius (Dordrecht)

05/04/22 WERKSESSIE

Wiebe Oosterhoff (R'dam)
Daan Sanders
Helen Toxopeus (UU)
Jurgen van der Heijden (AT Osborne)

Joost Beunderman (Dark Matters)
Minouche Besters (Stipo)
Nienke Sluimer (Stipo)

Frank Mathissen (RVO)
Wieke Tonies (R'dam)
Henk-Jan van Alphen (KWR)
Fred van Nistelrooij (Tilburg)
Berry Gersonius (Dordrecht)

14/04 Expert financiering stadsvergroening
16/05 Netwerk financiering groen
31/05 Urban NPS Day 2022 (UU/WUR)

SPIN OFF

Marcelina Leigh (LWV)
Alice Paffen (LWV)
Vincent Gun (BZK)
Sandra Kessels (BZK)
Daniëlle Freriks (BZK)
Rik Heinen (I&W)
Hester de Boer (I&W)
Eva Baron (I&W)
N. Schelle (WVS)
Anna Kramer (Groningen)
Tamara Ekemper (Groningen)
Alex Schipperheijn (Den Haag)
Erik van der Beuken (Amsterdam)
Miaartien Claassen (Amsterdam)
S. Vermeulen (Purmerend)
Cora van Zwam (Amersfoort)
Almer de Jong (Apeldoorn)
Chris Lagendijk (Apeldoorn)
Maaike Paulissen (Tilburg)
R. Bunschoten (Purmerend)
Hartveld (Zoetermeer)
Jochem van Maurik (WUR)
....

- Wiebe Oosterhoff	- Theo Stauttner (StadKwadraat)
- Jurgen van der Heijden	- Arie Lengkeek (Operatie Wooncoöperatie)
- Helen Toxopeus	- Arthur van Iersel (GGD)
- Frank Mathissen (OT4 / RVO)	- Tom Daanen (Erasmus Universiteit)
- Robert Sney (WUR)	- Casper Boendermaker (BNG)
- Berry Gersonius (OT4) & Ellen Kelder (Gemeente Dordrecht)	- Martijn Schuit (Gemeente Groningen)
- Sander van der Heijden (Gemeente Tilburg)	- Oscar vd Pad (Gemeente Leiden)
- Anne-Marie Bor (Next Green)	- Eric Laaken (ex Riad bestuurlijke verhoudingen)
- Ron Kervezee (Gemeente Alphen aan de Rijn)	- Nico v Buuren (Platform 31)
- Marc Scheers (Achmea / Blue Label)	
- Patrick de Groot (Arcadis)	
- Max Tesselair (VI)	
- Machiel Scheenhart (Rochdale)	

INTERVIEWS

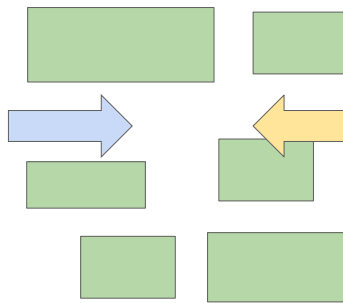

Waar zijn we al mee bezig geweest?

CASES

BOUWSTENEN

FINANCIELE INSTRUMENTEN

Interventie(s) + Baathouder(s) + Instrument(en)

Analyse cases....

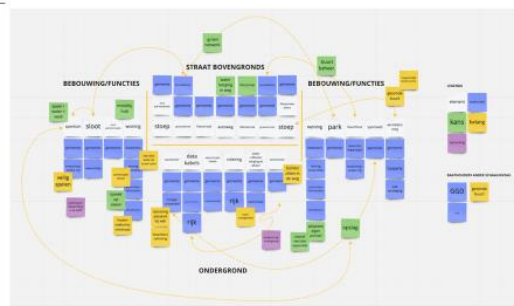
Casus-typering en baathouder profielen

Stad kent diverse gebieden, met verschillende baathouder-profielen

1. Integrale herontwikkeling centrumzones
 - a. Doorgaande stadsboulevards
 - b. Historisch woon-winkel centrumgebied
2. Integrale herontwikkeling bestaande wijken
 - a. Tuinsteden
 - b. Verdichte stadswijken
 - c. Moderne woonbuurten

Nieuwe aanleg riolering of urgentie om om aan de slag te gaan. Ze maken ons baathouder-instrument)

2. Integrale herontwikkeling bestaande wijken: baathouder-netwerk

Analyse financiële instrumenten

Naar een taxonomie: typering instrumentarium

Schaal / type vraagstukken:

- Integrale
- Integrale
- Opwaarderspecifiek

Fasen (andere)

- Pre-planning
- Realisatie
- Beheer (f)

Type oplossingen

- Bestuurlijk
- Instrumenteel
- Eenvoudig
- Nieuwe f

Aard van instrumenten

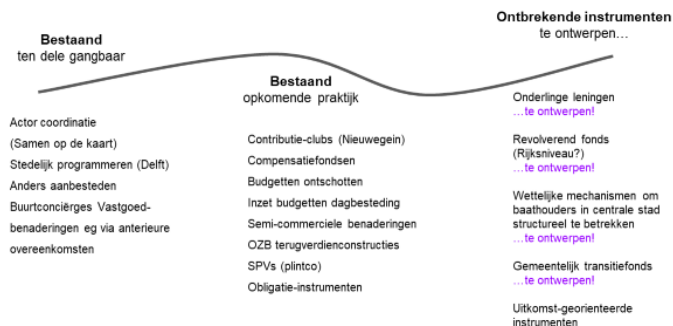
- Op stads

Stand van zaken: instrumenten

Nieuwe inkomstenstromen Nieuwe fondsen Vastgoed-gerelateerde

- Semi-commerciële benaderingen voor en wijkbedrijven
 - zeer gangbaar
 - Verenigd Koninkrijk
 - wordt overgenomen Dordrecht
- Business Improvement District, Bedrijfsplan Zone, contributiezone
 - Nieuwegein
 - Rijnhuizen
 - (semi-vrijwillige) belastingopbrengsten
- Park levy
 - ...te ontwerpen Nederlands

Stand van zaken: taxonomie

Bouwstenen

Synthese / opkomende conclusies (1)

- **Kosten vs. baten**
 - teveel nadruk op beperking kosten vs vergroten vd baten (boom kost geld op begroting) zowel 'puur voordeel' als vermindering nadeel
 - te nauwe opvatting van baathouders, en allen blijven vaak 'buiten project'
- **Rol van pre-planningsfasen**
 - (mogelijke) baathouders
 - business model van o
 - nieuwe (systeem)ontw
- **De ondergrond**
 - fundamenteel andere discussie zit vaak 'vast'
 - aanpak van de een zit anders
 - klimaat (integrale transitie)
 - ontbrekende 'incentive' nodig

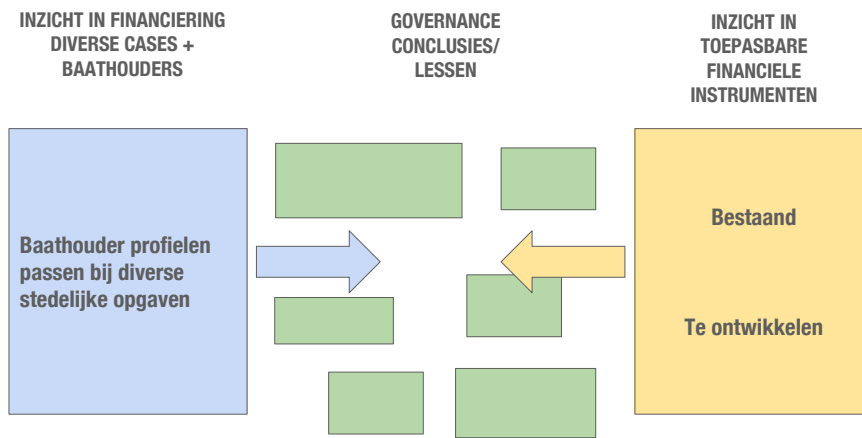
Synthese / opkomende conclusies (2)

- **Knelpunten gemeenten**
 - 'financieel en intellectueel (meestal) niet voorbereid'
 - korte financierings en planning horizon
 - stedelijke systeem-casussen en regierol
 - bomen / bosgevoel
 - gebrek aan capaciteit / kennis >> intermediaire rollen
- **Verzekeringssector**
 - 'zit vast' - interviewees tot nu toe zien weinig perspectief
 - (nog) te vroeg of af te schrijven?
 - andere nieuwe instrumenten waarsch meer kans op resultaat
- **Rol van het Rijk**
 - structurele rol in bepaalde nieuwe instrumenten: revolutie fund voor zowel (pre-plannings) proces- als kapitaalinnovatie – moet ontworpen worden (rondom gebieds-specifieke verdienmodel en belastingcasus)
 - wet & regelgeving: inperken autonomie nutsbedrijven...

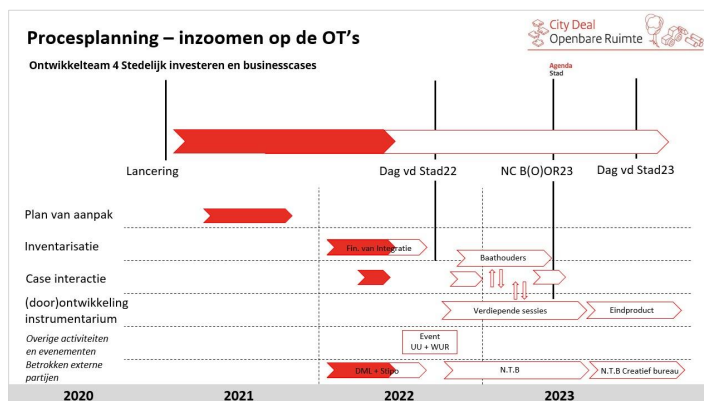

Waar werken we naartoe?

Eind 2023 willen we dit bereikt hebben:

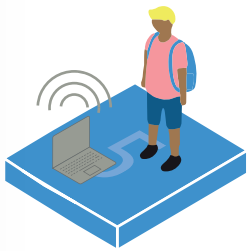
Dit doen we nu en dit willen later doen

Overzicht financiële instrumenten
Overzicht baathouders
Koppeling met cases
Relevante governance items

Inzicht in financiële instrumenten
Inzicht in motieven baathouders
Koppeling met cases
Conclusies governance
Vervolgagenda

Ontwikkelteam 5 - Datagedreven sturen

Wat?

OPGAVE

GEBREK AAN TIJD & FYSIEKE
RUIMTE VOOR HET BEKEREN EN
ONTWIKKELEN VAN DE ONDERGROOND
MAAKT DAT WESLIJN MOETEN
SAMENWERKEN

SLIM SAMENWERKEN
VERGT INFORMATIE EN
DE MOGELIJKHEID DATA
TUSSEN AFOELINGEN EN
PARTIJEN TE KUNNEN
DELEN

In 2024 een voor Nederland relevante bijdrage leveren aan de datagedreven ondersteuning van de integrale aanpak voor een duurzame inrichting en beheer van de openbare ruimte en ondergrond.

Wie?

Björn Ampting
Hoofd van afdeling Wijkbeheer
06 22292509
bjorn.ampting@rijnland.nl
Opslaan als contact

Paulus Bats
Gemeente Lier
p.bats@lierr.nl
Opslaan als contact

Anne Graas
Adviseur bij RBO
06 16687661
a.graas@rbo.nl
Opslaan als contact

Lilian Hartevelde
adviseur informatie manager openbare
ruimte bij Gemeente Oosterschelde
+31 646847121
l.hartevelde@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Sander Bayens
Sachverantwoordelijke Gemeente
Tilburg
06 53779550
06 53779550
sander.bayens@tilburg.nl
Opslaan als contact

Lourens de Puij
Gemeente Oosterschelde
lourens.depuij@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Rene Heule
www.heule@rbo.nl
Opslaan als contact

Marco Hoogvliet
06 51447233
Marco.Hoogvliet@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Jan Pieter Eelants
Programmanager bij Oosterschelde
06 23265540
janpieter.eelants@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Marja Exterkate
m.exterkate@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Jeroen Oosterhuis
Afdelingscoördinator bij Oosterschelde
+31 6 24 27 61 49
j.oosterhuis@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

G.E. Oosterom
Programmanager Data &
Sensoren bij Stichting RICHED
06 9884487
g.oosterom@riched.nl
Opslaan als contact

Jan-Willem Wesselink
Programmanager bij Oosterschelde
06 26393426
janwillem@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Roselle Wijtenburg
Gemeente Lier
roselle.wijtenburg@lierr.nl
Opslaan als contact

Martin Peersmann
Adviseur informatie coördinatie
Waterschap Oosterschelde
Opslaan als contact

Theo Santeagoets
06 20704924
t.santeagoets@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Han de Wit
Senior Specialist bij Wijk | Oosterschelde
06 53779549
han.de.wit@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

Rudi Zoet
Gemeente Lier
rudi.zoet@lierr.nl
Opslaan als contact

Marco Scheffers
Adviseur informatie coördinatie
Oosterschelde | Gemeente Oosterschelde
06 10966362
06 10966362
m.scheffers@oosterschelde.nl
Opslaan als contact

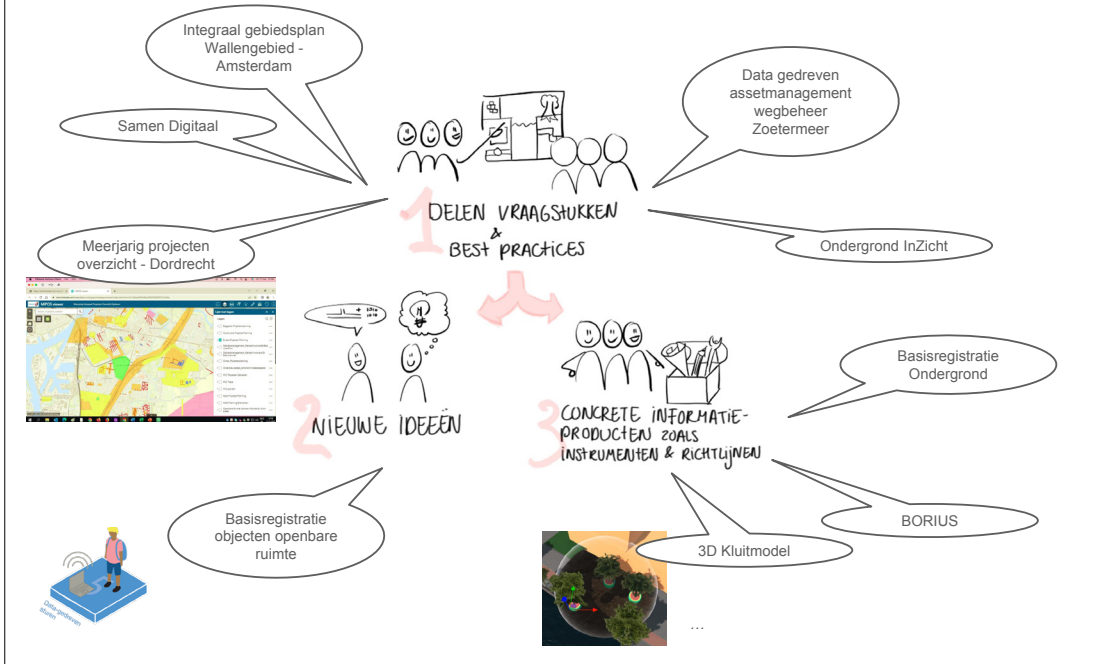
Alicia Schoo
Gemeente Lier
a.schoo@lierr.nl
Opslaan als contact

Paul ten Have
paul.ten.have@tilburg.nl
Opslaan als contact

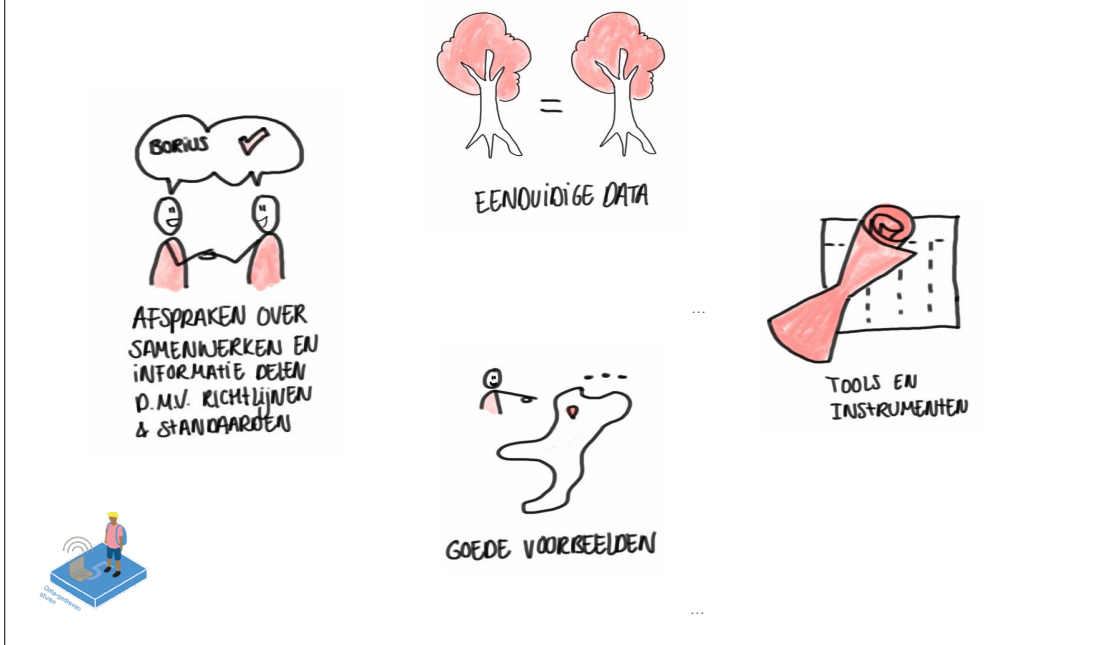
Koen van Zwieten
rijnland
k.van.zwieten@rijnland.nl
Opslaan als contact

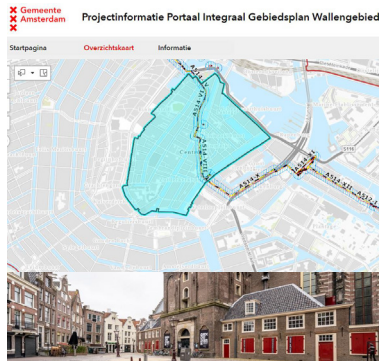
Waar zijn we al mee bezig geweest?

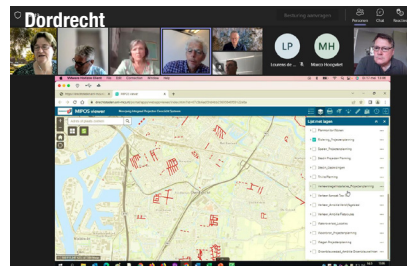
Waar werken we naartoe?

Hoe passen we dit toe in de cases?

Staat hier binnenkort jouw gebiedscasus??

Wat (of wie) hebben we nodig?

Datagedreven sturen
Ondersteunt Cases
& andere OT's

Waar kan betere
data & informatie
jullie helpen?!

Wij hebben
jullie Deepest
Desires nodig...

Vertel Ze
ons !!!

We zijn ook verbonden met:

Agenda
Stad

Ontwikkelteam 6 - Harmonisatie en regelgeving

Wat?

Voeg hier een aanscherping van jullie definitie toe, waar focust dit ontwikkelteam zich op?

Onze doelstelling is:

Het overzichtelijker en beter hanteerbaar maken van regelgeving en adresseren van knelpunten waar regelgeving tav ruimtelijke ontwikkeling wringt in de verbinding tussen ondergrond en bovengrond. Door praktijkcases te hanteren voor de uitwerking hiervan, ontstaan concrete adviezen en handelingsperspectieven.

Deze urgentie wordt zichtbaar in:

- De omgevingswet en de ambitie om regelgeving in het ruimtelijk domein overzichtelijker te maken. De ondergrond heeft daarin nog maar een zeer bescheiden plaats gekregen, terwijl ruimtelijke ontwikkelingen meer dan ooit afhankelijk zijn van inpasbaarheid in boven- én ondergrond;
- Nieuwe (transitie)opgaven in de openbare ruimte die vragen om aanpassing van regelgeving. Niet door ad hoc aanvullingen of reparaties, maar vanuit bredere visie op de ontwikkeling van boven- en ondergrond de komende decennia;
- De vele vragen die leven in het ruimtelijke domein die op korte termijn én lange termijn blijvend impact hebben op de inrichting van de openbare ruimte.

Afbakening

Het ontwikkelteam richt zich op de regelgeving en de dilemma's en tegenstrijdigheden die zich daarbij voor doen. Dit heeft raakvlakken met vele ontwikkelingen en netwerken elders in het ruimtelijk domein. Het ontwikkelteam wil vooral benutten wat er al is en daarop verder ontwikkelen in de richting van betere hanteerbaarheid en harmonisatie van regelgeving.

Wie?

Ons team bestaat uit:

VOORNAAM	ACHTERNAAM	ORGANISATIE
Hayko	Kazancioglu	Amersfoort
Michiel	Wentholt	Amsterdam
Eric	Beuken, van den	Amsterdam
Hans	Meijer	Den Haag
Narine	Abramjan	Groningen
Jos	Wersch, van	Leiden
Wil	Kovacs	Rotterdam
Sander	Heijden, van der	Tilburg
Chantal	Lemmert	Zoetermeer
Piet	de Nijs	IenW
Gita	Maas	
Florien	Jong, de	BZK/RWS
Roselie	Wijtenburg	BZK/RWS
Simon	Merkom, van	EZK
David	Yoshikawa	EZK
Egbert	Laar, van	EZK
Marleen	de Ruiter	BZK
Jarko	van Bloois	COB
Linda	Maring	Deltares
Berry	Kok	GPKL
Luuc	Veraart	Jonge Honden
Jo	Janssen	Rotterdam
Petra	Meskens	COB

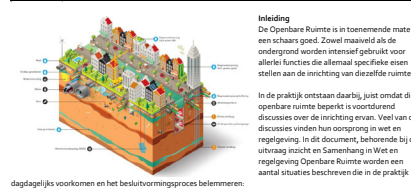

Waar zijn we al mee bezig geweest?

De voorbije tijd werkten we aan:

- Opstellen Plan van Aanpak
- Vormgeven en uitzetten Uitvraag: inzicht regelgeving inrichting ondergronds deel van de openbare ruimte
- Vormgeven en uitzetten uitvraag voor verbeelding regelgeving
- Positionpaper regelgeving en datagestuurde werken (samenwerking met OT5)
- Ateliersessie Omgevingswet : nav onderzoek Fransje Hooimeijer en Shana Debrock in Vlaanderen.

Concept opdrachtbeschrijving Inzicht en samenhang in de wet en regelgeving Openbare ruimte Bijlage A	
Datum	Jan 2022
Onderwerp	Scenario's beschrijvingen en Systeembelemmeringen voortvloeiend uit bestaande wet en regelgeving Openbare ruimte
Opsteller(s)	Eric van den Beuken, Michiel Winsthoh, Marleen de Ruiter
Telefoon	06-33224962

dagelijks voorkomen en het besluitvormingsproces belemmeren.

Ruimtelijke dilemma's:

Omdat de ruimtelijke Ordening van de Ondergrond ontbreekt ontstaan er dagelijks discussies ten aanzien van de ondergrondse ruimtevervraag. Om de "eigen" assets te beschermen hebben netbeheerders liggingsopties geformuleerd die een effect hebben op de inpassingsmogelijkheden van nieuwe voorzieningen en maatregelen. Maatregelen met betrekking tot het oog op duurzaamheid, Klimaatadaptatie, Connectiviteit of circulaire economie worden daarmee beperkt. Er ontstaat een eerst-komt-eerst-maakt-situatie waardoor inrichtingsmogelijkheden voor de toekomst worden uitgesloten of in verband met nadate-compensatie-afspraken, extreem kostbaar worden. De omgevingswet biedt meer mogelijkheden voor ruimtelijke sturing in de samenhang tussen het gebruik en inrichting van het maasveld in relatie tot de inrichting van de ondergrond. Hoe we die mogelijkheden het beste kunnen uitnutten is een van de scenario's die in de verkenning uitgevierd kan worden.

Financiële dilemma's:

Het Inrichten en Beheeren van de Openbare Ruimte (Maasveld en Ondergrond) is een kostbare zaak. In Nederland zijn daarbij spelregels geformuleerd op welke manier die kosten begroot, gedeeld en doorbelast mogen worden. Bovendien proberen we kapitaalvermenigvuldiging te voorkomen waardoor het opruimen van loca's voorzieningen die mogelijk in de toekomst nog een gebruik kunnen kennen door de ACM minder gestimuleerd worden dan door de gemeente wettelijk evaren wordt. In veel gevallen zit er spanning op wie betaalt wat, waar landen de opbrengsten van maatregelen en zijn die opbrengsten überhaupt monetair te maken. In de praktijk betekent dat dat er, afhankelijk van de lokale situatie telkens ook in financiële zin maatwerk-afspraken gemaakt moeten worden die natuurlijk afwijken van de "Nederlandse standaard" juist die afwijking is voor veel netbeheerders die landelijk opereren een probleem omdat je dan uit moet kunnen leggen waarom er in een compact stedelijk gebied meer geïnvesteerd moet worden dan in het landelijk gebied. (Het niet meer dan anders principe)

Planings-dilemma's:

...

We zijn ook verbonden met:

Met welke ontwikkelingen heeft het team nauwe banden (bijvoorbeeld onderzoeken, beleidslijnen ministeries, etc...)?

We maken verbinding met de volgende organisaties / initiatieven / ontwikkelingen:

- **Bodem+**,
- **Modelverordeningen en modelbeleidsregels (VNG/ GPKL)**
- **Kennisarena (COB),**
- **Regieslang (GPKL),**
- **Unie van Waterschappen (grondwater),**
- **herstraat-tarieven (VNG),**
- **Aan de slag met de omgevingswet (BZK)**

...

...

...

...

...

3. Overzicht casussen

NEGENTIEN CASUSSEN

De casussen vormen een voedingsbodemp voor de ontwikkelteams. Vanuit de inventarisatie en duiding komen aanhaakkansen voor de ontwikkelteams boven om de casussen te benutten als experimenteerruimte en een basis voor de ontwikkeling van generiek toepasbaar instrumentarium.

Tegelijkertijd wordt het zo voor de deelnemende gemeenten makkelijker en relevanter om samen te werken in de City Deal. De clustering van vragen en noden maakt een goede inhoudelijke voorbereiding mogelijk van een serie workshops in het Atelier. Deze zorgen voor een productieve uitwisseling tussen casussen onderling, en met de ontwikkelteams. De ervaring van afgelopen jaar maakte duidelijk dat de casussen veel potentie bezitten om uitwisseling verder te stimuleren en tastbaar te maken.

Gemeenten kunnen de aandacht van de City Deal bovendien benutten voor doorbraken in de interne organisatie. We zagen dit eind 2021 op enkele plaatsen al gebeuren en willen dat in 2022 blijven aanmoedigen en ondersteunen. Daarvoor is het belangrijk dat de gemeenten de ‘casus eigenaren’ goed betrekken bij het doel en de acties van de City Deal.

een overzicht

Details in bijlage A

B5 Integraal programmeren Purmerend

Wat? Type opgave Schaal Timing

B6 Vernieuwing naoorlogse woonwijk Zuid-West Leiden

Wat? Type opgave Schaal Timing

B7 Integrale ontwerp methode openbare ruimte Amsterdam

Wat? Type opgave Schaal Timing

C1 Sprekelaar, samen aan de slag in de wijk Apeldoorn

Wat? Type opgave Schaal Timing

C2 Integrale wijkaanpak Slaagwijk Leiden

Wat? Type opgave Schaal Timing

C3 Meerzicht, integrale wijkaanpak Zoetermeer

Wat? Type opgave Schaal Timing

C4 Herinrichting Groenewoud Tilburg

Wat? Type opgave Schaal Timing

C5 Toekomstproof Reyeroord Rotterdam

Wat? Type opgave Schaal Timing

D1 Wallengebied, integrale ontwerpaanpak Amsterdam

Wat? Type opgave Schaal Timing

D2 Naar een toekomstbestendige Bomenbuurt Den Haag

Wat? Type opgave Schaal Timing

D3 Buurtaanpak De Staart Dordrecht

Wat? Type opgave Schaal Timing

A1 Laakhavens – grote ambities, knellende ruimte Den Haag

Wat? Type opgave Schaal Timing

A2 Transformatie Dordwijkzone naar Stadspark XXL Dordrecht

Wat? Type opgave Schaal Timing

A3 Vergroening stadsboulevards Rotterdam

Wat? Type opgave Schaal Timing

A4 Klimaatmaatregelen binnenstad Tilburg

Wat? Type opgave Schaal Timing

B1 Stedelijk programmeren Apeldoorn

Wat? Type opgave Schaal Timing

B2 Inrichtingsleidraad openbare ruimte Groningen

Wat? Type opgave Schaal Timing

B3 Verticaal kabels en leidingen systeem Leiden

Wat? Type opgave Schaal Timing

B4 Verbreed programmeren openbare ruimte Amersfoort

Wat? Type opgave Schaal Timing

negentien casussen, vier clusters, vier oogstsessies

- We zien reeds een sterke verzameling van negentien casussen, verspreid over elf gemeenten, die de rijkheid en brede blik van de City Deal op de openbare ruimte en hoe die integraal aan te pakken, centraal stellen.
- Sterke verhalen komen naar voren, met een grote variatie aan thema's. Er zijn veel verschillen, maar zeker ook gelijkenissen!
- Daarom stellen we vier clusters van casussen voor. Deze clusters brengen cases samen van gelijkaardige schaal (stad, wijk, ...) of doelstelling (vervangingsopgave, sociale opgave, ...) . De clusters vormen zo een leeromgeving die de mogelijkheid biedt aan de cases om van elkaar te leren.
- Vier oogstsessies vonden aan het begin van 2022 plaats, per cluster, waarin de cases ervaringen konden uitwisselen en concrete struikelblokken konden benoemen.

Cluster A: Inrichting centrum-stedelijke zone vanuit druk/momentum stedelijke ontwikkelingen

Cluster A omvat de casussen die zich de volgende centrale vraag stellen:

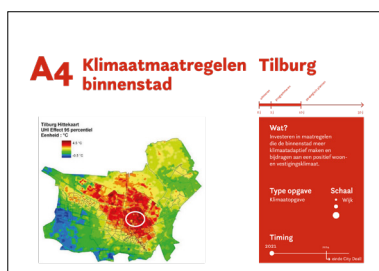
- **Welk instrumentarium kan opgesteld worden voor de integrale aanpak van de openbare ruimte van centrum-stedelijke zones die druk/momentum ervaren vanuit stedelijke ontwikkelingen waarbij sprake is van een verscheidenheid aan belangen, baathouders en spreiding van financiering?**

Subvragen voor dit cluster:

- » Welke belangen spelen er binnen het gebied?
- » Hoe komen tot integraal ontwerp dat toekomstbestendig is en deze belangen mee neemt?
- » Hoe financieren?
- » Hoe verrekenen we de hoge investeringskosten met de vele baathouders?
- » Hoe ga je om met drukte in de ondergrond?
- » Hoe komen tot methodiek voor stedelijke hoofdstructuren?

Subvraag per casus:

- » A1: Hoe kan ondanks/gezien het versnipperde eigendom en de verschillende deelprojecten in de transformatie van Laakhavens een integrale aanpak worden ontwikkeld die tevens verkent of het hoge ambitieniveau (financieel) haalbaar is?
- » A2: Welke instrumenten kunnen ontwikkeld worden rond het verrekenen van baten aan baathouders door voort te bouwen op de in beeld gebrachte en geanalyseerde baten, en door te verkennen wie de baathouders zijn?
- » A3: Welke instrumenten kunnen ontwikkeld worden om tot ontwerpprincipes voor vergroening van de stadsboulevards in Rotterdam te komen door generieke lessen te trekken uit het Hofplein en de Westblaak (en de Coolsingel); ook gezien de complexe aansturing van deze stedelijke hoofdstructuren (vanwege de gebiedsgerichte gemeentelijke organisatie), de spreiding van financiering en de hoeveelheid aan belangen?
- » A4: Hoe kunnen er, vanuit de verschillende belangen, de benodigde afwegingen gemaakt worden om met de vervangingsopgaven in de centrum-stedelijke zone een meekoppeling te maken met investeringen in maatregelen die de binnenstad meer klimaatadaptief maken en bijdragen aan een positief vestigingsklimaat door vanuit de gemeente een aantal specifieke opgaven te verwoorden?

Cluster B: Inrichting openbare ruimte vanuit methodische (innovatieve) aanpak

Cluster B omvat de casussen die zich de volgende centrale vraag stellen:

- **Hoe kan een integrale beheer- en herinrichtingsaanpak voor de openbare ruimte op stedelijk niveau doorwerken in de operationalisatie van concrete projecten, en vice versa: hoe kunnen concrete projecten bijdragen aan de ontwikkeling van een integrale beheer- en herinrichtingsaanpak voor de openbare ruimte op stedelijk niveau?**

Subvragen voor dit cluster:

- » Met welke mensen moeten we rond de tafel gaan samenzitten? Hoe kunnen stedelijke diensten samenwerken met private partners zoals netbeheerders?
- » Op welke schaal programmeer je?
- » Hoe ziet een kaart eruit waar je verschillende transitie-opgaven en geplande interventies boven elkaar gaat leggen?

Subvraag per casus:

- » B1: Hoe kan stedelijk programmeren leiden tot een gebiedsgerichte aanpak waarbij brede en verschillende opgaven in samenhang kunnen worden opgepakt doordat interne en externe stakeholders zich committeren aan de werkwijze?
- » B2: Hoe zorgen we ervoor dat de organisatie zo is ingericht dat we met een andere blik naar de integrale opgaven kijken waarbij iedereen volgens de opgestelde Leidraad gaat werken?
- » B3: Hoe kunnen we een innovatief verticaal kabels en leidingen systeem ontwikkelen en testen dat uitgaat van verticale ordening waardoor minder beslag wordt gelegd op de openbare ruimte?
- » B4: Welke methodiek kunnen we ontwikkelen om goed onderbouwd - bijv. door vanuit data-gestuurde programmering - te kunnen plannen en prioriteren van transitie-opgaven voor de stad?
- » B6 (voorbeeldcasus): Hoe kan in deze wijk binnen de pilot Duurzame Verstedelijking een methode voor de integrale aanpak van naoorlogse woonwijken worden ontwikkeld waarbij de vervanging van riolering wordt aangegrepen voor de aanpak van sociaal-maatschappelijke opgaven, de energietransitie en klimaatadaptatie?
- » B7 (voorbeeldcasus): Welke lessen kunnen we trekken uit de toepassing van de integrale ontwerpmethodiek openbare ruimte bij de gebiedsontwikkeling van Amstel-stad?

B1 Stedelijk programmeren **Apeldoorn**

Wat?
Om te zien hoe Apeldoorn een werkdag programmeert.
Om te zien hoe de stad wordt gebruikt op zaterdag en zondag.
Op de eerste zondag van mei.
Op de eerste zondag van mei.

Type opgave
• Stedelijk programmeren

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B2 Inrichtingsleidraad openbare ruimte **Groningen**

Wat?
De Inrichtingsleidraad Openbare Ruimte heeft informatie en een handleiding voor de inrichting van de openbare ruimte.
Het is een handleiding voor de inrichting van de openbare ruimte.
Het is een handleiding voor de inrichting van de openbare ruimte.

Type opgave
• Inrichtingsleidraad

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B3 Verticaal kabels en leidingen systeem **Leiden**

Wat?
Het is een nieuw innovatief systeem dat kabels en leidingen op een manier in de ruimte organiseert die anderszels niet mogelijk was.

Type opgave
• Verticaal systeem

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B4 Verbreed programmeren openbare ruimte **Amersfoort**

Wat?
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.

Type opgave
• Verbreed programmeren

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B5 Integraal programmeren **Purmerend**

Wat?
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.

Type opgave
• Integraal programmeren

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B6 Vernieuwing naoorlogse woonwijk Zuid-West **Leiden**

Wat?
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.

Type opgave
• Vernieuwing

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

B7 Integrale ontwerpmethodologie openbare ruimte **Amsterdam**

Wat?
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.
Het is een project om de openbare ruimte te verbeteren.

Type opgave
• Integrale ontwerpmethodologie

Schaal
• Stedelijk

Timing
2014

Cluster C: Herontwikkeling verouderde woonwijken vanuit verbinden fysieke én sociale opgave

Cluster C omvat de casussen die zich de volgende centrale vraag stellen:

- **Hoe kunnen we de focus van verschillende ruimtelijke projecten zo op elkaar afstemmen dat het de fysieke en sociale leefbaarheid van de woonwijk optimaliseert?**

Subvragen voor dit cluster:

- » Hoe fysieke ingrepen in de publieke ruimte benutten als hefboom voor sociale vraagstukken?
- » Welke participatie methoden toepassen? Hoe het draagvlak vergroten bij de inwoners?

Subvraag per casus:

- » C1: Hoe kunnen fysieke ingrepen worden benut om sociale problemen aan te pakken en zo te komen tot een gezamenlijke agenda voor de revitalisering van de openbare ruimte?
- » C2: Hoe kan je van een vervangingsopgave (riolering) een integraal proces maken waarbij wijkvernieuwing, energietransitie en woningrenovatie meegenomen wordt?
- » C3: Hoe kan het sociaal-economisch profiel en daarmee de aantrekkelijkheid van een wijk verbeterd worden door middel van de aanpak van de openbare ruimte én huidige woonbestand?
- » C4: Hoe kunnen geplande ruimtelijke ontwikkelingen rekening houden met klimaatadaptatie en energietransitie en ingezet worden zodat ze een bijdrage leveren aan de sociale versterking van de wijk?
- » C5 (voorbeeldcasus) : Hoe kunnen we de geleerde lessen rond de koppeling van fysieke en sociale opgaven middels participatie en tijdelijke ingrepen samenvatten in bouwstenen voor soortelijke opgaven/wijken in de stad?

C1 Sprenkelaar, samen aan de slag in de wijk! **Apeldoorn**

Wat? Verbeteren van fysieke en sociale opgave van tot een vlak en betere leefomgeving in samen.

Type opgave • Best •

Schaal • Best •

Timing 2015 2020 2025

C2 Integrale wijkaanpak **Leiden**
Slaagwijk

Wat? Omzetten van een integrale wijkaanpak voor de Slaagwijk, die voor een vervangingsopgave staat in een gebied met een laag sociaal-economisch profiel. De wijkaanpak Slaagwijk kan zowel staan voor de fysieke als sociale opgaven in Nederland.

Type opgave • Best •

Schaal • Best •

Timing 2015 2020 2025

C3 Meerzicht, integrale wijkaanpak **Zoetermeer**

Wat? Omzetten van een integrale wijkaanpak voor de Zoetermeer, die voor een vervangingsopgave staat in een gebied met een laag sociaal-economisch profiel. De wijkaanpak Zoetermeer kan zowel staan voor de fysieke als sociale opgaven in Nederland.

Type opgave • Best •

Schaal • Best •

Timing 2015 2020 2025

C4 Herinrichting Groenewoud **Tilburg**

Wat? Herinrichting van een gebied met een laag sociaal-economisch profiel en een laag draagvlak voor stedelijke opgaven.

Type opgave • Best •

Schaal • Best •

Timing 2015 2020 2025

C5 Toekomstproof Reyeroord **Rotterdam**

Wat? Herinrichting van een gebied met een laag sociaal-economisch profiel en een laag draagvlak voor stedelijke opgaven.

Type opgave • Best •

Schaal • Best •

Timing 2015 2020 2025

Clustering D: Upgrade openbare ruimte vanuit urgente vervangingsopgave in druk bezette ondergrond

Clustering D omvat de casussen die zich de volgende centrale vraag stellen:

- **Hoe kunnen urgente vervangingsopgaven in de ondergrond worden ingezet om tegelijk in de planning en financiering ruimte te vinden voor een upgrade van de openbare ruimte?**

Subvragen voor dit cluster:

- » Hoe zoveel mogelijk transitie-opgaven integreren bij urgente vervangingsopgave?
- » Hoe om te gaan met beperking in uitvoeringstijd?
- » Hoe om te gaan met druk bezette ondergrond?
- » Welke participatiemethoden toepassen? Hoe het draagvlak vergroten bij de inwoners?

Subvraag per casus:

- » D1: Hoe grijpen we een vervangingsopgave (kademuren) aan om ook de openbare ruimte her aan te leggen en daarmee het aantal straat-openbrekingen per jaar te reduceren en geluidshinder en functionele verstoringen te beperken?
- » D2: Hoe zorg je ervoor dat een vervangingsopgave van de ondergrond (riolering) een aanleiding is voor een integrale aanpak van de openbare ruimte doordat er vanuit de gemeente een 'integrale' opdrachtgever naar voren treed en 'integrale' financiering vrij komt die ook de opgestelde wensen van de bewoners meeneemt?
- » D3: Hoe kun je in de druk bezette ondergrond tegelijk ruimte vinden voor de gewenste inrichting van de buitenruimte waarin de wensen van de bewoners zijn meegenomen?

RODE LIJN 2: KOPPELING ONTWIKKELTEAMS EN CASUSSEN

Op zoek naar verbinding tussen ontwikkelteams en casussen

Vanuit de vier oogstsessies met de casussen in februari 2022, kwamen heel wat knelpunten, vragen en ontwikkelkansen binnen de casussen naar boven: Waar hebben de casussen nood aan? Welk soort instrumentarium ontbreekt vandaag? Welke casus heeft al een 'kiem' van de oplossing? Een matrix (zie hieronder of via de QR code voor betere leesbaarheid) maakt een eerste analyse van mogelijke koppelkansen tussen de casussen en de ontwikkelteams. Het is een eerste stap richting het inzetten van de casussen als voedingsbodemp voor de ontwikkelteams.

Een volgende stap in de City Deal is dat de ontwikkelteams de casussen gaan benutten als

experimenteeruimte en als basis voor de ontwikkeling van generiek toepasbaar instrumentarium. Zo kunnen de ontwikkelteams de theorie omzetten in praktijk. Tegelijkertijd wordt het zo voor de deelnemende gemeenten makkelijker en relevanter om aan te haken in de City Deal en de resultaten binnen de ontwikkelteams te gaan toepassen op hun concrete cases om op die manier hun case verder te helpen.

Deze verdere koppeling van vragen, noden, ontwikkelde kennis en instrumentarium, maakt eveneens een goede inhoudelijke voorbereiding mogelijk van een serie workshops in het Atelier, waarbij een continue focus op uitwisseling tussen ontwikkelteams en casussen behouden wordt.

		A Inrichting centrum-stedelijke zone vanuit druk/momentum stedelijke ontwikkelingen				B Inrichting openbare ruimte vanuit methodische (innovatieve) aanpak				
		A1 Lokale zone uitbreiden, leefbaar maken	A2 Duurzame lokale economie	A3 Verhoogde leefbaarheid	A4 Klimaatstrategie Tilburg	B1 Stedelijk programma's	B2 Inrichting openbare ruimte	B3 Verbeterde lokale leefbaarheid	B4 Verbeterde leefbaarheid	B5 Inrichting openbare ruimte
In blauw = benoemde nood maar nog niet ontwikkeld	Ontwikkelteam 1 Integraal opgaven en gebiedsontwikkeling	• Ontwikkeling programma's, taal • "Nieuwsgier" • "Impulsator"	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
	Ontwikkelteam 2 Stedelijk programmeren en samenwerken	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
	Ontwikkelteam 3 Integraal opgaven	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
	Ontwikkelteam 4 Stedelijk programmeren en business cases	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
	Ontwikkelteam 5 Data-gedreven zaken	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
	Ontwikkelteam 6 Methodische aanpak	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's	• Programma's • Programma's
niet gelinkt aan OTs										
agenderen hoger niveau										

RODE LIJN 3: VISUALISATIE DROOMPROCES

Droomproces als onderlegger voor gesprek en uitwisseling tussen casussen en ontwikkelteams

Het resultaat van de oogstsessies met de clusters van casussen vertaalde zich in een ‘droomproces’: een bundeling van inzichten die ideeën over hoe men in de (liefst zeer nabije) toekomst wilt gaan samenwerken om van visie tot integrale uitvoering te komen. Dit droomproces is weergegeven op de poster hiernaast.

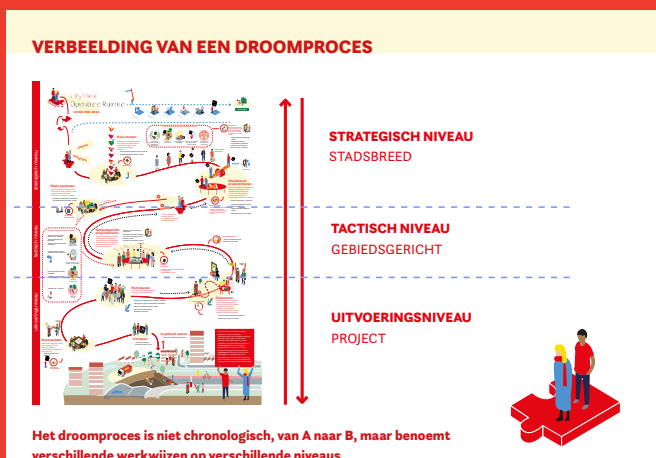
De verbeelding van dit droomproces dient voornamelijk als opening voor gesprek. In die zin maakt het droomproces een aantal inzichten helder, maar dient het voornamelijk om nieuwe vraagstukken en denkrichtingen te creëren (Waar situeert het stedelijk programmeren zich precies en wat houdt dit in? Hoe moeten we de verschillende ambities afwegen ten opzichte van elkaar? Waar krijgt het verzamelen van data nu juist een plek?). Zo vormt het droomproces een onderlegger die ons stimuleert om met elkaar in dialoog te gaan, om knelpunten aan te wijzen en om de pen vast te pakken, nieuwe pijlen bij te tekenen en tussenstappen en cruciale actoren toe te voegen. Iets dat we dan ook hebben gedaan op de atelierdag in mei (zie verder)!

Strategisch niveau, tactisch niveau en uitvoeringsniveau

In het droomproces staan verschillende schaalniveaus getekend. Zo start het proces op stadsbrede schaal (strategisch niveau) benoemt het acties die genomen

moeten worden op gebiedsniveau (tactisch niveau), om uiteindelijk te landen op het projectniveau (uitvoeringsniveau). Het proces richting een integrale openbare ruimte zit verweven doorheen deze niveaus, en verloopt uiteraard niet chronologisch van A naar B. Belangrijk is de focus op de feedback lussen tussenin de verschillende niveaus die duidelijk maken hoe het proces iteratief verloopt.

We nemen je in de volgende pagina's mee doorheen de verschillende stappen richting een geïntegreerde openbare ruimte. Een eerste versie van de posters werd ook bezorgd aan de directeuren betrokken bij de City Deal eind maart.

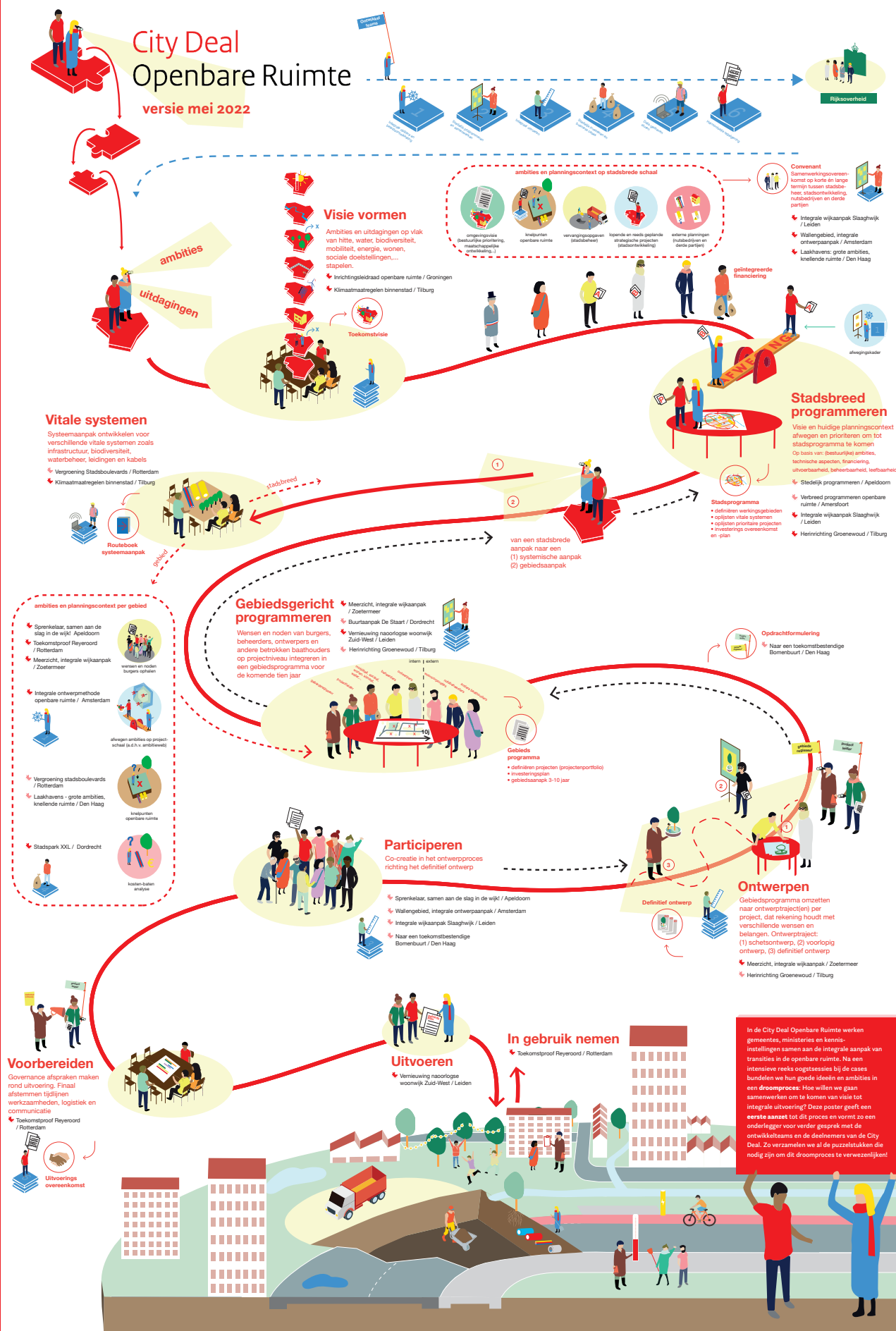
City Deal Openbare Ruimte

versie mei 2022

strategisch niveau

tactisch niveau

uitvoeringsniveau

Vitale systemen
Systeemaanpak ontwikkelen voor verschillende vitale systemen zoals infrastructuur, biodiversiteit, waterbeheer, leidingen en kabels
 ↳ Vergroening Stadsboulevards / Rotterdam
 ↳ Klimaatmaatregelen binnenstad / Tilburg

ambities en planningscontext per gebied
 ↳ Sprekelaar, samen aan de slag in de wijk / Apeldoorn
 ↳ Toekomstproof Reyeroord / Rotterdam
 ↳ Meerzicht, integrale wijk aanpak / Zoetermeer
 ↳ Integrale ontwerp methode openbare ruimte / Amsterdam
 ↳ Vergroening stadsboulevards / Rotterdam
 ↳ Laakhavens - grote ambities, knellende ruimte / Den Haag
 ↳ Stadspark XXL / Dordrecht

Visie vormen
 ↳ Ambities en uitdagingen op vlak van hitte, water, biodiversiteit, mobiliteit, energie, wonen, sociale doelstellingen... stadsdelen.
 ↳ Inrichtingsleidraad openbare ruimte / Groningen
 ↳ Klimaatmaatregelen binnenstad / Tilburg

ambities en planningscontext op stadsbrede schaal
 ↳ omgevingsvisie (bestuurlijke prioritering, maatschappelijke oriëntatie...)
 ↳ knelpunten openbare ruimte
 ↳ vervangingsopgaven (stadshoofdweg)
 ↳ lopende en reeds geplande strategische projecten (stadsovername)
 ↳ externe planningscontext (bestuurlijke en derde partijen)

Convenant
 ↳ Samenwerkingsovereenkomst op korte en lange termijn tussen stadsdeel, stadsontwikkeling, maatschappijen en derde partijen
 ↳ Integrale wijk aanpak Slaagwijk / Leiden
 ↳ Wallengebied, integrale ontwerpaanpak / Amsterdam
 ↳ Laakhavens: grote ambities, knellende ruimte / Den Haag

Gebiedsgericht programmeren
 ↳ Meerzicht, integrale wijk aanpak / Zoetermeer
 ↳ Buurtaanpak De Staart / Dordrecht
 ↳ Vernieuwing naoorlogse woonwijk Zuid-West / Leiden
 ↳ Herinrichting Groeneveld / Tilburg

Gebieds programma
 ↳ definiëren projecten (projectenportfolio)
 ↳ investeringsplan
 ↳ gebiedsaanpak 3-10 jaar

Participeren
 ↳ Co-creatie in het ontwerp proces richting het definitief ontwerp
 ↳ Sprekelaar, samen aan de slag in de wijk / Apeldoorn
 ↳ Wallengebied, integrale ontwerpaanpak / Amsterdam
 ↳ Integrale wijk aanpak Slaagwijk / Leiden
 ↳ Naar een toekomstbestendige Bomenbuurt / Den Haag

Definitief ontwerp
 ↳ Gebiedsprogramma omzetten naar ontwerptraject(en) per project, dat rekening houdt met verschillende wensen en belangen. Ontwerptraject: (1) schetsontwerp, (2) voorlopig ontwerp, (3) definitief ontwerp
 ↳ Meerzicht, integrale wijk aanpak / Zoetermeer
 ↳ Herinrichting Groeneveld / Tilburg

Ontwerpen
 ↳ Oprachtformulering
 ↳ Naar een toekomstbestendige Bomenbuurt / Den Haag

Voorbereiden
 ↳ Governance afspraken maken rond uitvoering. Finaal afstemmen tijdelijke werkzaamheden, logistiek en communicatie
 ↳ Toekomstproof Reyeroord / Rotterdam

Uitvoeren
 ↳ Vernieuwing naoorlogse woonwijk Zuid-West / Leiden

In gebruik nemen
 ↳ Toekomstproof Reyeroord / Rotterdam

In de City Deal Openbare Ruimte werken gemeentes, ministeries en kennisinstellingen samen aan de integrale aanpak van transitie in de openbare ruimte. Na een itonalieve reals noggesieses bij de cases bundelen we hun goede ideeën en ambities in een droomproces: Hoe willen we gaan samenwerken om te komen van visie tot integrale uitvoering? Deze poster geeft een eerste aanzet tot dit proces en vormt zo een onderligger vooronder gesprek met de ontwikkelaars en de deelnemers van de City Deal. Zo verzamelen we al de puzzelstukken die nodig zijn om dit droomproces te verwezenlijken!

Visievorming

We starten bij de visievorming. Op stadsbreed-niveau gaan we hier de ambities en uitdagingen op vlak van hitte, water, biodiversiteit, mobiliteit, energie, wonen, sociale doelstellingen... stapelen. Er is nood aan een toekomstvisie voor de Stad die alle transities in beeld brengt. Daar waar kennis ontbreekt, is er nood aan verdiepend onderzoek (bv. bodembiodiversiteit en de sociale opgave).

“Ontwikkelen mag niet slechts voldoen aan vergunningseisen, het moet ook meerwaarde bieden aan het gebied. Hoe kun je dat, bijvoorbeeld via een omgevingsvisie hard maken?” - Sprenkelaar, Apeldoorn (Cluster C)

“Sociale opgaves landen op dit moment niet voldoende aan de programmeertafel; die zijn vaak al te specifiek en moeilijk te linken aan het fysieke domein. Het onderwerp van de programmeertafel moet voortkomen uit een omgevingsscan en vervolgens vertaald worden richting projectrealisatie”- Herinrichting Groenewoud Tilburg (Cluster C)

Stadsbreed programmeren

Na het ontwikkelen van een stadsvisie, dient deze met de planningscontext samengelegd te worden. Wat komt er samen:

- omgevingsvisie (bestuurlijke prioritering, maatschappelijke ontwikkeling,..)
- knelpunten in de openbare ruimte (stad)
- vervangingsopgaven (stadsbeheer), zowel huidige als toekomstige opgaven
- lopende en reeds geplande strategische projecten (stadsontwikkeling)
- externe planningen (commerciële partijen en nutsbedrijven)

Het belang van een convenant is duidelijk in deze fase: er is nood aan een samenwerkingsovereenkomst op korte én op lange termijn tussen stadsbeheer, stadsontwikkeling, commerciële partijen en nutsbedrijven.

Het stadsbreed programmeren vertaalt zich uiteindelijk in het opmaken van een stadsprogramma dat:

- gebieden definieert om mee aan de slag te gaan
- vitale systemen oplijst
- prioritaire projecten bepaalt
- investeringsovereenkomst en -plan bevat

“Als tool wordt naast de stresskaarten (wateroverlast en hittestress) ook de kansenkaart vanuit stadsbeheer gebruikt. Deze laatste is de projectie van een omgevingsvisie op de planningscontext (gepland programma en projecten) die leidt tot een kansenkaart op stadsbrede schaal. De Leidraad dient als inspiratiedocument voor de hele gemeente, en daarbij is er nood aan het inbrengen van een prioritering” - Inrichtingsleidraad openbare ruimte Groningen (Cluster B)

“Een convenant is een paraplu over meerdere partijen. Nu komt informatie van externe partijen vaak veel te laat. Door te committeren in planning is er veel meer transparantie en afstemming mogelijk. Bijvoorbeeld door een nieuwe entiteit in te richten (zoals de gemeente samen met een waterbedrijf)”

Van stadsbrede aanpak naar ... vitale systemen

Vitale systemen kwam in verschillende sessies naar boven als het tactisch gat waartoe nog geen invulling bestaat in de huidige gemeentelijke werkingen. Aan deze tafel wordt een systeemaanpak voor verschillende vitale systemen zoals infrastructuur, biodiversiteit, waterbeheer, leidingen en kabels ontwikkeld, met stadsdiensten en netbeheerders.

“Er zijn heel wat verschillende opgaves die invloed hebben op de ontwikkeling van de stad. Stadsboulevards ontwikkelen gaat niet over een wijk maar om een methodiek.”

- Stadsboulevards Rotterdam (Cluster A)

Van stadsbreed programmeren naar ...gebiedsgericht programmeren

Rond de gebiedsgerichte programmatafel worden wensen en noden van burgers, beheerders, ontwerpers en andere betrokken baathouders voor een bepaald gebied samengelegd. Aan de programmeertafel wordt een consensus gesloten rond de nodige ingrepen van een bepaald gebied voor de komende drie tot tien jaar. Het gebruik van afwegingskader is belangrijk om de juiste prioriteiten te stellen in de herin te richten openbare ruimte. Een kosten en baten analyse helpt bij het opstellen van een sterke business case die zorgt dat geïntegreerd werken mogelijk is.

Aan de programmeertafel wordt rekening gehouden met:

- wensen en noden van burgers (participatietraject) onder leiding van een gebiedsregisseur
- afweging van ambities op projectschaal
- knelpunten openbare ruimte
- kosten-baten analyse

Deze fase leidt tot de opmaak van een gebiedsprogramma dat (1) een investeringsplan en (2) een projectenportfolio omvat. Tegelijk wordt op dit niveau het belang van een projectleider en gebiedsregisseur duidelijk.

De baten van een project zijn soms 3,5 keer zo hoog als de investeringskosten, bijvoorbeeld hogere baten vanwege de gestegen aantrekkingskracht van een nieuw stadspark, of baten op vlak van gezondheid,... Een groot deel van de baathouders zijn de bewoners, maar er zijn er nog vele anderen! De belangrijkste vraag: Hoe kunnen we dit aandeel aan baten verrekenen? (Inwoners, horeca, vastgoed,...) - Transformatie Dordwijkzone naar Stadspark XXL/Dordrecht (Cluster A)

Ontwerpen en participeren

In de ontwerpfase zal het gebiedsprogramma omgezet worden naar een ontwerp voor een bepaald gebied. Dit ontwerp traject neemt de verschillende wensen en belangen mee en werkt toe richting een definitief ontwerp, waarbij de deelname en co-creatie in het ontwerpproces een zeer belangrijke factor is.

Vorbereiden en uitvoeren

Voor de uitvoering van start gaat, helpt het om governance afspraken te maken in een uitvoeringsovereenkomst. Hieronder valt ook het finaal afstemmen van tijdslijnen en werkzaamheden, logistiek en communicatie.

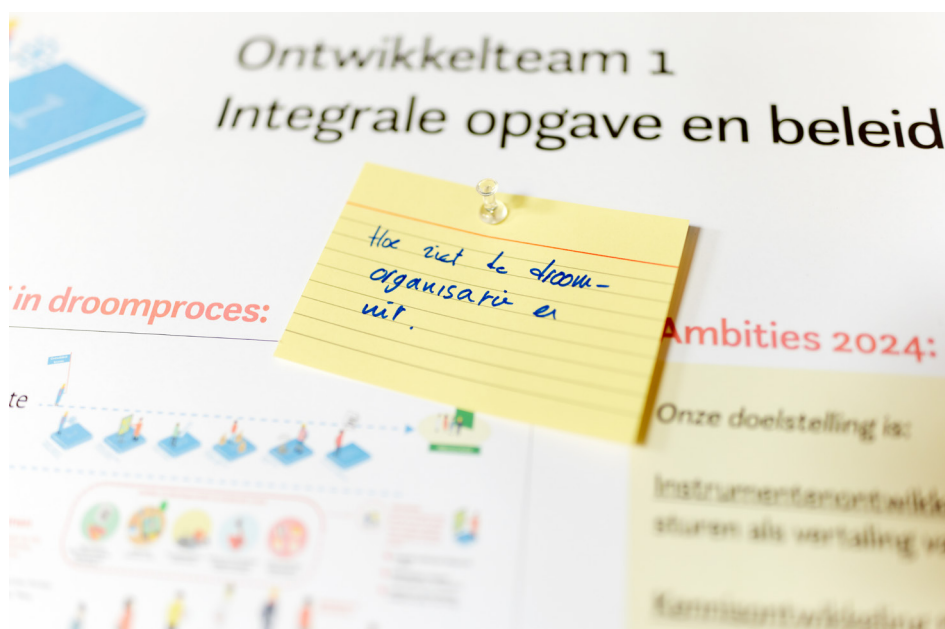
4. TERUGBLIK ATELIER 19 MEI 2022

We blikken terug op een inspirerende Ateliërdag op 19 mei, waar we te gast waren in Amersfoort. Dankzij de fysieke setting konden we voor het eerst op een andere manier met elkaar brainstormen en uitwisselen. Pitches vanuit de ontwikkelteams voor een volle zaal gevolgd door een markt waar de teams hun werk uitstalden, een positioneringsoefening op de rode loper die het droomproces verbeeldde, energieke middagsessies aan vier werktafels en een interactieve gastlezing.

Tijdens de markt werden er op verschillende kaartjes ideeën en vragen uitgewisseld tussen de ontwikkelteams en vanuit de casussen. Ook gaven we feedback op de poster van het droomproces en werden de middagsessies ingezet om uit te wisselen en te reflecteren.

Programma ateliërdag

- **9u30 - 12u30: Markt**
We starten in de ochtend met een inspirerende markt. Hier presenteren de ontwikkelteams aan elkaar waar ze nu staan, delen ze materiaal en benoemen ze ambities. De uitnodiging staat open voor alle deelnemers om bij elkaar langs te gaan, tips te geven aan elkaar en kennis uit te wisselen.
- **12u30 - 13u30: Lunch**
- **13u30 - 15u15: Vier middagsessies**
Na de lunch gaan we verder aan de slag aan vier werktafels. Deze keer staan de cases van de City Deal centraal en kijken we vanuit de vier clusters van cases naar relevante thema's (zowel voor casehouders als voor ontwikkelteams). Op deze manier leggen we gezamenlijk bloot waar nog verder onderzoek of uitwisseling gewenst is en hoe dit een plek kan krijgen in de City Deal Openbare Ruimte. Zie paragraaf 'Uitwerking vier middagsessies' voor de opdeling van de vier sessies.
- **15u15 - 15u30: Pauze**
- **15u30 - 16u15: Inspirerende presentatie prof. Dr. Marco te Brömmelstroet**
Als intermezzo in het programma volgt een inspirerende lezing van professor dr. Marco te Brömmelstroet, ook wel bekend als 'de fietsprofessor'. In zijn onderzoek herdenkt hij de relaties tussen mobiliteit, de stad en de samenleving. Zo creëert hij een inspirerend denkkader voor de City Deal om de transitie naar een geïntegreerde openbare ruimte te realiseren.
- **15u15 - 15u30: Pauze**
- **16u15 - 17u00: Terugkoppeling**
De inzichten uit de middagsessies worden gedeeld met elkaar en we benoemen gezamenlijk vervolgstappen.

- » Tijdens de marktopstelling presenteren de ontwikkelteams aan elkaar waar ze nu staan, delen ze materiaal en benoemen ze ambities. De uitnodiging staat open voor alle deelnemers om bij elkaar langs te gaan, tips te geven aan elkaar en kennis uit te wisselen. Casushouders konden langsgaan en vragen stellen, tips uitwisselen,...
- » Ook de poster met het droomproces was onderwerp van discussie. Feedback was meer dan welkom en er werd vlijtig op te werk gegaan!

- » Aan de hand van een positioneringsoefening werd gepeild naar ieders positie in het proces. De stappen in het droomproces werden gevisualiseerd op een rode loper, waarna iedereen een positie innam op basis van volgende vragen: “waar sta je vandaag in het droomproces?” en “waar zou je in de toekomst graag op werken”?

- » Tijdens de vier middagsessies verscherpen we in de setting van een open brainstorm de thema's waarrond we verder willen uitwisselen in het kader van de City Deal Openbare Ruimte. Ze vertrekken vanuit de vier clusters van casussen en zoomen in op het Droomproces dat is weergegeven op de poster: Waar gaat het nu al goed, waar moeten we op doorpakken? De middagsessies nemen de inzichten van de markt mee en verdiepen zich vervolgens in één thema waarrond we gezamenlijk benoemen wat de nodige vervolgstappen zijn. De conclusies van iedere sessie zijn verderop in dit werkboek te vinden.
- » De middagsessies maakten zo inzichtelijk welke thema's verder opgepakt moeten worden in de werksessies en zomertours die in de loop van 2022 nog gepland zullen worden.

Middagsessie A - Vitale systemen

In deze werksessie zoomen we in op volgende vraag: Welke systemen vallen tussen stadsbrede visievorming en gebiedsgerichte uitvoering (tactisch gat)? Welke beslissingen moeten er hier genomen worden en hoe gaan we daarmee aan de slag?

De cluster van casussen die mee aan tafel zit, is cluster A (inrichting centrum-stedelijke zone vanuit druk/momentum van stedelijke ontwikkelingen). Dit zijn:

- Laakhavens: grote ambities, knellende ruimte / Den Haag
- Vergroening Stadsboulevards / Rotterdam
- Transformatie Dordwijkzone naar Stadspark XXL / Dordrecht
- Klimaatmaatregelen binnenstad / Tilburg

De verbonden ontwikkelteams zijn ontwikkelteam 2 en 6.

Uit deze sessie bleek dat het thema ‘Vitale Systemen’ door veel actoren als belangrijk onderschreven wordt en dat de verdere uitdieping binnen de City Deal waardevol zou zijn. Tijdens het gesprek werden 11 punten benoemd die meegenomen moeten worden om de werking rond Vitale Systemen te concretiseren en het tactisch gat te dichten.

1. Domeinen: Welke domeinen zijn van invloed op het creëren van vitale systemen?

Bij vitale systemen gaat het om een structuur van systemen. Er zijn verschillende domeinen die hierrond van invloed zijn. Zo zijn er 6 fysieke domeinen te onderscheiden, die niet gelijkwaardig zijn en door middel van een lagenbenadering als vitaal systeem kunnen gaan werken:

- water
- mobiliteit
- biodiversiteit
- energiesystemen
- bodem
- klimaatadaptatie

2. Rol beheerders en nutsbedrijven: Wat is de motivatie van diverse beheerders en nutsbedrijven om mee te denken rond vitale systemen?

- Wie kan aan wie het mandaat geven binnen de verschillende nutsbeheerders en komen tot één systeem?
 - Er is nog geen mandaat om met de nutsbedrijven om de tafel te zitten. Moet je het mandaat gaan halen, of moet je het gewoon gaan doen? Je krijgt het mandaat waarschijnlijk toch niet voor zo’n nieuw onderwerp.
 - Kunnen we een buitenbordmotor organiseren door bijvoorbeeld te zorgen dat STEDIN de vraag stelt aan de gemeente?
- Verwachting is dat de nutsbedrijven zeker willen meewerken aan meer beslissingen op systeemniveau in plaats van heel veel beslissingen op projectniveau zoals nu gebeurt.

3. Rol systeemeigenaren: Hoe organiseer je uitwisseling tussen verschillende eigenaren?

- De eigenaren van systemen zijn vaak niet vertegenwoordigd in de programmering van de stad.
 - Amsterdam is er een eigenarentafel, die een rol heeft in het proces. Dat kunnen gesprekken over vitale systemen worden, maar het zijn nog steeds gesprekken over losse projecten. Het zou eerder in het proces aan bod moeten komen en op een hoger schaalniveau.
 - Eigenarentafel zou geholpen zijn met vragen vanuit DH als prikkel. Wat is de agenda van de asse-eigenaren binnen de systemen op nationaal niveau? Vanuit daar kan ingezoomd worden op spannende plekken. Misschien grote steden, maar misschien ook juist wel een heel

landelijke gemeente. Die kan je triggeren met de goede vraag en de trajecten op elkaar leggen.

- Als je alle eigenaren bij elkaar krijgt, kan je het voor de hele keten een stuk makkelijker maken door vooraf kaders te scheppen waardoor de financiële discussie makkelijker wordt.
 - Stedin moet nu voor elk los project een strijd voeren, dat zou ook één strijd (of beslissing) kunnen zijn. Er gebeurt nu te veel op projectniveau.
 - In Zoetermeer is aan Stedin en Linea gevraagd om te vertellen hoe groot de urgentie is om verder vooruit te kijken en samen te werken. Het gebeurt dus al wel op die manier. In alle organisaties zitten mensen die het kunnen doen en het leuk vinden.
- Hebben we elke eigenaar op dezelfde manier nodig? Is er ook ruimte om zonder de eigenaren te denken?
 - We zijn ook niet zeker alle actoren op het einde van het proces nog een relevante actor is?
 - Zijn de onderdelen binnen de vervangingsopgave altijd te vervangen? Is het soms ook een einde? Belangrijk om te zorgen voor een verwachting; de gegevens zijn hier niet op orde. De gemiddelde netbeheerder kan hier zeker iets over zeggen, bij gemeentes is dit een ander verhaal.
- Een loket openen en/of convenant sluiten

4. Aan de voorkant samenwerken: Welk product of proces maak je met elkaar?

Het is belangrijk om bij de start met elkaar af te spreken welk product of proces je met elkaar nastreeft. Dit dient op basis van ambities te gebeuren en kan bijvoorbeeld vastgelegd worden in een pact. Het stadsbreed programmeren biedt hiertoe een goed instrument.

5. Data-delen: Wanneer deel je welke data met elkaar?

- Wat zijn de gegevens die we nodig hebben om

de openbare ruimte goed vorm te kunnen geven? Iedereen moet hier eigenlijk aan bijleveren.

- Datadeling is dus cruciaal, maar heel veel informatie mag nu nog niet gedeeld worden binnen de wet. We zijn daar in Nederland enorm krampachtig in, veel informatie zou gewoon openbaar moeten zijn, zoals in de Angelsaksische wereld.
- Er is geen zicht op hoe informatie/data gedeeld en uitgewisseld wordt.
 - Iedereen heeft z'n eigen informatievoorziening, waardoor het lastig is om samen te plannen. Bovendien ken je elkaars processen niet, waardoor je elkaar ook niet goed kan begrijpen.
 - Bovendien is de data geprivatiseerd, dat moet veranderen.
 - De G3 heeft een groot apparaat om tegen de nutbeheerders te strijden, er is alleen juridisch geen poot om op te staan; er zijn wél mogelijkheden om het gesprek aan te gaan.

6. Diverse schaalniveaus: Op welk schaalniveau vindt de integratie plaats?

Als eerste stap wordt benoemd dat er legitimatie van bovenuit dient te komen. Aldus eerst op nationaalniveau; het is van belang om dit vanuit de verschillende City Deals te agenderen. Daarbij klinkt er ook een pleidooi voor een Planologische Dienst op Rijksniveau.

7. Ritmiek van beheer: Hoe brengen we de tijdsycli van de beheerders in beeld?

8. Mandatering: Hoe en om welke redenen is het mandaat vanuit hogere directie en politiek te verkrijgen?

- Verbinding en vernieuwing binnen de gemeente: nieuwe gedachtegoed moet je niet ophangen aan een oude organisatievorm
 - Gemeentes vragen om een nieuwe organisatievorm, mandatering en werking
- Verbinding met en werkruimte creëren op nationaal niveau: op deze manier een buitenboordmotor vanuit de gemeente bij de Rijksoverheid creëren.

9. Benodigde data: Hoe kun je benoemen welke data je minimaal nodig hebt?

10. Pleidooi voor vervanging: Waar vinden we de ruimte en steun om de vervangingsopgave centraal te stellen in plaats van nieuwbouw?

11. Ruimte voor verandering: Hoe maken we ruimte (mentaal) om mee te werken aan een traject dat niet automatisch leidt tot instandhouding van dezelfde eigenaren en systemen?

Er wordt benadrukt dat er fundamenteel onderzoek nodig is naar de karakteristieken van de verschillende systemen.

Middagsessie B - Afwegingskader

In deze werksessie zoomen we in op volgende vraag: Er zijn veel ambities die worden geprojecteerd op de publieke ruimte; Hoe bepaal je welke voorrang krijgen in een bepaalde straat of wijk? Welke instrumenten bestaan er al om deze afweging te maken?

De cluster van casussen die mee aan tafel zit, is cluster B (inrichting openbare ruimte vanuit methodische aanpak). Dit zijn:

- Stedelijk programmeren / Apeldoorn
- Inrichtingsleidraad openbare ruimte / Groningen
- Verticaal kabels en leidingen systeem / Leiden
- Verbreed programmeren openbare ruimte / Amersfoort
- Integraal programmeren / Purmerend
- Vernieuwing naoorlogse woonwijk Zuid-West / Leiden
- Integrale ontwerpmethodologie openbare ruimte / Amsterdam

De verbonden ontwikkelteams zijn ontwikkelteam 1, 2 en 5.

Afwegen

We projecteren heel wat visie, ambities en uitdagingen op onze openbare ruimte. Uiteraard zijn alle opgaves belangrijk, maar de praktijk laat niet toe ze allemaal door te voeren. Projectcontexten zoals budget, vorm van samenwerkingsverbanden, tijd, bepaalde urgenties (zoals vervangingsopgave) enzovoort, dwingen ons om keuzes te maken. Maar welke ambities krijgen voorrang op anderen? Er is nood aan een afwegingskader om bepaalde keuzes wel of niet te maken. Dit betekent niet per se hetzelfde als bepalen welke opgave er niet belangrijk is, maar eerder 'waar zetten we nu op in' en 'wat kan later gebeuren'.

- Criteria waarop men gaat afwegen zijn onder andere: urgentie, vervangingsopgave, het financieel kostenplaatje, beleid en visie, techniciteit en haalbaarheid, maar ook de 'zachtere' transitie zoals klimaatadaptatie, leefbaarheid, sociaal-maatschappelijke opgaven,... dienen we mee te nemen.

De hoofdlijnen en conclusies uit de werksessie zijn hieronder samengevat:

1. Trechter in het proces

Afwegen gebeurt gedurende het hele proces richting een integrale openbare ruimte. Op elk level in de keten worden zaken continu afgewogen: zowel op stadsbreed niveau, het niveau van het gebiedsprogramma, als overall ertussenin. Belangrijk is dat de keuzes die aan het begin van de keten worden gemaakt, ook dienen worden vastgehouden. De afweging dient dus een trechterbeweging te maken. Visie en beleid moeten het vertrekpunt vormen voor de opmaak van een afwegingskader.

Dit echter tweeledig: het proces heeft eveneens nood aan voldoende iteratie tussen stadsbreed niveau en gebiedsniveau. De moeilijkheid bestaat er in dat sommige keuzes niet meer terug te draaien zijn, en een bepaald project of bepaalde actie niet meer binnen de scope past die vooraf is bepaald. Op hoger niveau (aan de voorkant van het proces) worden al keuzes gemaakt, die dwingend zijn voor het verdere verloop van het proces. Keuzes moeten op het hoogste niveau dus op een slimme manier genomen worden genomen en doorsijpelen naar beneden én er dient voldoende ruimte te zijn voor reflectie en terugkoppeling tussen de verschillende niveaus in het proces.

2. 'Wie het luidst roept' ?

Het achterblijven van de zachtere transitie tijdens het afwegen is een cruciaal aandachtspunt waar men in de praktijk vaak tegenaan loopt. Het mag niet zo zijn dat wie het luidste roept, de meeste invloed heeft. Of datgene wat soms het minst meetbaar of het minst duidelijk in te schatten is, als laatste aan bod komt. Zo wordt het sociale domein of het sociaal-maatschappelijke baten bijvoorbeeld vaak vergeten. Belangrijk is om ook deze zaken mee te nemen in het afwegen.

Bij het opstellen van een afwegingskader is het daarom belangrijk om verder te kijken dan wat in eerste instantie het snelst duidelijk en meetbaar is.

Verder is het belangrijk om integraal en niet sectoraal te gaan afwegen. Wie dient rond de tafel te zitten? Welke criteria dienen meegenomen te worden in de afweging? De manier waarop steden en gemeenten intern georganiseerd zijn, heeft invloed op hoe goed we een afwegingskader kunnen vormen en toepassen.

3. Optelsom van projecten

Het is belangrijk om projecten niet afzonderlijk of op zichzelf af te wegen, maar om deze naast elkaar te leggen en de balans op te maken op stadsbreed niveau (en niet louter op projectniveau). Belangrijk is om de visie, uitdagingen en ambities op stadsbreed niveau te gaan bekijken en vervolgens een keuze te maken om in het ene project wél en op het andere project net niet op een bepaalde uitdaging in te zetten. In sommige gebieden is de complexiteit uiteraard hoger, maar dit hoeft niet in elke straat of op elk plein zo te zijn. Er is nood aan een vertaalslag van 'wat vinden we belangrijk' naar 'wat vinden we waar belangrijk'.

4. Op zoek naar koppelkansen

Wanneer het gebied complex genoeg is voor een integrale aanpak is het belangrijk om alle scenario's naast elkaar te

leggen. Zo kan je afwegen welke elementen elkaar in de weg zitten, welke elkaar versterken en waar de meeste winsten worden geboekt.

Belangrijk is om op zoek te gaan naar koppelkansen waarbij verschillende ambities samengenomen worden. Vergroenen, biodiversiteit, klimaatadaptatie, gezondheidswinsten, het aanpakken van hittestress,... gaan soms hand in hand.

Uiteraard zijn niet alle ruimteclaims te combineren. Het is vaak ook lastig om te vinden waar je de ruimte hebt om deze koppelkansen te benutten. Maar het in kaart brengen ervan in samenspraak met een kosten-baten analyse, kan duidelijkheid scheppen in het afwegen.

5. Externe onzekerheden afwegen

Opgaven van derden laten zich moeilijk sturen. Hoe moeten we omgaan met dit soort onzekerheden en plannings van externen? Om een zicht te hebben op de huidige planningscontext (zowel op stadsbrede als op gebieds-schaal) is het wenselijk om - naast de gekende vervangingsopgaven (Stadsbeheer), de huidige ruimte-impact van onze openbare ruimte en lopende / geplande strategische projecten (Stadsontwikkeling) - ook op de hoogte te zijn van de plannings van externe actoren die een invloed hebben op de openbare ruimte. Een samenwerkingsovereenkomst of convenant - op korte én lange termijn met zowel commerciële partijen als nutsbedrijven - kan daarom een belangrijk construct zijn binnen het proces naar een integrale ontwerp- en beheeraanpak.

Enerzijds gaat het om elkaar informeren (delen van plannings, elkaar 'op de hoogte houden'), anderzijds om het afstemmen van elkaars plannings en keuzes maken i.f.v. het convenant en het bredere kader. In de praktijk (en dus vanuit de cases) blijkt dat zowel het delen als afstemmen op korte termijn evidentier is dan op langere termijn.

Verder heeft dit convenant ook als resultaat dat deze initieel 'externe' partijen zich in zekere zin intern betrokken voelen, en zich mede 'eigenaar' voelen van de openbare ruimte en hun rol die ze hier in spelen.

6. Flexibel afwegen

In welke context gebruik je welk afwegingskader?
Afwegen is zeer contextafhankelijk: Enerzijds is er nood aan een kader, anderzijds dient er een zekere flexibiliteit te zijn ingebouwd. Het is niet zo dat er slechts 1 manier van afwegen bestaat. De inventarisatieoefening (gepland bij OT1 in de komende maanden) zal een eerste oefening zijn om te kijken welke soorten afwegingen er bestaan.

7. Communiceren

Als stad of gemeente is het belangrijk om te communiceren over bepaalde keuzes die gemaakt worden. Wanneer de aanleg voor een warmtenet binnen 8 jaar gepland staat, en deze plots op een termijn van 1 jaar wordt doorgevoerd, heeft dit een groot onbegrip bij de bevolking als gevolg én heeft dit mogelijk invloed op andere geplande projecten. Transparantie omtrent gemaakte keuzes en afweging, kan een hogere betrokkenheid en gevoel van begrip creëren bij inwoners maar ook bij de stadsdiensten zelf.

Vervolgstappen

In het verdere traject binnen de City Deal Openbare Ruimte gaat de subgroep instrumentontwikkeling van Ontwikkelteam 1 verder aan de slag met de ontwikkeling van een afwegingskader. Ze vatten dit aan vanuit een inventarisatie-oefening, gepland in het najaar van 2022.

Tegelijkertijd wordt binnen het Atelierprogramma voor het najaar van 2022 voorzien om verder door te werken op het thema Afwegingskader. Dit gesprek starten we tijdens één van de zomertours in augustus.

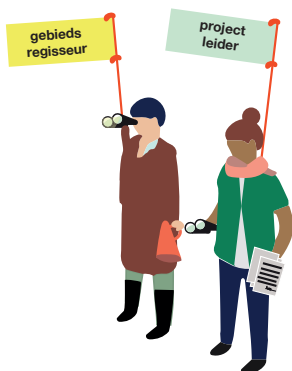
Middagsessie C - Rol van de gebiedsregisseur

In deze werksessie zoomen we in op volgende vraag: Welke competenties heeft een gebiedsregisseur nodig om sociale en ruimtelijke vraagstukken aan elkaar te koppelen?

De cluster van casussen die mee aan tafel zit, is cluster C (Herontwikkeling verouderde woonwijken vanuit verbinden fysieke én sociale opgave). Dit zijn:

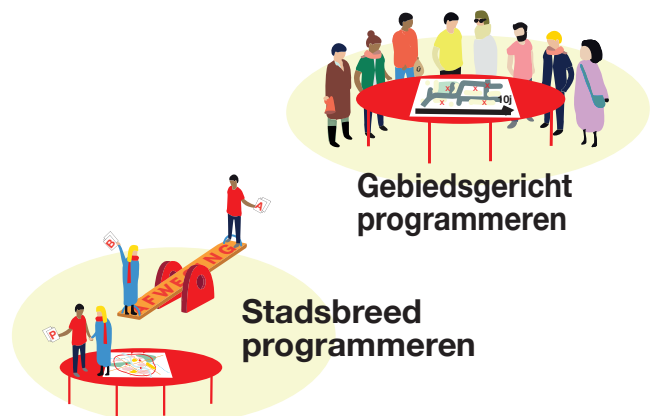
- Sprenkelaar, samen aan de slag in de wijk! / Apeldoorn
- Integrale wijkaanpak Slaaghwijk / Leiden
- Meerzicht, integrale wijkaanpak / Zoetermeer
- Herinrichting Groenewoud / Tilburg
- Toekomstproof Reyeroord / Rotterdam

De verbonden ontwikkelteams zijn ontwikkelteam 1 en 3

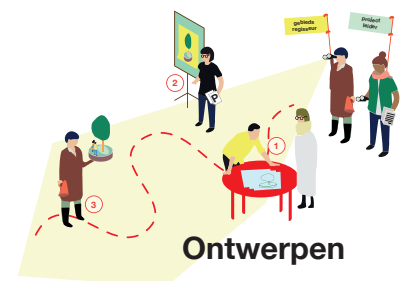

Positie in droomproces en definitie:

- De rol van de gebiedsregisseur gaat om het koppelen van de fysieke opgaven, met de sociale opgaven en de opgaven rond veiligheid in een stad (driehoeksverhouding).
- In een post-it op de poster tijdens de markt wordt genoemd dat de focus van de gebiedsregisseur nu voornamelijk op het fysieke ligt, terwijl dit ook meer op het sociale moet liggen en dat hij/zij mee aan tafel moet zitten.
- Nu staat deze rol in het droomproces enkel bij de tafel rond gebiedsprogramma, maar deze rol zou ook aan bod moeten komen als 'programma-manager' aan de tafel 'ervoor in het proces' rond het stadsbreed programmeren.
- Dit hoeft niet per se dezelfde persoon te zijn, het zijn andere competenties, als de informatie maar wordt overgedragen.

- Een toe te voegen 'output'/'product' binnen het droomproces is de 'gebiedscan' als uitkomst na het stadsbreed programmeren.
- Hoe je het ook noemt (programmamanager, kwartiermaker, gebiedsregisseur), deze persoon moet een drive hebben!
- Participatie hoort niet enkel bij dit thema, gebiedsregisseur, en niet enkel op een bepaald moment in het droomproces, maar loopt als een transversale lijn door het hele proces.

Urgentie:

- De urgentie van het thema komt ook vanuit een ander perspectief aan het licht doordat de hogere energieprijzen zorgen voor 'energiearmoede'. Dit brengt een sociale en ruimtelijke opgave heel direct samen.
- Dit thema is urgent, zo is er binnen de casus Groenewoud sprake van veel criminaliteit die zo snel mogelijk aangepakt moet worden.
- Gezien de veroudering en achteruitgang van een heleboel naoorlogse woonwijken is er nood aan kennisontwikkeling rond de manieren waarop je sociale en fysieke opgaven kunt verbinden.

Knelpunten:

Ondanks de urgentie komen gemeentes niet in de startblokken rond dit thema.

Competenties:

- Er zijn veel verschillende competenties nodig binnen die ene rol van de gebiedsregisseur (moet verschillende 'talen' kunnen spreken):
- En kennis van het lokale niveau (wat speelt er bij burgers, etc);
- Daarvoor moet je je betrokken voelen. Het is daarom belangrijk dat deze functie intern bij de gemeente ligt en dat er hier geen externen voor worden ingehuurd (vb uit Apeldoorn) want die zijn vaak minder betrokken (en ook minder langdurig verbonden).
- Je hebt visie nodig en beleid en iemand die er écht van is. Iemand die blijft leuren en budget regelt. Je moet een lange adem hebben, veel geld en commitment.
- En kan van het strategische niveau (welke opgaven van hogerop kunnen we laten landen in een bepaald gebied, etc).
- Er wordt ook genoemd dat je die twee rollen (die van de manager op het gebiedsniveau en die op het stadsbrede niveau) over 2 personen kunt verdelen. Maar hoe zorg je er dan voor dat de informatie goed wordt overgedragen?
- Je bent erg afhankelijk van de drive van de persoon binnen de gemeente die deze rol op zich neemt. Moet iemand zijn die verbindingen weet te leggen tussen sectoren.

Opdrachtgeverschap:

- De gebiedsregisseur heeft niet het mandaat om de verschillende sectoren aan te sturen
- Bij de casus Sprenkelaar (Apeldoorn) heeft de gebiedsregisseur naast geen mandaat ook niet de macht en de middelen om de 'regie' over hun stadsdeel te voeren. Er is niet sprake van 1 regisseur maar van meerderen, omdat iedere sector binnen de gemeente de regie probeert te voeren.
- De gebiedsregisseur werkt transversaal door verschillende gemeentelijke sectoren heen en heeft daardoor te maken met verschillende opdrachtgevers binnen de gemeente.

Lange versus korte termijn:

- Het oplossen van sociale opgaven daar gaat veel tijd overheen. Dit is in contrast met bestuurders die zich iedere 4 jaar moeten verantwoorden en dus korte termijn doelen willen halen. Het is daarom lastig. Om sociale en fysieke thema's te verbinden.
- De langlopende opgaves vragen om commitment van bestuur en ambtenaren.

Samenwerking:

- Ingrijpen in de bestaande stad is lastig omdat er veel bestaande partijen actief zijn. Zo delen corporaties hun planning niet (want gevoelige informatie voor huurders) maar de gemeente heeft hen wel nodig bij de plannen rond de inrichting van de openbare ruimte.

Participeren

Participatie:

- De gemeente ziet zichzelf vaak als 'probleemhouder', alsof ze alles moeten/kunnen oplossen, maar soms kan de gemeente ook zelf mee-participeren met de omgeving/buurt.
- Hoe ga je ervoor zorgen dat je de mensen bereikt, die je nooit bereikt. Je ziet dat de openbare ruimte achteruitloopt, dus je wil daar iets mee met de mensen die het gebruiken. Hoe doe je dat, hoe krijg je iedereen mee?
- Van onderaf kun je mandaat creëren, maar het is belemmerend om als bewoners mee te werken in dit wespennest > het systeem is niet bevorderlijk.
- Projecten duren lang en bewoners hebben geen zicht op het geheel. De gemeente haalt informatie op en laat het daarbij, maar de gemeente moet blijven evalueren en rapporteren over de voortgang: droom van gemeente A'dam is een bewonerseffectrapportage (in reactie op de milieueffectrapportage).

Actiepunten:

Wat kunnen we in de cases oppakken?

- Sprenkelaar: er is hier sprake van een gemeentelijk organisatorisch probleem. De huidige werkwijze moet helemaal op zijn kop > we moeten opgavegericht gaan werken (en niet opdracht/project-gericht):
 - » Hoe maken we 1 programma 'openbare ruimte' (om te voorkomen dat we in sectoren blijven werken)? > potjes moeten losgebroken worden
- Groenewoud: Er zijn voldoende vehikels. Tilburg werkt met een Impulsregeling of Hefboomimpuls die dwars door alles loopt. Een regeling die bijvoorbeeld 1 wijk mooier maakt. We zouden mooie voorbeelden moeten evalueren, zodat we kunnen zien waar het mandaat zit. Zo was in Tilburg het fonds het mandaat > zo haal je een casus uit de 'normale systemen' als een soort pilot
 - » Gevaar van het 'pilot'-label is dat het kwetsbaar is door het enkel als uitzondering wordt gezien en niet weer terug doordringt in de normale systemen. Er moet geleerd worden van de pilot en vervolgens ook mandaat gegeven worden.

Wat kunnen de verschillende ontwikkelteams oppakken?

- OT4:
 - » Belangrijk om de baten goed om beeld te brengen van het oplossen van sociale problemen en hoe we deze baten kunnen meten: dus kwalificeren en kwantificeren.
 - » Bij OT4 checken of het daar voldoende over de sociale baten gaat.
 - » Onderzoeken van de mogelijkheden van fondsen zoals in de casus van Groenewoud.
- OT1:
 - » Subgroep Afwegingskader: Hoe de sociale waarden meenemen/afwegen in een afwegingskader?
 - » Subgroep Sociaal: deze subgroep moet nog vormkrijgen > kunnen ze intensief samenwerken met dit cluster van cases?

Waar moeten we verder over doorpraten?

- Kennisontwikkeling rond de manieren waarop je sociale en fysieke opgaven kunt verbinden met de inzet van participatie.
- Verscherpen van de praktische kennis rond het type openbare ruimte dat we ontwerpen: Waar werken we naartoe bij de inrichting van de openbare ruimte, waar je te maken hebt met de verbinding van de sociale en fysieke opgaves? Wat voor openbare ruimtes willen we ontwerpen? Hoe zien deze eruit, voor wie zijn deze bedoeld?
- Mogelijkheden om een convenant te sluiten tussen corporaties en gemeenten zodat de corporaties hun informatie over de plannen met het vastgoed kunnen delen. Er kunnen afspraken gemaakt worden dat de gemeente deze informatie niet naar buiten brengt.
- De fysieke opgaven kun je goed verbeelden maar laten we studeren op manieren hoe we de sociale opgaven kunnen visualiseren waardoor ze mogelijk hoger op de bestuurlijke agenda komen te staan.
- Er is een City Deal 'Energieke wijken: duurzaam en sociaal' > kunnen we daar mee uitwisselen rond dit thema?
 - » Anke van Hal is daarbij betrokken en er zijn voorbeelden om buurtbewoners als coaches op te leiden om meer te weten van wat er achter de voordeur speelt (iets dat lastig is voor gemeentes omdat er soms geen vertrouwen is naar overheden toe).
 - » Zoals in BoTu in Rotterdam > energie-coaches informeren over energiebesparingsoplossingen.

Wat kunnen we agenderen op het Rijk/ Directeurenoverleg

- Rond dit thema heb je te maken met 2 directeuren: 1 van sociaal en 1 van ruimtelijk > zorgen dat die per gemeente beiden aan tafel zitten bij het Directeurenoverleg.
 - » Met hen bespreken of er 'hefboombudgetten' mogelijk zijn zoals in het voorbeeld van Tilburg > directeuren kunnen uitwisselen daarover met de directeuren van Tilburg.
 - » Hugo de Jonge zou naast over woningbouw ook over ruimtelijke ordening moeten gaan en zulke hefboombudgetten in het leven moeten kunnen roepen.

- Wat zou een Stadsvernieuwing 2.0 inhouden?
 - » Deze naoorlogse wijken zijn vandaag, net als de vooroorlogse wijken anno 1970-1980, toe aan grootschalige vervangingsopgaven
 - » Is hiertoe ondersteuning/een groter kader op nationaal niveau mogelijk?
- Gemeenten lopen ertegen aan dat corporaties hun planning niet delen > kan dit op nationaal niveau verplicht worden aan corporaties om hun planningen met gemeentes te delen?
 - » Bovendien dient er een regeling bedacht te worden want corporaties zien nu 40% waarde stijging van hun vastgoed en kunnen/hoeven dit niet te investeren in de openbare ruimte (ze moeten zich bij hun kernfunctie houden). Indien zij die meerwaarde in de opwaardering van de openbare ruimte kunnen steken zouden gemeentes al flink geholpen zijn.
 - » Is er een volkshuisvestingsfonds mogelijk?
- Er zijn goede pilot-voorbeelden in verschillende steden, die erbij halen in de City Deal om ook het Rijk en de directeuren te inspireren.
- De maatregelen om energiearmoede tegen te gaan moet vanuit het Rijk komen.

Middagsessie D - Kostenbaten analyse

In deze werksessie zoomen we in op volgende vraag: Hoe breng je de baat- en kostenhouders in beeld en hoe kom je tot een haalbare business case?

De cluster van casussen die mee aan tafel zit, is cluster D (Upgrade openbare ruimte vanuit urgente vervangingsopgave in druk bezette ondergrond). Dit zijn:

- Wallengebied, integrale ontwerpaanpak / Amsterdam
- Naar een toekomstbestendige Bomenbuurt / Den Haag
- Buurtaanpak De Staart / Dordrecht

De verbonden ontwikkelteams zijn ontwikkelteam 3 en 4.

De sessie begon in het eerste deel als intense uitwisseling rond een aantal knelpunten die de casehouders tegenkwamen bij het opzetten van een geïntegreerde projectopgave en business case. Naast knelpunten werden ook oplossingen, methoden en tips aangereikt. Joyce van den Berg lichtte aan de hand van een presentatie toe hoe de Stad van Amsterdam voor het Wallengebied tot een geïntegreerde projectdefinitie en business case is kunnen komen.

In een tweede deel van de sessie werden de tussentijdse resultaten van het onderzoek van OT4 erbij gehaald. Dit onderzoek, dat loopt tot aan de zomer, bracht reeds een grote hoeveelheid baathouders in kaart. In de sessie werd gezocht hoe dit onderzoek nu al een meerwaarde kan zijn voor de casehouders en hoe het nog verder geïmplementeerd kan worden.

Hoofdpijnen uit gesprek:

1. Investeren aan voorkant proces

- Om te komen tot een geïntegreerd project dat de vele maatschappelijke uitdagingen meeneemt in het ontwerp én de uitvoering, moet er voldoende tijd geïnvesteerd worden in de voorkant van het proces.
- Door de verschillende ambities en plannen tijdig in

beeld te brengen kunnen **(1) koppelkansen gemaakt worden** (bv. één keer de straat openleggen voor zowel de aanleg van een warmtenet als de vervanging van de riolering), kunnen **(2) de juiste mensen en partijen op voorhand hun inbreng geven** (tijdig de netbeheerders betrekken en bepaalde baathouders betrekken) en kan **(3) een geïntegreerde voorfinanciering** het verwezenlijken van de ambities mogelijk maken.

- VOORBEELD: Het voorbereidingstraject van het Wallengebied richting projectdefinitie heeft heel wat voeten in de aarde gehad. Het traject kostte 3 tot 4 jaar tijd en vroeg voor een investering van 800k om vanaf 2024 gefaseerd te gaan uitvoeren in de meest optimale fasering met de meest optimale assetcombinaties. In dit voorbereidingstraject werd een kader/contour voor alle werkzaamheden in het gebied opgesteld zodat er vervolgens gezamenlijk stap voor stap naar toe gewerkt kan worden, inclusief governance-arrangement: samenwerking, financiering, omgevingshinderreductie, minder faalkosten en lagere beheerkosten (BC).
- VOORBEELD: In Dordrecht moet er ruimte gereserveerd worden in de ondergrond voor een warmtenet waarvan ze nu al weten dat dit er waarschijnlijk niet zal komen. Zij zoeken nu naar mogelijkheden om deze reservatie te omzeilen zodat een geïntegreerde herinrichting van de straat toch mogelijk is.

2. Werkwijze van een pilot

- Er zijn nog veel zaken die verder onderzoek nodig hebben om de geïntegreerde herinrichting van onze publieke ruimte te realiseren. Hoe maken we plaats in de overvolle ondergrond? Hoe komen we tot een geïntegreerde businesscase? Het statuut van een pilot is waardevol om een aantal zaken al doende te leren. **Vervolgens is het opdracht aan de gemeente en het Rijk om de geleerde lessen van de pilot ook daadwerkelijk mee te nemen en op te schalen tot een gemeentebrede of zelfs Rijksbrede aanpak.**
- VOORBEELD: Het Wallengebied heeft het statuut van een pilot gekregen binnen de Stad Amsterdam. Hierdoor kan het project meer ruimte te krijgen om te experimenteren en andere werkwijzen uit te proberen ten gunste van een geïntegreerde herinrichting van het gebied. De ambitie van het Wallengebied is om alles wat er geleerd wordt op termijn op te schalen voor de hele Stad. Dit kan door te implementeren op

verschillende plekken, instrumentarium te ontwikkelen en de regels aan te passen. De pilot houdt dan ook alles nauwgezet bij: een excel houdt bij welke contacten gelegd worden in het proces en welke stappen gezet worden.

3. Een innovatieve businesscase

- Niet alle thema's hebben een uitvoeringsbudget in de gemeentelijke financieringsstructuren. Zo krijgen de transities rond energie, klimaat en vergroening geen uitvoeringsbudget, terwijl de gemeenten hier wel ambities over uitspreken. Om de ambities rond deze 'zachtere' thema's toch te verwezenlijken is het belangrijk dat uitvoeringsbudgetten van andere domeinen slim gekoppeld worden. Budgetten om riolering te vervangen kunnen bv. ingezet worden om de vergroening van de openbare ruimte mee te nemen. Er zijn nog een aantal veranderingen nodig in de gemeentelijke financieringsstructuren en methodieken om dit te verwezenlijken. Er wordt gezocht naar hefboomen vanuit andere domeinen om dit te kunnen verwezenlijken.
- **VOORBEELD:** In Den Haag kan de vergroening nog niet meegenomen worden in de kosten-baten berekening. Dat houdt in dat de winsten en functies van vergroening, zoals waterinfiltratie en -buffering, niet worden ingerekend. Hierdoor kan de winst om vergroening aan te leggen niet meegenomen.
- **VOORBEELD:** Voor het project het van het Wallengebied is het projectteam erin geslaagd om 11,1 miljoen aan projectkosten te reduceren naar 1,2 miljoen. Amsterdam benutte hiervoor de tool van de Integrale Ontwerpmethode. De kostenreductie werd voornamelijk gerealiseerd door slim te faseren en koppelkansen optimaal te benutten zodat kosten maar één keer gependend zouden worden.
- **VOORBEELD:** In Den Haag heeft ENECO aandelen verkocht aan de Stad waardoor deze een business case heeft kunnen opzetten om een warmtenet aan te leggen. Daarnaast wordt zachte mobiliteit benut als hefboom om de publieke ruimte herin te richten en verschillende ambities in mee te nemen zoals vergroening en verhoging van de leefkwaliteit.

4. Cases om uit te testen

- Het onderzoek door OT4 werd als heel nuttig beschouwd door de cases. Ze bouwen hier een goede inventarisatie op van kosten en batenhouders en onderzoeken mogelijkheden rond geïntegreerde financiering. De cruciale volgende stap is de toepassing van de inzichten in de cases. Hiervoor werden twee opties genoemd: een kleine poule van cases worden benut als verschillende pilots die een echte testruimte toelaten, of het leveren van advies vanuit OT4 aan alle cases van de City Deal, eventueel per cluster.
- In het najaar wordt een sessie georganiseerd rond de verbinding van OT4 met de cases.

RODE LIJN 3 : ATELIERPROGRAMMA JUL-DEC 2022

Werkplan atelierprogramma 2022 - 2024

De komende zomermaanden zetten we in op de organisatie van enkele zomertours, werksessies en de dag van de Stad. Deze vormen cruciale momenten om een aantal thema's verder uit te spitten en om de agenda en ambities voor het komend traject te bepalen.

De bedoeling is om tijdens deze momenten steeds de verbinding op te zoeken tussen de ontwikkelteams en de cases.

Over de gehele lijn wenst Ateliermeesterploeg in te zetten op volgende 4 lijnen: (1) instrumentontwikkeling, (2) interne organisatie, (3) vitale systemen en (4) praktijkontwikkeling. Dit schema werd een eerste keer voorgesteld op het kernteam van juni en zal samen met het coördinatie team verder uitgewerkt worden.

2022

ONTWIKKELTEAMS

OT1

OT2

OT3

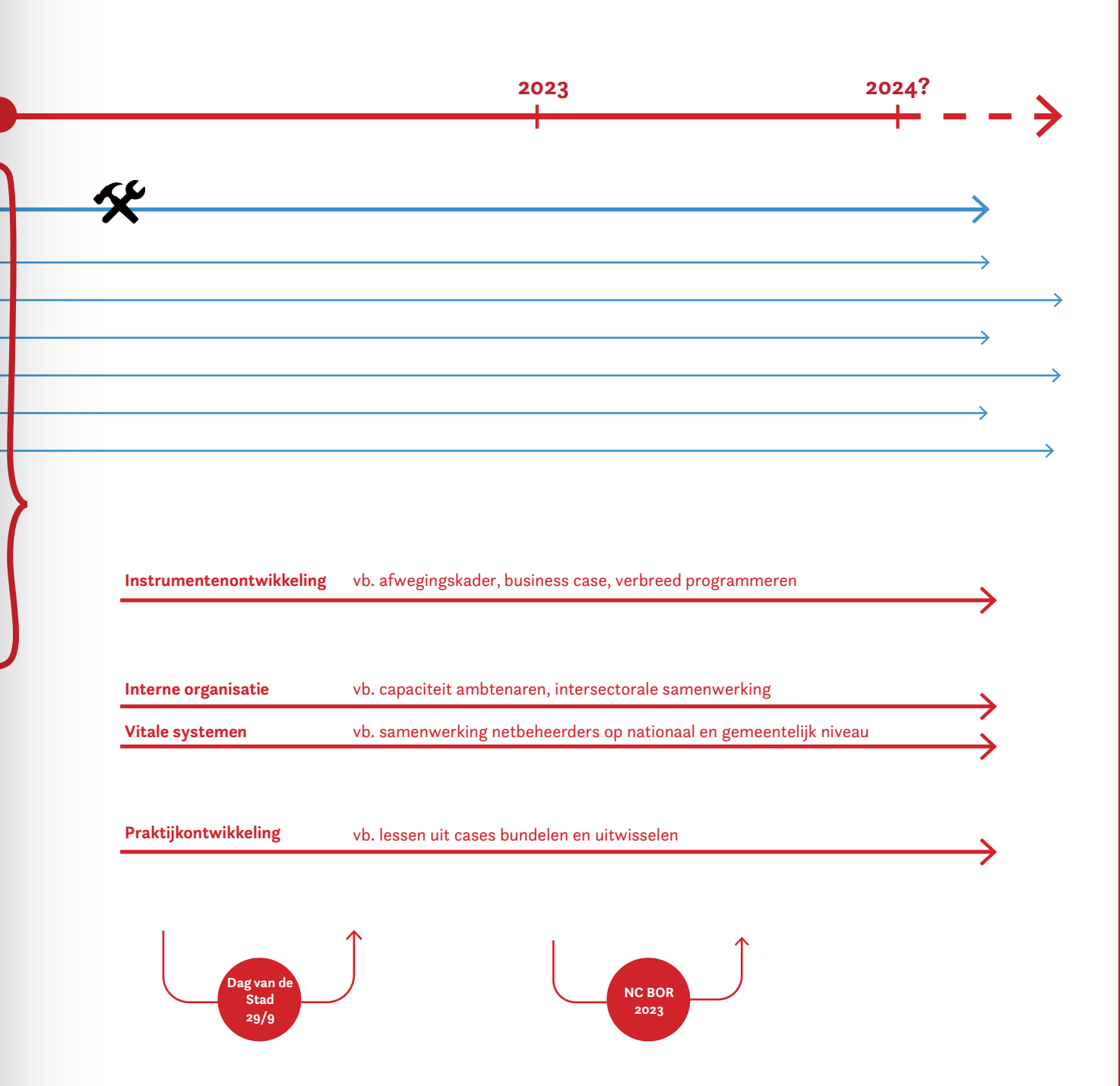
OT4

OT5

OT6

CASES

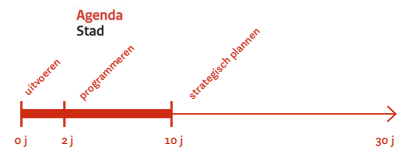

BIJLAGE A - CASUSSEN

01 Wallengebied, integrale ontwerp-aanpak

Amsterdam

Wat?

Voor het wallengebied in Amsterdam wordt een integraal ontwerp opgesteld, gebaseerd op een opgave-inventarisatie vanuit de diverse programma's binnen en buiten Amsterdam.

Type opgave

Vervangingsopgave, ontwerp-aanpak

Schaal

- Buurt
-
-

Timing

Waar gaat het over?

Om bovenstaand product te kunnen realiseren moet een afwegingskader ontwikkeld worden teneinde de diverse opgaven ten opzichte van elkaar te kunnen wegen en te vertalen naar ruimtelijke maatregelen.

Daarnaast is het van belang om een instrument en monitorsysteem te ontwikkelen waarbij we de lessen geleerd uit de integrale aanpak van het wallengebied door kunnen vertalen naar andere (grote) projecten binnen Amsterdam. We willen daarbij feitelijk meevoudige waarde-creatie hard maken en aantoonbaar verzilveren. 1+1=3 Doel daarbij is een efficiënte, toekomstbestendige openbare ruimte (en ondergrond) waarbij een meetbare graafluwte en graafrust gerealiseerd kan worden. Daarmee zou de omgevingshinder beperkt moeten worden en organiseren we minder verstoringen in de functionaliteit van de openbare ruimte voor de komende 5 tot 10 jaar. Zeker in dit gebied moet een beperking van functionele verstoringen tot een betere kwaliteit leefbaarheid leiden, maar ook tot een aanzienlijke verbetering van de bewoners-tevredenheid, een reductie van het aantal klachten en meldingen in de openbare ruimte en een reductie van het aantal opbrekingen per m2 per jaar. Daarnaast verwachten we dat maatregelen met betrekking tot het gebruik van de stad (denk daarbij aan short-stay-verhuuringen, illegale bewoning, criminaliteit en surveillance) ook bijdragen aan een verbeterd woonmilieu. Die resultaten moeten zichtbaar worden in de leefbaarheidsmonitor van Amsterdam.

Hoofdactor(en) en rollen?

gemeente Amsterdam, dir. Verkeer en Openbare ruimte (opdrachtgever)

Opgesomd volgens betrekking in stappenplan (chronologisch): Stedenbouwkundig ontwerpers, planvoorbereiders, gebiedsbeheerders, gebiedsmakelaars

Netbeheerders (mbt afwijkingen)

markt (mbt contractvorm)

dir. Onderzoek Informatie en Statistiek (monitoring)

Contactpersoon:

Joyce van de Berg, Erik van der Beuken

Stappenplan

2021: Inventarisatie & programmering: overzicht opgaven en inzicht in (afwegingskader).
2021-2022: Doorvertaling en prioritering van stedelijke opgaven naar specificaties voor het gebied.
2022: Efficiëntere en duurzame toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte en ondergrond, 2022: Stapeling van opgaven goed in beeld op gebiedsniveau.
2022: Helderheid over haalbaarheid standaardoplossingen + afwegingen
2023: Resultaat IGP: stip op de horizon/ contour voor alle werkzaamheden in het gebied
2023 - 2033: Omgevingshinderreductie; 2023 - 2033: Minder faalkosten en lagere beheerkosten.
2023: Helderere afspraken over samenwerking en financiering.

Waarom urgent?

Helaas is de kwaliteit van de kademuren zodanig dat van uitstel geen sprake kan zijn. De veiligheid van de weggebruiker is eenvoudigweg in gevaar. Het onderhoud aan de kademuren is zo omvangrijk dat naast de kademuren ook de openbare ruimte schade zal ondervinden in de uitvoeringsfase. Daarmee is het wenselijk (en slim) om het schadeherstel zodanig vorm te geven dat de inrichting van de openbare ruimte ook toekomst-bestendig is, en zich richt op toekomstig wenselijk gebruik ervan.

Welke opportuniteit?

De relatie met de huidige wet en regelgeving is natuurlijk zeer spannend. Zowel op financieel vlak (BBV) als in ruimtelijk opzicht. Daarbij moet vastgesteld worden dat ook de ontwikkelingen in de omgevingswet, gebiedsagenda, gebiedsplannen en gebiedsprogramma ook vele kansen biedt. Tot slot kan niet uitgesloten worden dat de integrale aanpak van het wallengebied belangrijke informatie oplevert voor diverse onderzoeksprogramma's in Nederland. (NWO, COB, NEN,...).

Waarom vernieuwend?

Daar waar je normaal gesproken kan volstaan met een simultane realisatie van verschillende programmadoelen vereist de compactheid van deze plek een integraal aanpak. Een integraal ontwerp is daarbij de basis. Er is eenvoudigweg onvoldoende ruimte om de maatregelen naast elkaar, gestapeld te realiseren. In dit gebied zal afgeweken moeten worden van de Nederlandse standaard. Hoe die afwijking er precies uit moet gaan zien kan alleen bepaald worden in een uitstekende afstemming met zowel de gebruikers als mede-eigenaren in diezelfde (ondergrondse) openbare Ruimte.

Wat leren we hieruit?

We denken door de integrale aanpak van het wallengebied kennis op te doen t.a.v. inverdien-effecten. We krijgen zicht op systeembarrrières waarmee we ook over informatie beschikken om die barrrières weg te nemen. Denk daarbij aan financiële, juridische en organisatorische belemmeringen. Het resultaat is dan dat we bewuster kunnen kiezen voor een specifieke aanpak. Dat we de keuze beter kunnen onderbouwen en daardoor op meer begrip ontmoeten in de uitvoering. Mogelijk leidt deze aanpak ook tot een herdefiniëring van prestatie-indicatoren, meer (lokaal) maatwerk ook in de P&C cyclus..

Uitdagingen onderweg?

De belangrijkste moeilijkheden zitten in het proces zelf en de doorlooptijd ervan. Kunnen we tijdig beschikken over voldoende betrouwbare informatie? Is de informatie voldoende ontsloten en zijn we bereid om tijdelijke maatregelen te nemen (en dus kosten te maken) teneinde meer tijd te winnen. In toenemende mate lijkt geld en tijd een leidend principe. Wenselijk is dat de inhoud leidend is om fout-herstel in de toekomst te voorkomen. No Regret-maatregelen).

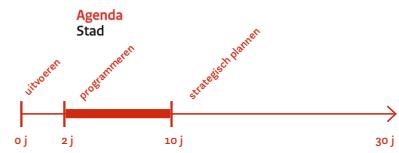
Droomimpact?

Wenselijk is dat het besef ontstaat dat Nederland geen eenheidsworst is, dat maatwerk tijd (en geld) vraagt van verschillende participanten. De samenhang tussen onderzoeksresultaten en feitelijke inrichting van primaire processen een kwetsbaar evenwicht kent. Van buiten naar binnen denken, programmeren, ontwerpen, realiseren en beheren. Mooie teksten in een bestuursfilosofie maar wat mij betreft slecht toegepast in de praktijk. Overigens samen werken is iets anders dan samenwerken. Laatstgenoemde activiteit vraagt inlevingsvermogen en de wil en het geduld om een ander te helpen in de realisatie van zijn of haar opdracht.

Gewenste ondersteuning?

OT 1
OT 2
OT 3
OT 4
OT 5
OT 6
gemeente Amersfoort
gemeente Apeldoorn
gemeente Den Haag
gemeente Dordrecht
gemeente Groningen
gemeente Leiden
gemeente Rotterdam
gemeente Tilburg
gemeente Zoetermeer

02 Apeldoorn, stedelijk programmeren

Apeldoorn

Wat?

Over 3 jaar heeft Apeldoorn een werkend programmeerproces. Grotere opgaven worden in tijd en ruimte voortijdig en niet vrijblijvend op elkaar afgestemd.

Type opgave

Vervangingsopgave, stedelijk programma

Schaal

-
-
- Stad

Timing

Waar gaat het over?

Een vervangingsopgave, verouderde wijken, wijken waar de leefbaarheid onder druk staat, warmtetransitie, maar ook nieuwe doelstellingen zoals een stevige groei met in- en uitbreidingen. Apeldoorn verandert. Integrale werkmethode zijn geen bijzaak, maar hard nodig. Stedelijke programmering zorgt voor minder overlast, synergie in uitvoering en in zijn totaliteit voor lagere kosten.

In Apeldoorn staan we aan het begin van dat proces. Gedurende de looptijd van de Citydeal geven we vorm aan het stedelijk programmeren. Dat begint met het krijgen van inzicht, maar daarna gaan we ermee aan de slag. Dat zal een iteratief proces zijn van doen en weer bijsturen. Na 3 jaar staat de basis, er is dan een werkend programmeerproces. We hebben inzicht in wat er aan opgaven op ons afkomt. Deze opgaven worden niet alleen op elkaar afgestemd, maar er wordt actief gestuurd op een programmering die voor de gezamenlijke opgaven de meeste meerwaarde biedt.

Hoofdactor(en) en rollen?

- Assetbeheerders intern (wegen / riolering / vastgoed etc.)
- Assetbeheerders extern (Vites / Liander etc.)
- Woningbouwcorporaties
- Beleidsafdelingen (nieuwe ontwikkelingen)
- Projectafdelingen (programma's voor bijvoorbeeld warmtetransitie)

Contactpersoon:

Almer de Jong

Stappenplan

De eerste stap is inzicht krijgen. Hier ligt ook een sterke relatie met ontwikkelteam 5. De beschikbare data op een heldere manier ontsluiten, zorgen dat de data wordt verwerkt tot nuttige informatie en borgen dat informatie up-to-date is en blijft.

Zodra er een eerste ruwe versie is gaan we met een brede groep programmeren. Welke kansen zien we? Welke beperkingen zijn er? Missen we data? Zijn er quick-wins en wat moeten we regelen om het programmeerproces een stap verder te brengen.

We brengen ons eerste advies uit en na 6 tot 9 maanden herhalen we de programmeersessie.

Waarom urgent?

We ontkomen er niet aan om de verschillende opgaven in samenhang te programmeren en uitvoeren. Enerzijds is de synergie nodig omdat sommige opgaven anders niet van de grond komen en overlast wordt beperkt. Anderzijds worden daarmee schaarse middelen meer gefocust ingezet en geprioriteerd. Dat is nu al een probleem, we werken immers allemaal in hetzelfde stuk openbare ruimte.

Welke opportuniteit?

Apeldoorn is een vrij gemiddelde stad. Zaken als de warmtetransitie, verouderende wijken en een zoektocht naar uitbreiding en vernieuwing zijn niet uniek voor Apeldoorn. De casus raakt al deze ontwikkelingen. De methodiek van stedelijk programmeren helpt om te prioriteren en schaarse middelen optimaal in te zetten.

Waarom vernieuwend?

De casus heeft als grootste voordeel dat uitvoering gelijk loopt met de looptijd van de Citydeal. Er zijn (nog) geen harde keuzes gemaakt hoe we dit in Apeldoorn precies gaan doen. Voor Apeldoorn biedt dat als voordeel dat we optimaal gebruik kunnen maken van de voorbeelden en ontwikkelde kennis uit de partners van de Citydeal. Anderzijds biedt Apeldoorn een concrete casus waarbinnen werkmethode en hypothesen toegepast en getoetst kunnen worden.

Wat leren we hieruit?

De casus omvat zo ongeveer de scope van ontwikkelteam 2. Ook is de organisatie van gemeente Apeldoorn herkenbaar voor vele andere gemeenten. Het invoeren van een proces van stedelijk programmeren, inclusief alle uitdagingen en vragen die dat met zich meebrengt, biedt inzicht en kennis die breed toepasbaar is.

Uitdagingen onderweg?

Uitdagingen zullen er voldoende zijn. Twee springen er wel uit. De eerste is actuele data en informatie. Een keer een kaart maken en wat data bijvoegen is stap 1, maar om dit vervolgens tot een instrument te maken waarin informatie (geautomatiseerd) altijd up-to-date is zal een uitdaging zijn. Als tweede zijn er sturingsvragen. Afstemmen wil iedereen wel, daaraan committeren is nog niet zo makkelijk, zeker als de baten bij een ander project of andere partij liggen. Het zal spannend zijn om te zien hoe we deze beslissingen gaan nemen.

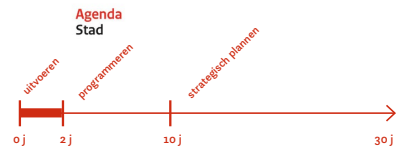
Droomimpact?

Stedelijk programmeren leidt tot een gebiedsgerichte aanpak waarbij brede en verschillende opgaven in samenhang kunnen worden opgepakt. In- en externe stakeholders zien hiervan het gezamenlijke belang en committeren zich aan deze werkwijze. Er ontstaat duidelijkheid en transparantie naar hoe wij schaarse middelen (en ruimte) optimaal inzetten. Dit leidt tot een groter vertrouwen en een grotere uitvoeringskracht wat op zijn beurt weer meer ruimte geeft om te sturen op maximale waardecreatie.

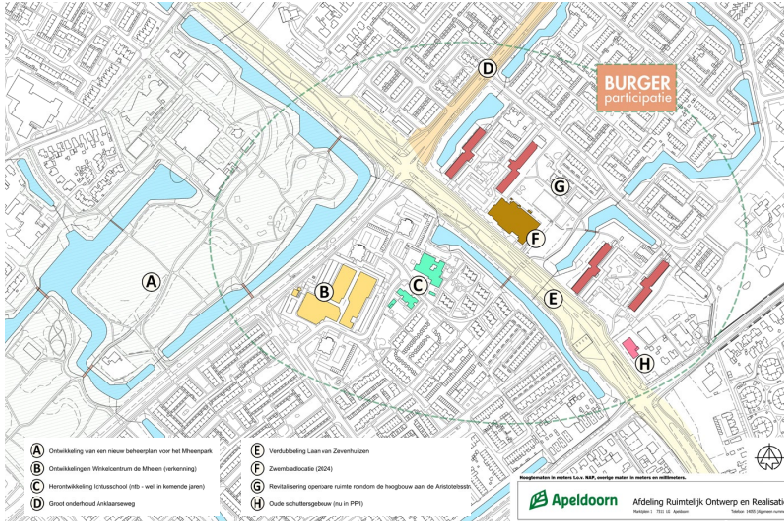
Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling Commitment begint al eerder, namelijk met een gelijke visie op de toekomst. Dat is waar OT's stappen in kan zetten.
- OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken Kennis delen over en weer, toepassen van geschikte tools / werkmethode
- OT 3: Integrale uitvoering In de projecten moet het waargemaakt worden. De meerwaarde moet hier gaan blijken.
- OT 4: Stedelijk investeren en businesscases Het meten en waarderen van maatschappelijke waarde is belangrijk. Als we hier met elkaar geen gezamenlijk beeld bij hebben dan wordt commitment lastig.
- OT 5: Datagedreven sturen Up-to-date en betrouwbare informatie is een must.
- OT 6: Harmonisatie regelgeving Zeker op financiële vlak zijn er praktische hobbels.

03 Sprenkelaar, samen aan de slag in de wijk!

Apeldoorn

Wat?

Verbinden van fysieke en sociale opgaven om tot een vitale en leefbare leefomgeving te komen.

Type opgave

Wijk aanpak (fysieke en sociale opgave verbinden)

Schaal

- Buurt
-
-

Timing

Waar gaat het over?

Het beoogde gebied, de buurt Sprenkelaar en zijn directe omgeving, is een gebied dat door de meeste bewoners gemiddeld als vitaal en prettig wordt ervaren. Echter is er ook een sociale opgave. Zo neemt in en rondom de hoogbouw het gevoel van onveiligheid en overlast toe. De buurt heeft niet de veerkracht om deze ontwikkelingen te doorstaan of te benutten.

Naast de opgaves om deze sociale problematiek aan te pakken staan in het gebied de komende jaren ook verschillende fysieke opgaves gepland. Zo is de revitalisering van de openbare ruimte rondom de hoogbouw aanstaande, is er woningbouwontwikkeling, komt door sloop de locatie van het zwerfbaad vrij en wordt de aangrenzende ringweg verbreed.

Door de opgaves integraal, gebiedsgericht en gezamenlijk aan te pakken kunnen met dezelfde middelen meer doelen worden bereikt (meer leefbaarheid, cohesie en een vitalere buurt). Om dit te bereiken moet de juiste balans tussen de sociale en fysieke opgaven.

Hoofdfactor(en) en rollen?

Gemeente Apeldoorn
Woningbouwcorporatie (aandeel corporatiebeleid in het gebied is hoger dan gemiddeld in Apeldoorn)
Bewoners
Maatschappelijke organisaties
Ontwikkelaars

Contactpersoon:

Karsten Orth en Chris Lagendijk

Stappenplan

Er wordt begonnen met het opzetten van het gebiedsmanagement. Voornaamste taak hiervan is het verbinden en afstemmen van plannen, het vormen van coalities en het sturen en tot uitvoering brengen van de verschillende ontwikkelingen. Simultaan wordt een visie op het gebied ontwikkeld. Dit wordt gedaan volgens de Integrale Ontwerpmethode OR (gem. Amsterdam). Deze visie en de ontwikkelingen voortkomend uit het gebiedsmanagement worden vertaald naar een uitvoeringsplan.

Waarom urgent?

De gemeente Apeldoorn heeft op het fysieke en sociale domein twee belangrijke beleidsstukken in voorbereiding, namelijk de omgevingsvisie en de kadernota maatschappelijke ontwikkeling. In beide beleidsstukken is de gebiedsgerichte aanpak voorgedraaid. Een integrale wijk aanpak zoals beoogd voor het gebied Sprenkelaar en omgeving biedt de kans om hier concreet invulling aan te geven. Ook biedt de samenloop van diverse fysieke ontwikkelingen in de komende jaren een concrete kans om hier meer waarde uit te halen dan met een sectorale aanpak mogelijk is.

Welke opportuniteit?

Er speelt veel in het gebied, er zijn verschillende fysieke ontwikkelingen aanstaande en er zijn diverse partijen die in het gebied willen investeren. De focus kan snel worden gelegd op het vormen van visies, er is minder energie nodig voor het creëren van draagvlak of afstemming vooraf. Voor alle buurten in Apeldoorn wordt op dit moment gewerkt aan een zogenaamde 'Vitaliteitsagenda'. Dit is in feite het toekomstplan voor het desbetreffende gebied met als doel om goed in kaart te brengen welke plannen, ambities en uitdagingen er vanuit inwoners, gemeente en andere instanties zijn.

Waarom vernieuwend?

In deze casus wordt verkend hoe fysieke ingrepen benut kunnen worden om sociale problemen aan te pakken.

Daarnaast worden de fysieke en sociale opgaven vanaf het begin met elkaar verbonden met als doel een integrale aanpak die meer oplevert dan de som der delen. De planning en omvang van deze verschillende opgaves wordt gezamenlijk bepaald. Dit kan betekenen dat een bepaalde opgave eerder of later wordt uitgevoerd, of dat een opgave groter of kleiner wordt. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt in het voortraject.

Wat leren we hieruit?

Door deze casus wordt kennis en ervaring opgedaan over het verbinden van fysieke en sociale opgaven, het ontwikkelen van een visie waarin deze opgaves samenkomen en het opstellen van gezamenlijke agenda's. Dit zal leiden tot één of meerdere uitvoeringsplannen waarin agenderen en verbinden van deze verschillende opgaves samenkomen, prioriteiten moeten worden aangebracht en idealiter budgetten worden ontsloten en integraal worden ingezet.

Uitdagingen onderweg?

Om de fysieke en sociale opgaves te kunnen stroomlijnen moet de gebiedsmanager invloed kunnen uitoefenen op de relevante budgetten en de planning/agendering van deze opgaven. Dit vraagt om programma- en afdelingsoverstijgend mandaat. Dit zal waarschijnlijk spanning opleveren met de sturing vanuit de lijn. Verder lopen de fysieke en sociale sturingslijnen vanuit het management en bestuur mogelijk door elkaar, dit vereist een duidelijke afstemming. Dit geldt natuurlijk ook voor de betrokken externe partijen.

Droomimpact?

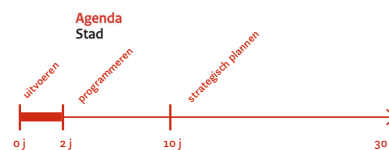
De integrale gebiedsaanpak heeft zijn vruchten afgeworpen en het gebied Sprenkelaar en omgeving is over 10 jaar een veerkrachtig gebied met een hoge leefbaarheid en vitale inwoners. Het is vanzelfsprekend om fysieke en sociale opgaves in een vroeg stadium met elkaar te verbinden. Hierdoor wordt bij een ingreep in de fysieke leefomgeving, zoals de revitalisering van de openbare ruimte, bij woningbouw of infrastructurele ontwikkelingen, het maximale resultaat behaald.

Gewenste ondersteuning?

OT 3: Integrale uitvoering
OT 4: Stedelijk investeren in businesscases - mogelijk input in het berekenen van maatschappelijke waarde om een goede kostenverdeling te kunnen maken.
OT 5: Datagedreven sturen - wel input nodig
OT 6: Harmonisatie regelgeving - ook hier geldt dat ontwikkelen niet slechts moet voldoen aan de vergunningseisen, maar ook meerwaarde moet bieden aan het gebied. Hoe kun je dat (via omgevingsvisie) dan ook regelen.

04 Naar een toekomstbestendige Bomenbuurt

Den Haag

Wat?

De vervangingsopgave benutten om een toekomstbestendige openbare ruimte realiseren met meer ruimte voor groen en ontmoeten in de Haagse Bomenbuurt.

Type opgave

Vervangingsopgave met participatie, ontwerp-aanpak

Schaal

- Buurt
-
-

Timing

Waar gaat het over?

In de Bomenbuurt wordt vanaf medio 2023 het riool vervangen. De bewoners en andere belanghebbenden geven al jaren aan dat zij graag de openbare ruimte in hun buurt toekomstbestendiger willen maken. Bewoners hebben met ondersteuning van het Stadsdeel een visie gemaakt. In de visie doen zij afspraken over belangrijke keuzes voor het verbeteren en toekomstbestendig maken van de leefomgeving. Nieuw beleid van de gemeente Den Haag onderbouwt deze vraag. Het is een integrale opgave die om een integrale financiering vraagt. Daarvoor is een integraal programma en een integrale aansturing noodzakelijk. De extra middelen voor de herinrichting zijn nog niet beschikbaar.

Gewerkt wordt aan een programma met deelprojecten voor het integraal realiseren van de doelen vanuit de mobiliteitstransitie, klimaatadaptatie en energietransitie. Daarbij worden alle wensen/eisen die nu en in de toekomst belangrijk zijn vanuit de leefomgevingskwaliteiten, zoals bewegen, spelen, toegankelijkheid (ouderen) en ontmoeten meegenomen. Dit vergt het maken van ingewikkelde keuzes waar bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden vanaf de start intensief bij betrokken worden.

Hoofdfactor(en) en rollen?

- gemeentediensten
- bewoners
- nutsbedrijven
- Bestuur
- stuurgroep leden

Contactpersoon:

Pauline van den Broeke (projectleider)
Alex Schipperheijn (Beleidsadviseur Stadsbeheer)

Stappenplan

Begonnen wordt met een plan van aanpak voor de onderbouwing van het verkrijgen van het hogere budget dat voor de herinrichting nodig is. Het Plan van aanpak onderscheidt 2 scenario's. Een scenario met extra middelen en een scenario zonder de extra middelen. Scenario 1. Als er geen extra geld beschikbaar komt voor de herinrichting worden wel ontwerpprincipes opgesteld die voor andere projecten gebruikt kunnen worden. Scenario 2. Als de extra middelen beschikbaar worden gesteld dan wordt de rioolvervangings uitgevoerd met herinrichting in vier fasen in een periode van 8 jaar (2023-2031). In april '22 moet het plan van aanpak gereed zijn.

Waarom urgent?

De kans om de openbare ruimte toekomstbestendig her in te richten zijn in belangrijke mate gekoppeld aan de rioolvervangings. De riolerings in dit deel van Den Haag heeft een zeer lange levensduur, circa 80 jaar. Het momentum van de rioolvervangings, als de straat van gevel tot gevel open gaat, moet daarom gepakt worden. Om dit momentum te gebruiken moet op korte termijn ook de financiën worden geregeld. Nu is dus de kans te anticiperen op toekomstige wensen en behoeftigheden. Anders moet vanwege de afschrijvingstermijn van de openbare ruimte 20 jaar worden gewacht.

Welke opportuniteit?

Het denken vanuit collectieve, gedeelde belangen, maar ook hoe de collectieve belangen kunnen worden geformuleerd. Het geven van een data fundamenteel (analyses over parkeerdruk, ideale plek voor de bomen in de straat, benodigde ruimte voor mobiliteit enz) en de vraag hoe integraal gewerkt kan worden ondanks de verschillende belangen van de verschillende belanghebbenden.

Waarom vernieuwend?

De herinrichting heeft een belangrijke relatie met de mobiliteitstransitie, klimaatadaptatie en energietransitie. Soms is dat volgtijdelijk, andere keren parallel. Alle deelprojecten zijn belangrijke fundamenten voor de integrale opgave. Die verbanden zijn onlosmakelijk en dat maakt dit project complex en uitdagend. De herinrichting die uitgevoerd wordt als werk-met-werk met de rioolvervangings is een voorbeeldproject voor toekomstige opgaven in de openbare ruimte en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Maar ook voor de manier waarop we integrale opgaven moeten aanpakken. De collectieve waarden van de publieke ruimte is de basis.

Wat leren we hieruit?

Hoe wij omgaan met feedback vanuit de bewoners en andere belanghebbenden en hoe dit ondersteunend kan zijn voor het vormgeven aan de verschillende transitie. Door hiermee aan de slag te gaan komen veel problemen en knelpunten naar boven waar wij van kunnen leren.

Uitdagingen onderweg?

Urgentie duidelijk maken voor de beslissers, ambtelijke top. Vertrouwen kweken intern om integraal te denken en doen. Vertrouwen kweken tussen de stakeholders. Koppeling van budgetten: het integraal maken van geld.

Droomimpact?

Bewoners laten meewerken aan het toekomstbestendig maken van de buurt. Bewoners hiermee vertrouwen laten geven in de overheid. Interne samenwerking die uitgaat van toekomstbestendigheid.

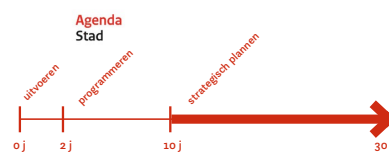
Gewenste ondersteuning?

OT 3: Integrale uitvoering
Hoe kunnen wij de uitvoering zo organiseren dat alle wensen ook worden uitgevoerd?
OT 5: Datagedreven sturen
Wat zijn de feiten? Data-analyse. Staan de bomen op de juiste plek (niet in de slagschaduw van de gebouwen). Interactie onder en bovengrond.

Amsterdam: Hoe hebben zij koppelkansen inzichtelijk gemaakt en opgepakt in de organisatie?
Leiden: Zij hebben budgetten integraler gemaakt: hoe doen zij dat?
Rotterdam: bestuurlijk - hoe is de aandacht voor integrale herinrichting geborgd?

05 Laakhavens – grote ambities, knellende ruimte

Den Haag

Wat?

De casus Laakhavens betreft een gebiedstransformatie die valt of staat met een goed functionerende openbare ruimte. Bij uitstek een verhaal over (dis) balans.

Type opgave

Gebiedsontwikkeling

Schaal

-
- Wijk
-

Timing

Waar gaat het over?

Laakhavens was het eerste industriegebied in Den Haag. Dat karakter is in de loop van de geschiedenis flink gewijzigd. Momenteel vindt er opnieuw een ingrijpende gebiedsontwikkeling plaats, passend in de grotere ambities van het zogenaamde Central Innovation District in Den Haag, maar natuurlijk niet vrij van haar geschiedenis.

Hoogbouw en transitieopgaven bevragen de bestaande logica van de openbare ruimte (denk bij hoogbouw aan windhinder, afval, bewegingen, bij transitie aan de voorkeur voor de voetganger en fiets en de energietransitie), en groen en bomen zijn lastig te realiseren.

Versnipperd grondeigendom vraagt om verschillende manieren van sturen.

Voor de sociale opgaven in Laakhavens lijkt nog weinig aandacht te zijn, terwijl er toch al 8.000 mensen wonen en sociale opgaven stevig zullen gaan spelen naarmate daar vele mensen bij gaan komen.

Hoofdactor(en) en rollen?

- gemeentediensten (regierol)
- nutsbedrijven
- ontwikkelaars
- gebruikers gebied
- gevestigde bedrijven

Contactpersoon:

Daniël Hogendoorn

Stappenplan

Stap 1 is een interviewronde met betrokken stakeholders binnen en buiten de gemeente. Het doel is om inzichtelijk te maken waar deze casus in wezen over gaat, wat de knelpunten en dilemma's zijn, en waar de kansen liggen.

Stap 2 is om deze interviews te verwerken in een casusbeschrijving en in een handelingsperspectief.

Stap 3 is een integratie van de casus binnen de City Deal als geheel.

Waarom urgent?

Laakhavens staat symbool voor de openbare ruimte in de verdrukking. De verdichting en transitieopgaves, en de economische en technische prikkels die daarmee gepaard gaan, zorgen ervoor dat de vitale publieke functies van de openbare ruimte in het geding komen. De overheid heeft juist de rol om deze publieke waarde te garanderen. Laakhavens geeft inzicht in waar we op moeten letten.

Welke opportuniteit?

Nederlandse steden verdichten en hebben te maken met grote transitieopgaven wat een wissel trekt op de openbare ruimte. Laakhavens is een extreme casus in dit opzicht. Daarmee kan het de aanpak elders bevorderen en kan Laakhavens baat hebben bij elders beproefde concepten.

Waarom vernieuwend?

De herinrichting heeft een belangrijke relatie met de mobiliteitstransitie, klimaatadaptatie en energietransitie. Soms is dat volgtijdelijk, andere keren parallel. Alle deelprojecten zijn belangrijke fundamenten voor de integrale opgave. Die verbanden zijn onlosmakelijk en dat maakt dit project complex en uitdagend. De herinrichting die uitgevoerd wordt als werk-met-werk met de riolovervanging is een voorbeeldproject voor toekomstige opgaven in de openbare ruimte en verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Maar ook voor de manier waarop we integrale opgaven moeten aanpakken. De collectieve waarden van de publieke ruimte is de basis.

Wat leren we hieruit?

De capaciteit van de gemeente is beperkt. Het grondeigendom is versnipperd. Er zijn cultuurwresties bij de omgang met ontwikkelaars die in het verleden tot discutabele beslissingen hebben geleid. Beleid is nog niet ingericht op de gewenste toekomst. Er is een grote behoefte om te voldoen aan de woningvraag, maar ook aan alle andere ambities. Hoog ambitieniveau: past het wel? Zijn de financiën toereikend?

Uitdagingen onderweg?

Urgentie duidelijk maken voor de beslissers, ambtelijke top. Vertrouwen kweken intern om integraal te denken en doen. Vertrouwen kweken tussen de stakeholders. Koppeling van budgetten: het integraal maken van geld.

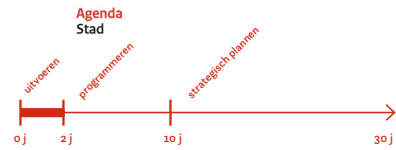
Droomimpact?

Dat de openbare ruimte, met haar essentiële rol in het functioneren van de stad, vanaf dag een centraal staat in dit soort grote gebiedsontwikkelingen.

Gewenste ondersteuning?

OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling Commitment begint al eerder, namelijk met een gelijke visie op de toekomst. Dat is waar OT1 stappen in kan zetten.
OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken Kennis delen over en weer, toepassen van geschikte tools / werkmethoden
OT 3: Integrale uitvoering In de projecten moet het waargemaakt worden. De meerwaarde moet hier gaan blijken.
OT 5: Datagedreven sturen Up-to-date en betrouwbare informatie is een must.

06 Revitalisering Componistenbuurt

Dordrecht

Wat?

Met de herinrichting van de openbare ruimte, na rioolvervangings, willen we oplossingen bieden voor parkeren, groen, klimaat en sociale problematiek in de Componistenbuurt.

Type opgave

Vervangingsopgave met participatie, ontwerp-aanpak

Schaal

- Buurt
-
-

Timing

Waar gaat het over?

In de Componistenbuurt wordt circa 1500 meter riolerings vervangen zodat er een nieuwe riool de komende 60 jaar aan alle eisen voldoet.

Na de rioolvervangings wordt de herinrichting van de openbare ruimte opgepakt. Doel is om met een integrale aanpak, ondersteund door nieuwe participatie hulpmiddelen, tot een zo breed mogelijk integrale inrichting te komen van de openbare ruimte met maatregelen voor aanpak wateroverlast, hittestress en parkeeroverlast en gelijktijdig ook oplossingen kan bieden voor sociale problematiek zoals segregatie, beperkte betrokkenheid bij de buurt en omgeving en daarmee samenhangende overlast en gevoel van sociale onveiligheid.

De beperkte ruimte in de ondergrond en de buitenruimte compliceren de opgave. In de wijk zijn veel auto's / bestelbusjes en een hoge parkeerdruk. Daardoor lastig om parkeerplaatsen te vergroenen en zullen klimaat adaptieve maatregelen vooral mogelijk zijn in de particuliere voor- en achtertuinen. Mogelijk aantal parkeerplaatsen verlagen door gedeeld autobezit te stimuleren. Daarnaast wens voor inrichting als 30 km gebied.

Hoofdfactor(en) en rollen?

- Bewoners, organisaties en ondernemers in de wijk
- Gemeente
- Ingenieursbureau
- Drechtsteden
- Aannemer

Contactpersoon:

Joy Pengel
Jacqueline Gommans

Stappenplan

Q2 2021 start project.
Q3 2022 start uitvoering rioolvervangings
Q3 2023 start uitvoering buitenruimte, Q4 2023 einde project.
Vanwege de beperkte ruimte in de ondergrond is tijdig onderzoek nodig naar klimaat adaptieve maatregelen en is afstemming nodig met de andere gebruikers (Stedin/Evides) in de ondergrond. Na de rioolvervangings is herinrichting van de wijk mogelijk. Dit dient plaats te vinden in samenspraak met bewoners in de nieuwe buurt-aanpak: zoveel mogelijk integraal en met oog voor andere kansen.

Waarom urgent?

Met huidige aanpak is in een compacte buurt als deze fysiek en financieel weinig mogelijk voor klimaat maatregelen, beperken auto's in de straat, ondergrondse voorzieningen en wensen vanuit de bewoners voor de inrichting van de wijk. Financiering vindt plaats op basis van onderhoudsbudgetten die niet toereikend zijn om minimale te doen. Eigenlijk zijn het wel gemiste kansen als nu mensen niet worden ingevuld en er gewacht moet worden tot er weer een grote ingreep plaats vindt in de openbare ruimte zoals pas na 60 jaar voor het riool of na 25 jaar voor de weg.

Welke opportuniteit?

Zoals al genoemd zijn andere opportuniteiten: de noodzaak om nu ook gelijk meer te doen aan klimaatinvloeden (oa wateroverlast, hittestress en droogte, gasvrije en duurzame woningen). Maar ook de wens om de biodiversiteit te verbeteren evenals de gezondheid door de bewegingsvriendelijkheid van de omgeving te verbeteren. Binnen datzelfde kader kan ook worden genoemd het stimuleren van de fiets en het ontmoedigen van het autogebruik. Ook zal naar sociale vraagstukken zoals veiligheid en overlast worden gekeken en of binnen het ontwerp hier verbeteringen mogelijk zijn.

Waarom vernieuwend?

Door de introductie van de programmeertafel worden problemen en kansen vanuit diverse interne sectoren en externe partners zoals woningbouwcorporaties en kabels en leidingen beheerders eerder inzichtelijk. Daarmee ontstaat de mogelijkheid om zaken te coördineren. Door in een vroeg stadium met veel partijen samen te werken, hopen we dat het mogelijk wordt de oplossingen voor de geschetste problematiek niet alleen in het openbare gebied, maar ook op private terreinen (bewoners en school) als op andere aspecten zoals bv gedrag te realiseren. Deze aanpak zal om veel en andersoortige communicatie vragen dan bij een reguliere aanpak voor rioolvervangings. De andere partijen moeten zich gekend voelen als partner. Voor dit project willen we dan ook andere vormen van participatie inzetten zoals bv een online communicatie platform en social design. Dit kan ook helpen om bewoner bewust te maken van de te boeken winsten bij de transformatie van de ruimte.

Wat leren we hieruit?

Het is nog niet gebruikelijk om met het grootschalig onderhoud ook gelijktijdig mee te nemen en uit te voeren. De verschillende sectoren, binnen en buiten de gemeente hebben vaak nog andere inzichten, culturen, verwachtingen, plannings en financieringsvormen. Hier is veel van elkaar te leren en voor verbetering vatbaar.

Uitdagingen onderweg?

De verschillende belangen van de ondergrondse infra die niet past in de beperkte ruimte met de gewenste inrichting van de buitenruimte. Onvoldoende ruimte ook om goede parkeervoorzieningen te maken en gelijktijdig een groene en klimaat adaptieve buitenruimte in te richten. De individuele wensen van de bewoners stroken vaak niet met het algemene belang. De fysieke ruimte voor alle wensen is beperkt waardoor kosten voor oplossingen groter zijn.

Droomimpact?

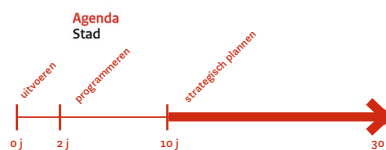
Een groene leefbare wijk waar bewoners prettig kunnen wonen. Waar de auto's niet de belemmering zijn voor spelen, wandelen, fietsen en voor klimaatmaatregelen.

Gewenste ondersteuning?

OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling om breedte van alle sectoren goed afgestemd te krijgen
OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken om financiering van diverse kansen beter op orde te krijgen
OT 3: Integrale uitvoering voor verbeterd proces
OT 5: Datagedreven sturen om problematiek goed in beeld te hebben
OT 6: Harmonisatie regelgeving om in de ondergrond meer ruimte te creëren

07 Transformatie Dordwijkzone naar Stadspark XXL

Dordrecht

Wat?

De Dordwijkzone wordt getransformeerd naar Stadspark XXL: een waardevol stadspark vol mogelijkheden voor natuur, recreatie en cultuur.

Type opgave

Gebiedsontwikkeling, uitvoeringsvisie, investeringsmodel

Schaal

-
-
- Stad

Timing

Waar gaat het over?

Belangrijke speerpunten bij de transformatie van de Dordwijkzone naar Stadspark XXL zijn het aanbieden van een gevarieerder programma, het versterken van de natuurbeleving en het vergroten van de betrokkenheid van bewoners. In het ontwerp is de zogeheten groene loper een belangrijke drager van deze ambitie. In deze groene loper verbinden natuurroutes en actieve routes de rijkdom van de natuur met het grote voorzieningenaanbod in het park. Zo zorgen de cultuurhistorie, de buurtinitiatieven, de vele sport- en beweegmogelijkheden en de natuur ervoor dat Dordtenaren het park misschien straks wel elke dag willen bezoeken.

De transformatie van de Dordwijkzone zorgt voor meerdere positieve effecten. Zo krijgt de leefomgeving een kwaliteitsimpuls. Maar ook spoort het openbaar groen inwoners aan om meer te bewegen en draagt het bij aan biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Het kosten-batensaldo valt positief uit met een verhouding van 3,7 (baten/kosten).

Hoofdfactor(en) en rollen?

- Provincie Zuid Holland: samenwerkingspartner en medefinancier op het gebied van gezondheid, biodiversiteit en erfgoed
- Waterschap: samenwerkingspartner en medefinancier op het gebied van waterberging en circulatie
- Rijksoverheid: medefinancier op het gebied van klimaatstrategie en erfgoed
- Welantcollege: samenwerkingspartner op het gebied van monitoring en onderwijs
- Stichting Ark & EcoShape: samenwerkingspartner op het gebied van onderzoek
- VFC Dordrecht en sportverenigingen: belanghebbenden

Contactpersoon:

Michiel van Leemput [mpr.van.leemput@dordrecht.nl]
Bery Gersonius [berry@resiliense.nl]

Stappenplan

Een transformatie van deze omvang vergt vele jaren. De investeringen zullen over een periode van 15 jaar of misschien zelfs langer worden gedaan. De bijbehorende kredietaanvragen per gebied worden over deze periode gefaseerd. Vooruitlopend daarop gaan we een uitvoeringsvisieprogramma opstellen en een fasering voor de uitvoering. In de tussentijd zullen we initiatieven en ontwikkelingen die hierin passen ook al ter hand nemen.

De gemeenteraad heeft een investeringsbudget van ruim € 55 miljoen beschikbaar gesteld om het stadspark te realiseren en de stad leefbaarder te maken door ecosysteemdiensten beter te laten presteren. Voor de uitvoering wordt een organisatiestructuur en een kader opgesteld.

Waarom urgent?

Dordrecht wil 10.000 extra woningen realiseren zonder de ruimtelijke kwaliteit aan te tasten. Dit geeft de uitdaging om binnen de beperkte ruimte van de bestaande stad slimme oplossingen toe te passen. De Dordwijkzone loopt van noord naar zuid door de stad en is momenteel niet optimaal ingericht, versnipperd en slecht toegankelijk. Om de stad aantrekkelijk, gezond en bestand tegen weersextremen te houden krijgt deze groene waterrijke zone een belangrijke rol.

Welke opportuniteit?

Er ligt een verband met 'Klimaatadaptatie met natuur in het peri-urbane gebied' van MinLNV. Binnen dit project ontwikkelen Stroming en GreenSteps een werkwijze om het gebied rondom de stad te benutten voor klimaatadaptatie. Dit gebied is niet alleen nodig voor klimaatadaptatie, maar ook voor woningen, recreatie, landbouw en nieuwe bossen/natuur. Al die opgaves kunnen alleen gerealiseerd worden, als we de schaarse ruimte slim inzetten. Dit biedt de opportuniteit om MinLNV meer in de City Deal te trekken.

Waarom vernieuwend?

De maatschappij is zich volop aan het oriënteren op een duurzame inrichting en beheer van de fysieke leefomgeving. Zo is de waardering van groen in de stad aan een opmars bezig. Met de Groene Baten-planner kan berekend worden wat groen aan baten oplevert, inclusief gezondheidsbaten. In Dordrecht is dit instrument (voor het eerst) toegepast om beleid te ondersteunen voor een nieuw stadspark met ruimte voor recreatie, natuur en cultuur.

Wat leren we hieruit?

De baten van het Stadspark XXL zijn in beeld gebracht en geanalyseerd met de Groene Baten-planner. De geleerde lessen over deze stap brengen we in in de City Deal. In de City Deal willen we de volgende stappen zetten. Wie zijn de baathouders? We willen de verschillende baathouders betrekken en doorgroen. Hoe verrekenen je de baten met de baathouders? We willen voorstellen ontwikkelen voor het verrekenen van de baten.

Uitdagingen onderweg?

We zijn goed op weg om andere overheden te betrekken als samenwerkingspartner en medefinancier. Moelijkheden liggen in het betrekken en het doorgroen van private partijen. Daarbij valt te denken aan ontwikkelaars, verzekeraars en private fondsen (zoals voor CO2 compensatie). Een barrière ligt in hun beschikbare capaciteit: zij kunnen niet met elke (individuele) gemeente het gesprek aan gaan. Het (ogenschijnlijk) ontbreken van een (terug)verdienmodel vormt een andere barrière.

Droomimpact?

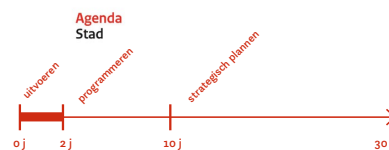
Nu profiteren partijen, zowel publiek als privaat, geregeld nog mee van integrale investeringen zonder dat ze zelf een bijdrage leveren. Denk aan vastgoedeigenaren, verzekeraars, maar ook verschillende afdelingen binnen de gemeente. De impact die we met deze casus dromen te hebben is dat de kosten (in dit geval voor het Stadspark XXL) gedeeld worden voor het tegelijkertijd behalen van meerdere resultaten: ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid en verkeersveiligheid, gezondheidseffecten, groen, water en biodiversiteit.

Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling om breedte van alle sectoren goed afgestemd te krijgen
- OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken om financiering van diverse kansen beter op orde te krijgen
- OT 3: Integrale uitvoering voor verbeterd proces
- OT 4: Stedelijk investeren en businesscases

08 Proeftuin Aardgasvrij de Wijert

Groningen

Wat?

Vorbereiden van de wijk om aardgasvrij te worden, in combinatie met het toekomstbestendig maken van de wijk.

Type opgave

Wijkvernieuwing (aardgas loskoppelen) met participatie

Schaal

• Wijk

Timing

2021 2022 uitvoering 2024

Waar gaat het over?

In de wijk de Wijert werken we aan de opgave om de woningen de komende jaren geschikt te maken om van het gas af te gaan. Dan kan straks de overstap op een andere energiebron relatief eenvoudig plaatsvinden. We noemen dit aardgasvrij-ready. Dit is meer dan alleen het isoleren van de woningen en koken op inductie. Aardgasvrij-ready betekent een integrale verbetering om de wijk toekomstbestendig te maken met de juiste balans tussen leefbaarheid, duurzaamheid en betaalbaarheid. Naast de gebouwen wordt rekening gehouden met de gevolgen die de aanpassingen hebben op de ondergrondse infrastructuur (aanleg warmtenet), wordt de openbare ruimte meegenomen, worden oplossingen voor toekomstige duurzame mobiliteit geïntegreerd en is klimaatadaptatie onderdeel van de aanpak. De uitgangspunten van het aardgasvrij-klaar maken zijn het bieden van meer comfort, prettiger wonen en het gelijk blijven van de woonlasten (uur of hypotheek plus energiekosten).

Stappenplan

Fase 1: voorbereiding
 Mnd1: inrichten projectteam, klant bordesam, etc
 Mnd 2-5: gezamenlijke werken aan wijkenergieplan
 Mnd 6: Wijkenergieplan in raad
 Mnd 7-11: uitvoeringsplan
 Mnd 12: Wijkenergie- uitvoeringsplan in raad

Fase 2: uitvoering

Waarom vernieuwend?

In deze aanpak is het aardgasvrij maken de aanleiding, maar gaat het om veel meer dan dat. Ook de inrichting van de openbare ruimte, het klimaatadaptief maken van de wijk, aandacht voor energie-armoede, verbeteren van de leefbaarheid is onderdeel van het project. Er vindt nauwe samenwerking plaats met de inwoners en VVE's van de wijk.

Wat leren we hieruit?

We zijn nu in contact met inwoners van de wijk. Wat werkt wel en wat niet in het participatie proces?

In de vernieuwingswijken gaat het om een combinatie van sociale en fysieke opgaven. Hoe kunnen die elkaar versterken? Welke factoren dragen bij aan de sociale transitie en inclusieve, veilige, toegankelijke en beschikbare openbare ruimte? En hoe kan je zorgen dat alle andere projecten in deze wijk daar ook in meegenomen worden.

Hoe stem je de verschillende geplande werkzaamheden en investeringen in de wijk goed op elkaar af?

Uitdagingen onderweg?

Hoe zorgen we ervoor dat bewoners en ondernemers uit de wijk ook aangehaakt blijven?

In de wijkvernieuwing gaat het om een combinatie van sociale en fysieke opgaven. Hoe houden we die integrale opgave/ambitie gedurende het gehele traject overeind? (Risiko is dat het teveel gaat inzoomen op verbeteren van de woningen).

Waarom urgent?

De Wijert is een van de 4 Groningse wijkvernieuwingswijken. Deze wijken zijn aangewezen om de groeiende ongelijkheid tussen wijken in de stad recht te trekken. De Groninger wijkvernieuwing is gericht op een duurzame wijkontwikkeling in de brede zin: een integrale benadering waarin alle thema's die van belang zijn voor de langjarige wijkontwikkeling samenkomen, van groot tot klein, zowel ruimtelijk als sociaal.

Welke opportuniteit?

Proeftuinen aardgasvrij. Aardgasvrij in 2050. De proeftuinen maken onderdeel uit van het interbestuurlijk Programma Aardgasvrije Wijken (PAW). Hierin werken het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, het Interprovinciaal Overleg, de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten samen om gemeenten en betrokken partijen zo goed mogelijk te ondersteunen in de aardgasvrije opgaven.

Hoofdactor(en) en rollen?

- Gemeente Groningen (initiatiefnemer, projectleider)
- Woningbouwcorporaties (verantwoordelijk voor verduurzaming eigen vastgoed en gezamenlijk voor leefbaarheid)
- Bewoners: actieve rol, sommige als energiecoach
- VVE: aanjager
- Enercis: afscherming over planning

Contactpersoon:

Henk Kosmeijer

Droomimpact?

Dat iedere transitie/ingreep in de openbare of bebouwde ruimte aanleiding is tot een integrale kijk en (mogelijk en indien nodig) een integrale aanpak.

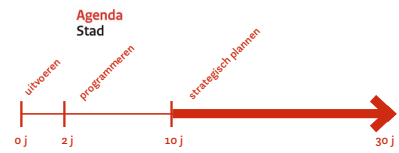
Gewenste ondersteuning?

OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling: sociale transitie
 OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken: gezamenlijk programmeren (Enexis)
 OT 3: Integrale uitvoering: draagvlak, integrale ambitie

09 Inrichtingsleidraad openbare ruimte

Groningen

Wat?

De Leidraad Openbare Ruimte levert inspiratie en een kwaliteitskader voor een 'herwonnen openbare ruimte' waarin de druk anders is verdeeld en waarin meer ruimte is voor 'groen, sporten, spelen en ontmoeten'.

Type opgave

Inrichtingsprincipes

Schaal

•
•
• Stad

Timing

2021 uitvoering

Waar gaat het over?

De afgelopen jaren is de druk op de openbare ruimte in Groningen fors toegenomen. Het aantal inwoners in de stad is gegroeid, maar de openbare ruimte is niet in dezelfde mate meegegroeid. De huidige doelstelling, om de openbare ruimte te herwinnen en de leefbaarheid in de openbare ruimte te vergroten, past in een groter maatschappelijk debat over de manier waarop we onze stedelijke omgeving inrichten. Ter ondersteuning van het herwinnen van de openbare ruimte is de Leidraad Openbare Ruimte ontwikkeld. Hierin zijn principes verbeeld van; stimulering van ontmoeting, toegankelijkheid, ruimte voor voetgangers en fietsers, vergroening en het fors terugdringen van geparkeerde auto's. De doelstelling van de Leidraad Openbare Ruimte is het leveren van inspiratie en een kwaliteitskader voor een andere openbare ruimte: een 'herwonnen openbare ruimte' waarin de druk anders is verdeeld en waarin meer ruimte is voor 'groen, sporten, spelen en ontmoeten'. Daarbij wordt het gebruik van de auto in de wijken en dorpen ontmoedigd. De Leidraad helpt om een nieuwe balans te vinden en zo nodig keuzes te kunnen maken tussen alle claims die er op de beperkte ruimte worden gelegd en moet ruimte bieden voor de transitie naar een groenere, gezondere openbare ruimte die uitnodigt tot beweging en ontmoeting. Het is de bedoeling dat we de komende jaren, aan de hand van de leidraad, onze straten integraal ontwerpen en inrichten.

Hoofdactor(en) en rollen?

Contactpersoon:

Tamara Ekemper

Stappenplan

Leidraad is gereed in 2021, uitvoering zal in de jaren erna plaatsvinden

Waarom urgent?

Met het uitbrengen van de Leidraad tonen we een ambitie om onze openbare ruimte op een andere manier in te richten. Het is nu zaak om die ambitie ook in praktijk te brengen. Het is een zeer belangrijk onderdeel van het Coalitieakkoord.

Welke opportuniteit?

"Ruimte voor lopen" Citydeal.

Uitdagingen onderweg?

Hoe veranker je deze integrale aanpak voor de openbare ruimte in het omgevingsplan?

Hoe stimuleren we participatie en draagvlak om het gemeentelijk beleid te vertalen naar wijkgerichte plannen. Participatie heeft hierin twee vormen: intern en extern. Intern heeft het betrekking op draagvlak creëren bij andere afdelingen, binnen de eigen organisatie. Extern heeft het betrekking op bewoners en andere samenwerkingspartners zoals nutsbedrijven, openbaar vervoer, waterschap.

Er is een hoge ambitie wat betreft inrichting kwaliteit. We werken nu met een laag onderhoudsniveau omdat we daarop hebben bezuinigd. Hoe voorkomen we dat de groene ambities

Waarom vernieuwend?

Het is vrij vernieuwend omdat het verregaande uitspraken doet voor de inrichting van de openbare ruimte. Met de leidraad presenteren we een andere, integrale aanpak, met de nadruk op langzaam verkeer. Dit heeft consequenties voor alle gebruikers van de openbare ruimte.

Wat leren we hieruit?

We zijn nu in contact met inwoners van de wijk. Wat werkt wel en wat niet in het participatie proces? In de vernieuwingswijken gaat het om een combinatie van sociale en fysieke opgaven. Hoe kunnen die elkaar versterken? Welke factoren dragen bij aan de sociale transitie voor een inclusieve, veilige, toegankelijke en beschikbare openbare ruimte? En hoe kan je zorgen dat alle andere projecten in deze wijk daar ook in meegenomen worden.

Hoe stem je de verschillende geplande werkzaamheden en investeringen in de wijk goed op elkaar af?

stranden bij beheer? Hoe zorgen we dat afwegingen met betrekking tot beheer op een goede manier in het proces een plek krijgt?

Er zijn verschillende ambities tav opvang van water, anders omgaan met mobiliteit, aanleg van groen, meer speel- en sportruimte, etc. Hoe financier je de integrale ambities?

Welke mogelijkheden zijn er om interne budgetten te ontschotten?

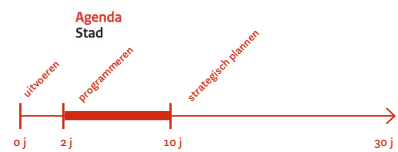

Droomimpact?

Gewenste ondersteuning?

OT 1; instrumentontwikkeling, omgevingsvisie/plan
OT 2; gezamenlijk programmeren
OT 3; wijkgericht, integraal, draagvlak
OT 4; ontschotten interne budgetten/ financiering

10 Integrale wijkaanpak Slaaghwijk

Leiden

Wat?

Ontwikkelen van een integrale wijkaanpak voor de Slaaghwijk, die voor een vervangingsopgave staat en energietransitie meeneemt. De aanpak in Slaaghwijk kan model staan voor andere bloemkoolwijken in Nederland.

Type opgave

Vervangingsopgave, wijkaanpak

Schaal

- Buurt

Timing

Waar gaat het over?

Slaaghwijk is het eerst gebouwde deel van de Merenwijk in Leiden. Bij de bouw, begin 70-er jaren is de buurt naar de toenmalige inzichten gebouwd. Veel hoogbouw in de stijl van bijvoorbeeld de Bijlmer, veel groen en water en een redelijk hoge kwaliteit openbare ruimte. Het is de eerste aanzet tot de model-bloemkoolwijk die de Merenwijk is. Vanwege onder andere sociale problemen is de wijk in de 90-er jaren sterk opgeknapt en aangepast.

Zo'n 50 jaar na de bouw is de riolering van de wijk aan vernieuwing toe. Ook veel verhardingen hebben hun beste tijd gehad. Het combineren van deze twee opgaves geeft de (financiële) mogelijkheid om Slaaghwijk opnieuw een grootschalige vernieuwingslag door te voeren. Hierin kunnen dan diverse beleidsdoelen zoals energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit een plek krijgen. Daarnaast is aandacht voor het sociale aspect belangrijk.

Stappenplan

- Inventarisatie stakeholders
- Uitwerken (beleids-) doelstelling gemeente en stakeholders
- Ontwikkelen van het noodzakelijke netwerk (van stakeholders)
- Inventarisatie noodzakelijk werkzaamheden
- Planstudie Schets
- Voorbereiden besluitvorming

Waarom vernieuwend?

De wijkerichte aanpak is in Leiden vaker uitgevoerd. De manier van samenwerken en financiering er van is vernieuwend. Voor Slaaghwijk willen we hier een integratieslag maken door ook netbeheerders, warmteleveranciers en corporaties in het plan te integreren. Door de omvang van de niet-gemeentelijke opgaves, lijkt de gebruikelijke proces-inrichting (sturende gemeente, overige partijen leveren input) niet meer logisch. Er zal daadwerkelijk op gelijkwaardig niveau moeten worden samengewerkt.

Wat leren we hieruit?

- Hoe richten we een integrale organisatie in waarbij de gemeente niet meer alleen sturend is?
- Hoe financieren we wijkvervangingen?
- Wat is de optimale scope-definitie voor de wijkvernieuwingen in bloemkoolwijken? Wat neem je wel, en vooral, wat neem je niet mee.

Waarom urgent?

Slaaghwijk en in het verlengde de Merenwijk is een schoolvoorbeeld van Bloemkoolwijken. Zoals deze wijk zijn er in Nederland velen. Wat we bij dit project leren is daardoor toepasbaar in heel veel gemeentes. Met name de integratie van beheer-projecten met wijkvernieuwing, energietransitie en woning-renovatie is uitdagend, en noodzakelijk.

Hoofdactor(en) en rollen?

- Clusters beheer en stedelijke ontwikkeling
- woningbouw-verenigingen Portaal en de Sleutels
- netbeheerders
- warmteleverancier Vattenval

Contactpersoon:

Danny Boers

Welke opportuniteit?

In de Merenwijk, waar Slaaghwijk onderdeel van is, is de grondwaterstand in de afgelopen droge jaren op sommige plaatsen problematisch laag geworden. Er zijn technische voorzieningen ontwikkeld die dit kunnen oplossen. Deze vergen echter een goede afstemming met het Hoogheemraadschap i.v.m. de noodzakelijke aanvoer van voldoende schoon water. Deze samenwerking zal in de toekomst veel belangrijker worden.

Uitdagingen onderweg?

- Verschillende plan-horizons van de verschillende betrokken partijen
- Onmogelijkheden om integraal te financieren
- Onbekende processen en vooral niet vastgestelde mandaten
- Betrokken van verschillende corporaties

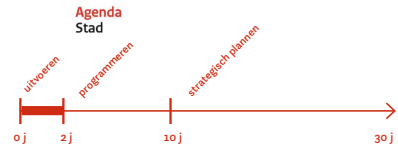
Droomimpact?

We leggen de basis voor de wijkvervangingen van Bloemkoolwijken in Nederland en een proces voor de combinatie van wijkvervangings met energietransitie.

Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling
- OT 4: Stedelijk investeren en businesscases
- OT 6: Harmonisatie regelgeving

11 Verticaal kabels en leidingen systeem

Leiden

Wat?

Testen van een innovatief modulaair systeem dat kabels en leidingen verticaal stapelt in de ondergrond om ruimte te besparen.

Type opgave

Modulaire systeem-innovatie

Schaal

•
•
• Stad

Timing

Waar gaat het over?

Het verticaal kabels en leidingensysteem is een systeem-innovatie om de beperkte ondergrondse ruimte beter te benutten. De verticale ordening van de K&L, in plaats van de thans gebruikelijke horizontale/verticale ordening, optimaliseert de inbeslagname van de ondergrondse ruimte. Daar waar verticale ordening nu wordt toegepast zijn dit evenwel vaak relatief dure en/of situationeel gekozen oplossingen. Denk bijvoorbeeld aan het meer toepassen van gestuurde boringen of betonnen leidingenkokers. Deze casus zet in op het ontwikkelen van een eenvoudig modulaair systeem en test dit uit in de context van een Living Lab, op een locatie in Leiden.

Het modulaair systeem bestaat uit losse elementen, zoals een staander, liggers, bodemplaat en beschermplaat welke aan elkaar worden bevestigd. De K&L worden in het rek opgelegd op de horizontale liggers, volgens bepaalde ordening (bovenin de telecom kabels, dan elektra kabels, gasleiding, waterleiding en warmteleidingen). Er wordt nagedacht over toegankelijkheid langs boven en langs de zijkant. De module wordt getest op een tracé van 50 meter. Tijdens deze Living Lab fase wordt toegewerkt naar een Programma van Eisen voor het systeem.

Stappenplan

Uitvoering van het Living Lab in twee fasen, met een totale doorlooptijd van 2 jaar. Netbeheerders vinden het van belang dat de gehele seizoenen cyclus wordt beproefd, vandaar 2 x één jaar:

1. Gemeente Leiden stelt locatie beschikbaar.
2. Testprotocol opstellen als leidraad voor het Living Lab
3. Droog-oefenen (1e jaar) Hierin wordt het VKLS met alle K&L in de ondergrond aangebracht, maar worden de netwerken niet aangesloten.
4. Testen in bedrijf (2e jaar) Hierin worden de netwerken wel aangesloten en in bedrijf genomen.
5. Resultaat van het Living Lab: Technische haalbaarheid is vastgesteld en programma van eisen is aangescherpt adhv tests.

Waarom urgent?

Door de grote woningbouw opgave worden binnenstedelijke gebieden verdicht. Dit in samenhang met klimaatadaptatie, energietransitie, aanleg van glasvezel, laadpalen, WKO, vervanging riolering e.d. gaan grote delen van de openbare ruimte de komende jaren op de schop. Door de beperkte bestaande openbare ruimte en toegenomen claim (zie bovenstaande zaken) op de ondergrond moeten innovatieve oplossingen worden bedacht om hier allemaal invulling aan te geven. Het VKLS is hier een voorbeeld van. Daarnaast helpt het graafschade voorkomen en kunnen kabels en leidingen beter teruggevonden worden.

Welke opportuniteit?

Pas het VKLS toe gelijktijdig met de aanleg van glasvezel. De telecom bedrijven zijn verantwoordelijk voor 70% van de opbrengsten in de openbare ruimte. Doordat de telecom kabels bovenin (ondiep) het VKLS liggen wordt het graven voordeliger en de overlast voor de omgeving verkort. Bij binnenstedelijke ontwikkeling wordt het VKLS standaard meegenomen in het integrale ontwerp. Daarnaast wordt het VKLS opgenomen in de nieuwe NEN7171. Uiteindelijk wordt graafschade een bijzonderheid.

Waarom vernieuwend?

Tot op heden vindt de ordening van kabels en leidingen horizontaal plaats conform de NEN7171. En in enkele bijzondere gevallen middels kostbare leidingentunnels, put en buissystemen, gestuurde boringen e.d. Dit innovatieve verticaal kabels en leidingen systeem gaat uit van verticale ordening waardoor minder beslag wordt gelegd op de openbare ruimte.

Wat leren we hieruit?

Vanuit de netbeheerders en de koplopergemeenten is de wens uitgesproken voor (wetenschappelijke) begeleiding van de Living Lab. Een en ander zal in overleg nader moeten worden ingevuld, maar te denken valt aan zaken als het opstellen van het testprotocol, het documenteren van de resultaten, inhoudelijke inbreng, opstellen van de onderzoeksrapportages en dergelijke. Daarbij zal belangrijke input worden geleverd door de rest van het projectteam (zie ook bij organisatie); de werkgroep, betrokken aannemer(s) e.d.).

Er zijn 2 technische universiteiten benaderd en de begeleiding door de Universiteit Twente (prof. Dr. Ir. André Dorée - Department civil engineering & management) sluit hier het beste bij aan.

Uitdagingen onderweg?

Het is al heel bijzonder dat we met zo'n grote groep van netbeheerders (telecom en niet telecom) en gemeenten aan het samenwerken waarbij ieder haar eigen belangen heeft maar ieder zich bewust is dat we naar innovatieve oplossingen moeten zoeken voor het probleem Vol onder maaiveld.

We zullen tijdens de uitvoering van de living-lab fase tegen ook technische uitdagingen aanlopen. Wat kan wel en wat zal moeten worden aangepast dit zal veel vragen van de werkgroep. Daarnaast zal afstemming volgen met de NEN7171 commissie over een nieuwe wijze van ordening.

Droomimpact?

Het VKLS zal als een nieuwe manier van ondergrondse ordening worden toegevoegd voor de aanleg van distributie kabels en leidingen. Het zal binnen drie jaar als pilot worden toegepast in binnen een stedelijke ontwikkeling en vervolgens worden geoptimaliseerd en breed worden toegepast in heel Nederland. De NEN7171 zal hierop worden aangepast.

Gewenste ondersteuning?

OT 4: Stedelijk investeren in businesscases: Hoe kunnen we het VKLS opnemen in binnen stedelijke ontwikkeling en middels een businesscase aantonen de grote financiële en maatschappelijke voordelen.

In de werkgroep nemen de gemeenten Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Leiden deel. Vanuit de koplopergemeenten dragen de gemeenten Amsterdam, Utrecht, Breda, Zoetermeer en Leiden financieel bij aan de living-lab fase van het VKLS. Ook andere gemeenten worden gevraagd deel te nemen en financieel een bijdrage te leveren.

Hoofdfactor(en) en rollen?

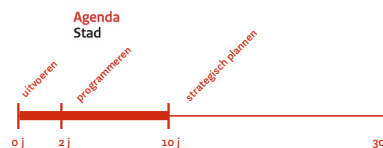
Contactpersoon:

Danny Boers (City Deal)
Jos van Wersch (gemeente Leiden)
Pieter van Leeuwen (projectleider)

12 Vergroening stadsboulevards Rotterdam

Rotterdam

Wat?

De stadsboulevards in het centrum moeten transformeren tot groene aantrekkelijke buitenruimten waaraan geleefd en gewoond kan worden. De transformatie van hoofdstructuren vraagt een andere programmatie en financieringsaanpak.

Type opgave

Stadsboulevard, instrumentontwikkeling

Schaal

-
-
- Stad

Timing

Waar gaat het over?

Om een antwoord te bieden aan de grote verdichtingsopgave die op de stad afkomt en de verschillende transitiedoelen hierin mee te nemen, moeten de grootste (verkeers)ruimtes in de stad worden aangepakt. Dit zijn de stadsboulevards. Deze vierbaansautowegen in het centrum moeten transformeren tot groene aantrekkelijke buitenruimten waaraan geleefd, gerecreëerd, gewoond en gespeeld kan worden. Het creëren van een betere luchtkwaliteit, minder geluid, meer groen, meer waterberging is cruciaal om de ambities te realiseren.

Om dit mogelijk maken te maken is in veel gevallen een ondergrondse reconstructie nodig. De ondergrond ligt vaak helemaal vol met hoofdleidingen, metrobuizen, waterkeringen, historische relicten en de 'normale' leidingen. Er zijn dus veel belangen. En tijdens de bouw moet de boulevard blijven functioneren."

De opgave is om de publieke en private investeringen op tijd te stapelen / combineren. En daarom is een goede (middel) lange termijnprogrammering zo belangrijk. De casus Coolsingel laat zien dat – als er eenmaal een investeringsbesluit is genomen - vastgoedeigenaren aansluiten waardoor er een multipliereffect ontstaat.

Stappenplan

Proces van lange adem. De stadsboulevards worden gefaseerd aangepakt. De Coolsingel (bijna 15 jaar projectijd) is vorig jaar opgeleverd. Er wordt nu gewerkt aan de vergroening Hofplein en Westblaak in het kader van de 7 stadsprojecten. Uitvoering in de komende 5/10 jaar. We willen de lessen van de Coolsingel vertalen naar de lopende projecten Hofplein en de Westblaak en naar de initiatieffase van toekomstige projecten als Posthumalaan of Boompjes. Het mooiste is als er een aantal generieke lessen / oplossingen uit de City Deal komen.

Waarom urgent?

De binnenstad van Rotterdam wordt fors verdicht. Er moeten ca 50.000 woningen bijkomen en veel arbeidsplaatsen bijkomen. Daarnaast trekt Rotterdam steeds meer toeristen en bezoekers. De gebruiksdruk op de openbare ruimte neemt hierdoor fors toe. Om de verdichting überhaupt te realiseren zijn voorzieningen nodig als scholen, speelplekken en verblijfsruimten.

Waarom vernieuwend?

De meeste onderzoeken en aanpakken betreffen transitie van gebieden. De meeste gemeenten zijn ook gebiedsgericht georganiseerd; hierdoor is deze opgave dus relatief eenvoudig. Het transformeren van stedelijke hoofdstructuren kent een complexe aansturing, geen eenduidige financiering en kent enorme belangen. Er liggen immers veel stedelijke hoofdstructuren (hoofdnetten) die je niet zomaar kan veranderen of stilleggen. De impact is derhalve groot.

Wat leren we hieruit?

Extreem veel. Want als deze opgave niet lukt dan lukken veel transitie en verdichtingsambities niet.

Droomimpact?

Droom is dat we instrumentarium en principes hebben waarmee we in de komende 50 jaar alle boulevards kunnen vergroenen.

Hoofdfactor(en) en rollen?

Contactpersoon:

Pieter Boone
Wiebe Oosterhoff

Welke opportuniteit?

Koppeling met mobiliteitstransitie, energietransitie, stedelijke verdichting en leefbaarheid.
Koppeling tussen planning-ontwerp-beheer
Koppeling tussen publieke-private investeringen
Koppeling boven- en ondergrond; ondergrond is leidend voor bovengrond
Koppeling tussen lokaal en stedelijk schaalniveau
Beperking agv omgaan met bestaande belangen / stakeholders (winkel moet open blijven)
Bestuurlijke tijdsdruk versus noodzakelijke voorbereidingstijd
Eenmalige investeringen versus lange termijnrendement
Sexy maken van de ondergrond

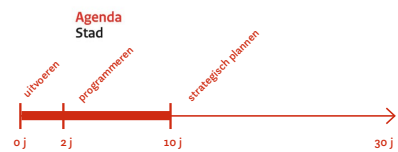
Uitdagingen onderweg?

Urgentie duidelijk maken voor de beslissers, ambtelijke top.
Vertrouwen kweken intern om integraal te denken en doen
Vertrouwen kweken tussen de stakeholders.
Koppeling van budgetten: het integraal maken van geld.

Gewenste ondersteuning?

OT 3: Integrale uitvoering (zie Coolsingel; plantermijnen, budgetten, winkel open laten)
OT 4: Stedelijk investeren in businesscases (hoe geldstromen nog beter te combineren)
OT 5: Datagedreven sturen (3D-data is cruciaal)
OT 6: Harmonisatie regelgeving (cruciaal gezien het woud aan deelregels)

13 Meerzicht, integrale wijkaanpak

Zoetermeer

Wat?

Doel is een toekomstige, gezonde wijk Meerzicht in 2040 waar de bewoners bewust voor kiezen om te wonen met een aantrekkelijk aanbod aan woningtypen, verblijfsmogelijkheden en ontplooiingskansen.

Type opgave

Gebiedsontwikkeling, wijkaanpak met participatie

Schaal

- Wijk
- Wijk
- Wijk

Timing

Waar gaat het over?

De integrale wijkaanpak Meerzicht is noodzakelijk om de neergeanda spiraal op sociaal-economisch gebied te keren.

In 2019 hebben de bewoners en stakeholders in de wijk zich uitgesproken wat de problemen zijn in de wijk en welke verbeter mogelijkheden zij zien. Gecombineerd met de visie voor Zoetermeer 2040 om met name de woonaantrekkelijkheid in Zoetermeer te vergroten, is dit de input voor het gebiedsprogramma.

Naast programmaonderdelen op sociaal vlak zijn er vele fysieke onderdelen. Zoals transformatie en verduurzaming van de bestaande flats, toevoegen passende woningbouw, aanpak anonimiteit in de wijk, aantrekkelijke herinrichting van de buitenruimten, mogelijkheden voor activiteiten in openbaar gebied, ontharden van de wijk, transformatielocaties, verbindingen met de omgeving en stimuleren van langzaamverkeer ten opzichte van de auto.

Stappenplan

De eerstvolgende stap is de goedkeuring van college en raad van het integrale gebiedsprogramma en de uitvoeringsagenda 2022. Daarna starten projectgroepen en werkgroepen voor diverse onderdelen. Als eerste speerpunten in 2022 zijn: communicatieplan, aanpak winkelcentrum, woonzorg challenge, transformatie parkgebied aansluitend op de renovatie hoogbouw, aanpak maatschappelijk vastgoed, werkplan aanpak openbare buitenruimte en een businesscase opstellen voor de fysieke onderdelen van de integrale gebiedsvisie.

Waarom urgent?

De sociaal economische situatie in de wijk moet verbeteren zodat bewoners weer perspectief krijgen op een goede toekomst, er een goede mix ontstaat van woningtypen en een woonaantrekkelijke wijk waar men bewust voor kiest om te gaan wonen.

Welke opportuniteit?

Er zijn diverse verbanden. Bijvoorbeeld met de woningbouwopgave in de stad van circa 16.000 woningen en gedeelte hiervan zal door inbreiding in de wijk Meerzicht plaatsvinden. Meerzicht is van oorsprong gebouwd als een stedenbouwkundig experiment wat nu na 50 jaar van cultuurhistorische waarde is, het experiment kan een rol spelen in de transformaties. Het Zoetermeerse thema stad / wijk tussen de parken raakt de aanpak van Meerzicht, daar zijn meer aantrekkelijke verbindingen gewenst met de omringende parken en historische lijnen. Bovendien spelen onderdelen als meer open water, aanleg natuurlijke oevers en het vergroten van de biodiversiteit. Het Zoetermeerse thema pallet aan buurten en wijken speelt ook een rol. Hoe kunnen de wijken zich van elkaar onderscheiden in woningtypen en kwaliteit buitenruimten zodat bewoners een bewuste keuze kunnen maken. Daarnaast het thema gezonde stad met uitnodigende, veilige buitenruimte en een inrichting die het gebruik van de auto ontmoedigt.

Waarom vernieuwend?

De omvang van de wijk, de participatie met bewoners, de integratie tussen alle aspecten en deelprogramma's en het monitoren van de resultaten via een dashboard zijn allen aspecten die voor Zoetermeer (groei)ernieuw zijn. De opgedane kennis is de basis voor de komende aanpak van de overige wijken in de stad.

Wat leren we hieruit?

Wat zijn de valkuilen van de gewenste integrale aanpak in tijd en proces en geldstromen? Wat is de scope van bewoners om zowel de korte als het hele lange termijn voor ogen te blijven houden?

Droomimpact?

Lessen leren voor optimale integrale gebiedsontwikkeling met een enthousiaste participatie van bestaande en toekomstige bewoners.

Uitdagingen onderweg?

Verskil in inzichten en scope tussen bewoners, gemeente politiek en visie woningbouw corporaties voor de lange termijn.

Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling
- OT 3: Integrale uitvoering
- OT 4: Stedelijk investeren en business case

uitwisseling met:
Apeldoorn
Den Haag
Dordrecht
Groningen
Leiden

Hoofdactor(en) en rollen?

Bestaande en toekomstige bewoners, woningbouwcorporaties, gemeente, maatschappelijke diensten en onderwijs.

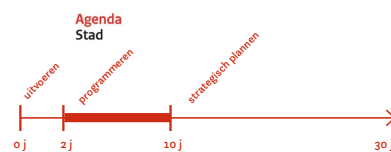
Gezamenlijk nemen zij deel aan gebiedsstaaf en stuurgroep. Hieronder vallen deelprojecten en inhoudelijke werkgroepen.

Contactpersoon:

Maud Roukens
Mark Scholten
Lilian Harteveld
Jeroen Rombout

14 Verbreed programmeren openbare ruimte

Amersfoort

Wat?

Een datagestuurd en breder afgestemd programma voor 4 jaar voor de aanpak van de stedelijke openbare ruimte.

Type opgave

Vervangingsopgave, stedelijk programmeren

Schaal

-
-
- Stad

Timing

Waar gaat het over?

We actualiseren jaarlijks een uitvoeringsprogramma voor de openbare ruimte, waarbij we vier jaar vooruit kijken. De programmering van deze projecten voor groot onderhoud, vervanging en herinrichting is traditioneel gebaseerd op technische noodzaak. We zoeken naar een methode waarmee we, zonder deze basis te verliezen, maatschappelijke ambities kunnen meewegen en prioriteren én plannings kunnen afstemmen op externe ontwikkelingen. Denk bij de eerste aan de klimaatadaptieve maatregelen en bij de tweede aan woningbouw en de sanering van brosse gasleidingen. Uitdaging is om de projecten daarbij in tijd en budget te plannen.

De huidige werkwijze is min of meer handmatig en vooral gebaseerd op kennis van alle betrokken adviseurs. Om de complexiteit het hoofd te bieden is een meer vanuit data gestuurde programmering gewenst. De systematiek/programmering moet prioritering en afwegingen beter toegankelijk, herhaalbaar en inzichtelijk maken.

We volgen in het project twee lijnen: een inhoudelijke lijn om de noodzakelijke gegevens op tafel te krijgen, als een instrumentele lijn om naar de beste vorm te zoeken. Afhankelijk van de fase in het proces ligt de nadruk soms meer op de eerste of tweede lijn.

Hoofdactor(en) en rollen?

Gemeente is trekker

Werkgroep vormen met: diverse adviseurs (leefomgeving (wegbeheer, groenbeheer, riolering en water, kunstwerken, openbare verlichting))

-beleidsadviseurs vanuit de diverse relevante vakgebieden (mobiliteit, klimaat, groen-ecologie, water, energietransitie, stedelijke ontwikkeling)

-externe stakeholders (partijen met plannen in Amersfoort die zaken aan de programmering van de openbare ruimte: het waterschap, netbeheerders voor gas, elektrika, water en telecom, woningbouwcorporaties)

Contactpersoon:

Philip ter Laak, Cora van Zwam

Stappenplan

De werkwijze is ongeveer als volgt opgebouwd.

- Analyse van de huidige werkwijze en benoemen verbeterpunten.
- Analyse thema's en opgaven en vaststellen of en hoe deze van invloed zijn op de programmering, daarmee de stappen in het programmeerproces in beeld te brengen.
- Verzamelen en analyse beschikbare data. Om de programmering rondom de thema's te vullen is informatie nodig. Wat gebruiken we, wat is beschikbaar, wat missen we, waar zitten hiaten.
- Tussenresultaat: Uitschrijven wenselijke proces en de daarbij benodigde data.
- Vormgeven systeem
- Uitproberen, vullen data, ...

Waarom urgent?

Onze huidige programmering "Meerjarenuitvoeringsprogramma openbare ruimte" loopt tegen grenzen aan. De complexere opgaven en onzekerheid in ontwikkelingen maakt dat we met onze huidige werkwijze overzicht en grip verliezen. In de praktijk zien we vertragingen en daardoor achterstanden ontstaan. Versnellen en inlopen is noodzakelijk om een goede technische kwaliteit van de openbare ruimte te garanderen, maar ook om invulling te geven aan opgaven. We willen stappen zetten voor de besluitvorming voor het programma 2023-2026 (oktober 2022).

Welke opportuniteit?

Hoewel bij elke gemeente anders georganiseerd, moet elke gemeente plannings en een programmering maken. Daarmee wordt het voor andere interessant om te kijken hoe dit uitpakt. De schaal van Amersfoort maakt dat resultaten toepasbaar zijn voor zowel middelgrote als kleinere gemeenten.

Waarom vernieuwend?

Er zijn meerdere casussen waar op projectniveau (c.q. voor plek of buurt) wordt onderzocht op welke wijze integrale afwegingen van thema's kunnen worden gemaakt en wat slimme oplossingen zijn. Deze casus richt zich op een eerdere fase in het proces door de vraag te stellen hoe we de meest relevante projecten kunnen prioriteren en programmeren op stedelijk niveau. Daarbij moet een afweging worden gemaakt tussen het behouden van voldoende kwaliteit (zorgplicht) en het aanpakken van opgaven in de stad. Denk dan bijvoorbeeld aan plekken met de grootste wateroverlast etc.

Wat leren we hieruit?

Veel gemeenten hebben te maken met een complexer wordende programmering en komen wellicht aan de grens van wat zonder een apart systeem nog te overzien is. Er is behoefte aan praktische en toepasbare methodieken. Op hoofdlijnen is het te volgen proces voor veel gemeenten gelijk, maar zal de invulling ervan verschillen door de type organisatie.

Uitdagingen onderweg?

Kanttekening is dat er een balans moet zijn tussen inspanning en resultaat. Het blijkt in praktijk regelmatig dat instrumenten en data, na een grote eenmalige eerste inzet, niet meer (continu) worden geactualiseerd. Het systeem moet niet meer tijd, energie, inspanning kosten dan de uiteindelijk ervaren winst. Gedurende het proces moet die afweging dus regelmatig worden gemaakt. Dit is essentieel omdat we er van overtuigd zijn dat veranderende omstandigheden de norm zijn. Een instrument moet in staat zijn daar goed en flexibel op te kunnen reageren.

Droomimpact?

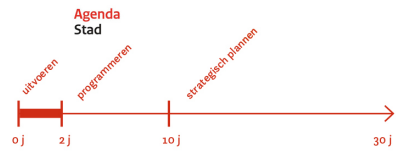
Het goed onderbouwd kunnen plannen en prioriteren van de meest relevante projecten voor de stad. Doen wat slim en nodig is en dat ook goed uitlegbaar maken. Dat door over- en inzicht te creëren andere partijen gemakkelijk aanhaken en betere samenloop en afstemming ontstaat.

Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling
- OT 3: Integrale uitvoering
- OT 5: Datagedreven sturen

Vergelijkbaar vooral met andere middelgrote steden als Dordrecht, Groningen, Apeldoorn, ...

15 Herinrichting Groenewoud

Tilburg

Omgevingscan Groenewoud

Wat?

Een datagestuurd en breder afgestemd programma voor 4 jaar voor de aanpak van de stedelijke openbare ruimte.

Type opgave

Vervangingsopgave (vastgoed), gebiedsontwikkeling met participatie

Schaal

- Wijk

Timing

Waar gaat het over?

Een integrale visie op de wijk Groenewoud om met de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte een positief effect te hebben op het welzijn van de mensen.

De komende 10 jaar zijn in de wijk Groenewoud en in de nabije omgeving diverse ruimtelijke ontwikkelingen en projecten gepland. Ook maatschappelijke opgaven als de energietransitie en klimaatadaptatie spelen hierbij een rol. Veel van deze opgaven zijn project en domein overschrijdend. Met een goede afstemming kunnen deze gevarieerde opgaven elkaar versterken en benut worden voor het verbeteren van de sociale omstandigheden van de mensen in Groenewoud. Deze afstemming en verbinding van de verschillende opgaves wordt vastgelegd in het visiedocument Groenewoud. Dit visiedocument is de rode draad voor toekomstige projecten en de daarbij behorende aanpak. Het is kaderscheppend, borgt een integrale aanpak en levert duidelijke uitgangspunten voor de projecten die de komende jaren in Groenewoud gaan spelen. Zo zorgen we ervoor dat de verschillende projecten, met elkaar in samenhang, ook daadwerkelijk een bijdrage kunnen gaan leveren aan sociale versterking van Groenewoud.

Stappenplan

Initieel lag er al de behoefte voor een grondige reconstructie van de openbare ruimte. Woningcoöperaties hebben een renovatie van het vastgoed. Vanuit het sociale domein was duidelijk dat er meerdere problemen spelen. E.e.a. is samengekomen in een wijkscan, waarin professionals en bewoners samen de wijk 'onder de loep' hebben genomen. E.e.a. heeft geleid tot gezamenlijke programmering van gemeente, woco's en netbeheerders, waaraan parallel er een sociale impuls gegeven wordt aan de wijk. E.e.a. wordt doorontwikkeld in een voorlopig ontwerp en definitief ontwerp. Er zullen diverse aanbestedingen plaatsvinden, waarna uitvoering start in de loop van 2023.

Waarom vernieuwend?

De opgaven worden breder bekeken dan alleen het projectniveau en het fysieke domein. Op die manier kunnen knelpunten makkelijker en/of beter worden opgelost, kunnen kansen worden gepakt voor verbetering en worden problemen niet verplaatst in tijd en ruimte.

Wat leren we hieruit?

Hoe kun je open en transparant werken met je wijkbewoners om het contact en vertrouwen in de wijk te vergroten?

Droomimpact?

Als wij na de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte het contact met de buurt en het vertrouwen van de bewoners hebben vergroot. Oftewel een significante bijdrage hebben geleverd aan het welzijn van de wijkbewoners.

Hoofdactor(en) en rollen?

- Adviseurs RUV en ruimte
- Wijkpartners (met name sociaal) woningbouwcoöperaties
- Overige stakeholders, zoals Enexis, Brabant Water

Welke opportuniteit?

"Hoe vertalen we beleid met haar lange termijn doelen > 10 jaar naar de ketens < 10 jaar (Keten stedelijke ontwikkeling of keten openbare ruimte) naar de uitvoering meerjarenprogramma openbare ruimte en de wijkagenda < 4 jaar?"
Hoe kun je innovatief plannen?

Uitdagingen onderweg?

De omgevingscan kan leiden tot voorstellen met betrekking tot verbetering van de woon- en leefomgeving, die tot circa 2026 niet binnen de beschikbare budgetten gerealiseerd kunnen worden. Het maken van keuzes is dan een onvermijdelijk resultaat.

Gewenste ondersteuning?

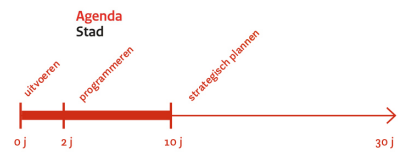
- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling van stadsvisie, naar gebiedsvisie, naar wijkvisie
- OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken
- Wat moet en wat kan en wat moet nu en wat kan later.
- OT 3: Integrale uitvoering
- OT 4: Stedelijk investeren en businesscases
- Hoe vertaal je sociale impact naar een businesscase?
- OT 5: Datagedreven sturen
- Kan "Wat moet en wat kan en wat moet nu en wat kan later" geautomatiseerd worden?

Contactpersoon:

Mabel Giesbers

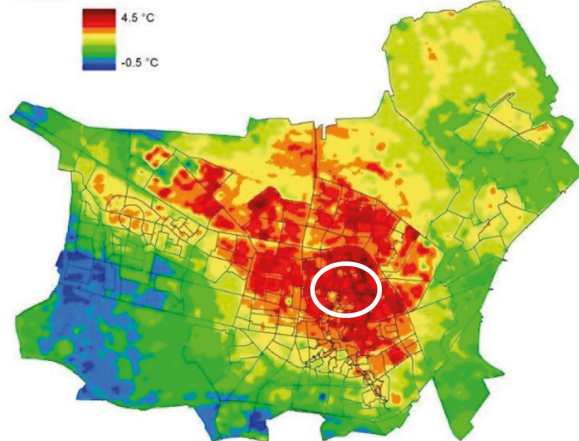
Apeldoorn
Den Haag
Dordrecht

16 Klimaatmaatregelen binnenstad Tilburg

Tilburg

Tilburg Hittekaart
UHI Effect 95 percentiel
Eenheid : °C

Wat?

Investeren in maatregelen die de binnenstad meer klimaatadaptief maken en bijdragen aan een positief woon- en vestigingsklimaat.

Type opgave

Klimaatopgave

Schaal

• Wijk

Timing

Waar gaat het over?

De binnenstad van Tilburg behoort bovendien tot één van de warmste plaatsen van West-Europa. De hoeveelheid groen is beperkt en de capaciteit om water te bergen bij hevige regenval voldoet niet aan de norm die gesteld wordt in het programma water & riool. Dit vraagt om te investeren in maatregelen die de binnenstad meer klimaat adaptief maken en bijdragen aan een positief woon- en vestigingsklimaat. Dit geldt voor alle straten in de binnenstad.

Stappenplan

Projectdefinitie – voorlopig ontwerp
– definitief ontwerp – aanbesteding
– uitvoering

Waarom vernieuwend?

In de brede combinatie die wordt gemaakt stellen enkele partners uitdrukkelijk het maatschappelijk belang voorop, waar financieel/technisch nog geen prioriteit voor hen is om in de combinatie mee te gaan.

Wat leren we hieruit?

Samenwerking tussen gemeenten met netbeheerders om 'over de eigen schaduw heen te tappen' van eisen en randvoorwaarden.

Waarom urgent?

De gedwongen saneringsopgave van Enexis is de trigger om samen een combinatie aan te gaan. De werkzaamheden zijn (sterk) ontworpen voor de vele functies die de binnenstad heeft: horeca, retail, toerisme, wonen, bevoorrading, etc. Daarom is een combinatie gemaakt waarbij ook een aantal opgaven van gemeente, Brabant Water en telecomproviders naar voren gehaald worden. Dit om uiteindelijk te komen tot 15 jaar graafrust.

Hoofdfactor(en) en rollen?

- Gemeente met projectleiders en adviseurs
- Enexis, Brabant Water en KPN met projectleiders en engineers
- Binnenstadmanagement Tilburg, vereniging van ondernemers, vastgoedlegemers, horeca en bewoners van de binnenstad.

Contactpersoon:

Sander van der Heijden

Welke opportuniteit?

Uitvoering van de maatregelen voorkomt wateroverlast en –schade (door aanleg waterberging), zorgt door vergroening voor vermindering van hittestress (schaduwwerking en verdamping), verbetering van de gezondheid (afvangen fijnstof) en meer sociale cohesie door een buitenruimte die uitnodigt er op uit te trekken. Deze verbeteringen van de kwaliteit van de openbare ruimte verhoogt de beleving van het centrumgebied, wat resulteert in meer horecabezoek, toename toerisme en een aantrekkelijker omgeving voor evenementen.

Uitdagingen onderweg?

Tegenstrijdigheden tussen verschillende belangen in de primaire taakuitvoering van organisaties welke allemaal een maatschappelijk doel dienen.

Droomimpact?

Met deze projectbrief wordt beoogd de klimaat adaptieve maatregelen en waterbergingsopgave gelijktijdig uit te voeren met grootschalige werkzaamheden van Enexis, KPN en Brabant Water in de binnenstad. De gemeente heeft onderzocht in hoeverre er op dit vlak mee-koppelkansen zijn en heeft een aantal specifieke opgaven vervoord. Tot slot zijn enkele reguliere opgaven door verschillende gemeentelijke afdelingen geprogrammeerd.

Gewenste ondersteuning?

- OT 1: Integrale opgave en beleidsontwikkeling
- OT 2: Stedelijk programmeren en samenwerken
- OT 3: Integrale uitvoering
- OT 4: Stedelijk investeren en businesscases
- OT 6: Harmonisatie regelgeving

**ARCHITECTURE
WORKROOM
BRUSSELS**